

KATSAUS TURVAVERKOTTOMIEN NAISTEN ASEMAAN IRAKISSA

22.5.2018
Julkinen teemaraaportti
Maatietopalvelu

Tiivistelmä

Katsauksen tarkoituksena on kuvata turvaverkottomien eli sellaisten naisten asemaa Irakissa, jotka elävät ilman perheen tai avioliiton tarjoamaa suojaa, sekä heihin kohdistuvia oikeudenloukkauksia, jotka eivät liity suoraan maassa käynnissä olevaan aseelliseen konfliktiin. Lisäksi katsauksessa käsitellään yleisesti naisten asemaa irakilaisessa yhteiskunnassa.

Irakin yhteisöllisessä kulttuurissa perhe ja suku vaikuttavat voimakkaasti yksilön elämään. Miehet ovat pääosin vastuussa perheestään ja tämän kunniasta, ja suurin osa irakilaisnaisista on kulttuurisista syistä riippuvaisia miehistä. Vaikka asenteissa on havaittavissa muutosta, naisia rajoittavat käyttäytymisnormit. Naiset kokevat myös syrjintää työelämässä ja koulutuksessa. Käyttäytymisnormeja rikkovat naiset saattavat joutua niin kutsutun kunniaväkivallan uhreiksi.

Yksin eläminen on ilmiö, johon Irakissa suhtaudutaan kielteisesti, koska sitä pidetään sopimattomana käytöksenä. Naisiin voi kohdistua oikeudenloukkauksia niin yhteisön kuin viranomaisten taholta. Käytännössä yksin elävillä naisilla on myös hyvin heikot mahdollisuudet hankkia toimeentulo itsenäisesti.

Katsauksen kokoamisessa on käytetty erilaisia julkisia lähteitä, kuten kansainvälisten järjestöjen ja tutkimuslaitosten tuottamia raportteja ja tietoaaineistoja sekä näitä täydentävää uutismateriaalia, joka on ollut Maahanmuuttoviraston saatavilla raportin kirjoittamishetkellä.

Abstract

This report is an overview on the situation of women living without a safety net provided by family or marriage in Iraq and infringements against them which are not directly related to the armed conflict in the country. Furthermore, the report makes a brief look at the overall situation of women in the Iraqi society.

The community-based culture in Iraq has a great influence on the individual's situation. Men of the family have the main responsibility over the family and its honour, and most women are dependent on men for the cultural reasons. Although there has been some change in the attitudes, women's lives are restricted by cultural norms. Women also face discrimination in the labour market and education. Women who violate the cultural norms can become victims of so-called honour violence.

Living alone is not generally accepted in Iraq because it is considered as inappropriate behaviour. Women can also face other infringements. In practice, a single woman has very poor chances to make a living on her own.

The report is based on different public sources, such as reports published by international organisations and research institutes and complementary news material, which the Finnish Immigration Service has had access to at the time of writing of this report.

Sisällys

1. Yleistä.....	4
2. Naisten asema Irakissa.....	5
2.1. Yleistä naisten asemasta Irakissa	5
2.2. Naisten luku- ja kirjoitustaito ja osallistuminen työelämään	6
2.3. Vähemmistöt ja kansalaisuudettomat.....	8
2.4. Naiset politiikassa	9
3. Naisten asemaan vaikuttava keskeinen lainsäädäntö	12
3.1. Perustuslaki	12
3.2. Kansalaisuuslaki	13
3.3. Laki henkilöoikeudellisesta asemasta	13
3.4. Esitys perheväkivallan vastaiseksi laiksi.....	15
3.5. Rikoslaki.....	16
3.6. Rikosoikeusjärjestelmä ja naiset.....	18
3.7. Perinteinen heimo-oikeus.....	19
4. Naisiin kohdistuvat oikeudenloukkaukset.....	21
4.1. Yleistä oikeudenloukkauksista	21
4.2. Naisiin kohdistuva (perhe)väkivalta	22
4.3. Kunniaväkivalta	25
4.4. Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus.....	26
4.5. Sieppaukset ja ihmiskauppa	29
4.6. Seksuaalinen häirintä / väkivalta ja raiskaukset	31
4.7. Avioliittokäytäntöihin liittyvät oikeudenloukkaukset.....	33
4.7.1. Siviilioikeudessa rekisteröimättömät avioliitot	33
4.7.2. Alaikäisten avioliitot ja pakkoavioliitot	34
4.7.3. Väliaikaiset avioliitot.....	34
4.7.4. Fasliya-pakkoavioliitot.....	34
4.7.5. Seka-avioliitot.....	35
4.7.6. Serkusavioliitot ja tytärten vaihtaminen	35
4.7.7. Moniavioisuus	36
4.7.8. Avioero.....	36
4.8. “ISIS-perheisiin” kuuluvat naiset.....	37
5. Naiset perheenpäänä	40
5.1. Naisista perheenpäänä yleisesti	40

5.2. Leskinaiset	42
5.3. Naimattomat naiset	44
5.4. Eronneet naiset	44
6. Asiakirjojen ja asunnon hankkiminen itsenäisesti	46
6.1. Perherekisteri / perhekirja	46
6.2. Henkilökortin hankkiminen	46
6.3. Asukaskortin / asuinpaikkakortin hankkiminen	47
6.4. Kansalaisuustodistuksen hankkiminen	47
6.5. Passin hankkiminen	48
6.6. Asunnon hankkiminen	49
7. Viranomaisten tarjoama suojelu naisille	50
8. Naisten turvakodit	52
9. Lähteet	54

1. Yleistä

Tässä raportissa luodaan yleiskatsaus naisten, etenkin turvaverkottomien eli ilman perheen tai avioliiton suojaa elävien naisten asemaan, sekä heihin kohdistuviin oikeudenloukkauksiin, jotka johtuvat muusta kuin suoraan aseellisesta konfliktista. Naisiin kohdistuvia yleisimpiä oikeudenloukkauksia ovat esimerkiksi perheväkivalta, seksuaalinen väkivalta ja ympärileikkaukset, sieppaukset ja ihmiskauppa sekä avioliittokäytäntöihin liittyvät oikeudenloukkaukset. Lisäksi tässä raportissa tarkastellaan naisten ja etenkin turvaverkottomien naisten mahdollisuutta suojeluun esimerkiksi turvakodeissa.

On huomattava, että naiset voivat joutua oikeudenloukkausten kohteeksi nimenomaan oman perheensä, sukunsa, aviomiehensä tai tämän perheen taholta, jolloin kyseinen taho ei toimi naisen turvaverkkona. Toisaalta johonkin pieneen etniseen tai uskonnolliseen vähemmistöön kuuluvalla naisella voi olla oma perhe ja aviomies turvaverkkona, mutta kuuluminen kyseiseen vähemmistöön altistaa naisen oikeudenloukkausten kohteeksi yhteiskunnan muiden toimijoiden taholta.

Tässä raportissa käsitellyt teemat ovat osittain samoja kuin alaikäisiin kohdistuvia oikeudenloukkauksia Irakissa käsittelevä raportti, jonka Maahanmuuttovirasto on julkaissut maaliskuussa 2018.¹ Lisäksi Maahanmuuttoviraston FAKTA-hankkeen puitteissa Bagdadiin toteutetun tiedonhankintamatkan raportissa sivutaan myös naisten tilannetta.²

Irak on jakautunut Irakin keskushallinnon alaisiin alueisiin ja Kurdistanin itsehallintoalueeseen (Kurdistan Regional Government, KRG, joka kattaa Dohukin, Erbilin ja Suleimanian läänit). Osassa tässä raportissa käytetyistä lähteistä ei ole selvästi mainittu, koskeeko jokin esitetty asia koko Irakia vai esimerkiksi vain keskushallinnon alaisia läänejä.

Osa naisiin kohdistuvista oikeudenloukkauksista Irakissa johtuu aseellisesta konfliktista. ISIS-konflikti kärjistyi kesällä 2014, ISIS kukistettiin virallisesti marraskuussa 2017 ja alkuvuonna 2018 on ollut yksittäisiä iskuja. Irakin Kurdistanin rajan eteläpuolella sijaitsevat ns. kiistellyt alueet³, joiden hallinnasta Irakin keskushallinto ja KRG ovat kiistelleet ja joiden tosiasiallisessa hallinnassa tapahtui osin muutoksia vuoden 2017 loppupuolella. Aseellista konfliktia käsitellään tarkemmin Maahanmuuttoviraston puolivuositain julkaisemissa Irakin tilannekatsauksissa.⁴

Katsauksen kokoamisessa on käytetty erilaisia julkisia lähteitä, kuten valtiollisia lähteitä, kansainvälisten ja paikallisten järjestöjen ja tutkimuslaitosten tuottamia raportteja ja tietoaaineistoja sekä näitä täydentävää uutismateriaalia, joka on ollut Maahanmuuttoviraston käytettävissä raportin kirjoittamishetkellä.

¹ Maahanmuuttovirasto / Maatietopalvelu 2018b.

² Maahanmuuttovirasto / Maatietopalvelu 2018a.

³ Osia Nineven, Kirkukin, Salah al-Dinin, Diyalan ja Erbilin lääneistä.

⁴ Maahanmuuttovirasto / Maatietopalvelu 2017.

2. Naisten asema Irakissa

2.1. Yleistä naisten asemasta Irakissa

YKn (2013) mukaan vuosia kestäneet Irakiin kohdistetut taloudelliset sanktiot ja maassa käydyt aseelliset konfliktit ovat johtaneet naisten elämän huonontumiseen Irakissa. Naiset ovat taloudellisesti, sosiaalisesti ja poliittisesti marginalisoidussa asemassa. Naiset kärsivät koulutusmahdollisuuksien puutteesta, puutteellisesta terveydenhoidosta ja rajoitetusta pääsystä työmarkkinoille sekä väkivallasta ja epätasa-arvosta. Tilannetta pahentavat usein perinteisiin, kulttuurisiin ja sosiaalisiin arvoihin liittyvät väärinkäsitykset, tietoisuuden puute naisten oikeuksista ja kyvystä sekä rakenteelliset ja juridiset esteet.⁵ Human Rights Watchin (HRW) (2003) mukaan Irakin naiset ovat aikanaan nauttineet useammista oikeuksista kuin naiset muualla Lähi-idässä, mutta vuoden 1991 Persianlahden sodasta lähtien naisten asema on heikentynyt nopeasti.⁶

Georgetown Institute for Women, Peace and Security (GIWPS) ja Norjan rauhantutkimusinstituutti (PRIO) ovat kehittäneet Women, Peace and Security (WPS) -mittariston, joka mittaa naisten hyvinvointia kolmella eri osa-alueella: Osallisuus (inclusion), oikeudenmukaisuus (justice) ja turvallisuus (security).⁷ Uusimman mittariston (2017/2018) mukaan Irak on sijalla 147 yhteensä 153 maan joukossa.⁸

Irak on liittynyt useisiin kansainvälisiin, naistenkin oikeuksia käsitteleviin sopimuksiin, kuten YKn kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevaan yleissopimukseen (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women, CEDAW) vuonna 1986, mutta on liittänyt sen keskeisiin kohtiin varauksia.⁹

Irak on valmistellut naisia koskevan kansallisen toimintasuunnitelman 2014 – 2018 YKn turvallisuusneuvoston päätöslauselman nro 1325¹⁰ pohjalta. Suunnitelma keskittyy naisten poliittiseen osallistumiseen ja oikeuksien parantamiseen rauhan aikana (non-war context) eikä päätöslauselman keskeisiin kohtiin.¹¹ Muita heikkouksia ovat sen laatimiseen osallistuneiden tahojen vähäinen määrä, tarkkojen aikataulujen puuttuminen, käyttöönotto- ja monitorointimekanismien ja kohdennetun budjetin puuttuminen.¹²

Irakin yhteiskunta on perinteisesti perhekeskeinen. Irakissa perheen käsite on laajempi kuin mihin länsimaissa on totuttu ja asia heijastuu lainsäädännössä. Irakin vuoden 1951 siviililain (Civil Code No. 40 of 1951) artiklan 38 englanninkielisen käännöksen mukaan perhe muodostuu

⁵ UN Iraq 2013, s. 1.

⁶ HRW 2003.

⁷ GIWPS & PRIO 2017, s. 1-2.

⁸ GIWPS & PRIO 2017. Mittaristossa Islanti sijoittuu sijalle 1 ja Suomi sijalle 6. Maat, joista tulee Suomeen paljon turvapaikanhakijoita, sijoittuvat seuraavasti: Jemen (151), Syyria (152) ja Afganistan (152), Somalia (140), Nigeria (128).

⁹ UN CEDAW 2013, s. 3; UN Women [päiväämätön].

¹⁰ United Nations Security Council Resolution 1325 on Women, Peace and Security, 2014.

¹¹ Keskeisiä kohtia ovat mm naisten osallistuminen konfliktinratkaisuun ja sovinnontekoon, naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy, naisten oikeuksien suojeleminen, naisten tarvitsema hätäapuun konfliktin aikana tai sen jälkeen.

¹² LSE Middle East Centre / Kaya, Zeynep N. 2016, s. 7-8.

henkilön suvusta: *"The family of a person is made up of his relatives; those who are united by a common ancestry will be deemed to be relatives."*¹³

Irakin keskustilastoviranomaisen (CSO) vuonna 2012 julkaiseman, yli 10 000 kotitaloutta käsittävän tutkimuksen mukaan 18 vuotta täyttäneistä miehistä vajaa viidennes katsoo, että miehellä on oikeus estää vaimoltaan työnteko ja vaaleihin osallistuminen ja noin joka seitsemäs katsoo, että heillä on oikeus estää vaimoaan kouluttautumasta.¹⁴

2.2. Naisten luku- ja kirjoitustaito ja osallistuminen työelämään

Osa irakilaisnaisista on luku- ja kirjoitustaidottomia. Heidän osuutensa vaihtelee huomattavasti lääneittäin. YK:n (2013) mukaan luku- ja kirjoitustaidottomien osuus yli 12-vuotiaista naispuolisista irakilaisista oli lääneittäin seuraava: Dohuk (KRG), Muthanna ja Missan n. 29 – 33 %; Dhi-Qar, Qadissiya ja Erbil (KRG) n. 25 – 28 %; Wassit, Najaf, Nineve, Suleimania (KRG) ja Salah al-Din, n. 21 – 24 %; Basra, Anbar, Kerbala, Babil, Diyala ja Kirkuk n. 12 % – 20 % ja Bagdad n. 12 %.¹⁵ Irakin keskustilastoviranomaisen vuonna 2012 julkaiseman selvityksen mukaan yli 55 -vuotiaista naisista noin 74 % on luku- ja kirjoitustaidottomia ja vain noin 5 %:lla on tutkintotodistus.¹⁶

UNESCO:n mukaan luku- ja kirjoitustaidottomuus on erityisesti maaseudulla asuvien naisten ongelma. Sekä kaupungeissa että maaseudulla luku- ja kirjoitustaidottomuus on yleisempää naisten kuin miesten keskuudessa.¹⁷ UNICEFin mukaan perheillä, joiden vanhemmat ovat luku- ja kirjoitustaidottomia, on suurempi köyhyysriski.¹⁸

OECD:n julkaiseman tilaston mukaan vuonna 2010 tytöistä 83,7 % ilmoittautui peruskouluun. Poikien vastaava luku on suurempi (94,5) %.¹⁹

Kansainvälisesti vertailtuna irakilaisnaisten työelämään osallistuminen on vähäistä. Kansainvälisen työjärjestön (ILO) (2010) mukaan maat, joissa naisten osallistuminen työelämään on vähäisintä, ovat seuraavat: Irak (15 %), Jemen (21 %), Syyria (22 %), Saudi-Arabia (22 %), Pakistan (22 %).²⁰

Eri lähteissä esitetään naisten työllisyydestä hieman toisistaan poikkeavia lukuja johtuen tarkasteltavasta ajanjaksosta, tilastointitavasta ym. UNICEFin mukaan työikäisistä naisista 12,3 % ja miehistä 78,8 % tekee palkkatyötä.²¹ IOM:n (2013) mukaan 64 % naisista on työttömänä,

¹³ Irakin siviililaki / Iraqi Civil Code n. 40 of 1951, artikla 38 [käännös Global Justice Project 1990].

¹⁴ CSO / UNFPA 2012, s. 28 - 29.

¹⁵ UN Iraq 2013, s. 1 [kartta].

¹⁶ CSO / UNFPA 2012, s. 50.

¹⁷ UNESCO [päiväämätön]a, s. 7, 13.

¹⁸ UNICEF 2017, s. 8, 19, 27.

¹⁹ OECD 2012, s. 204.

²⁰ ILO 2010 julkaisussa The World Bank, 2012, s. 199

²¹ UNICEF [päiväämätön]a, s. 4.

alityöllistettynä tai kyvyttömiä tai haluttomia tekemään töitä.²² OECDn tilaston (2010) mukaan 15,2 % 15 – 64 -vuotiaista irakilaisnaisista osallistuu työelämään tai on etsimässä työtä. Miesten vastaava luku on 71,7 %. Suurin osa työssä käyvistä naisista työskenteli maataloudessa (50,7 %) tai palvelusektorilla (45,6 %) ja teollisuudessa vain pieni osa (3,7 %).²³ Nuorten ikäluokkien työttömyys on suurinta. Kaikista 15 – 24 -vuotiaista miehistä ja naisista 48 % oli työttömänä. 55 – 60 -vuotiaista työttömänä oli 7,8 %.²⁴

Naisten vähäinen osallistuminen työmarkkinoille johtuu naisten alemmasta koulutustasosta, taitojen puutteesta sekä juridisista, kulttuurisista ja sosiaalisista esteistä. Vaikkakin vuoden 2005 perustuslain mukaan naiset nauttivat yhtäläisestä oikeudesta työhön kuin miehet, käytännössä jotkut lait ja niiden tulkinnat rajoittavat naisten oikeutta tehdä raskaita tai vaarallisia töitä ja yötöitä. Yhteiskunnassa perinteisesti nähdään, että naisten rooli on hoitaa kotia, joskin nuoremmissa sukupolvissa on nähtävissä asennemuutosta.²⁵

Taloudellisen itsenäisyyden saavuttamista hankaloittavat moninaiset sosiaaliset suhteet: Naisille on opetettu, että heidän valinnanvapautensa on rajallista, hänen koulunkäyntinsä on voitu keskeyttää eri syistä, naapurusto voi juoruilla ja ahdistella työssä käyvää naista. Leskeksi jäänyt tai vasta eronnut voi olla köyhä ja vailla työkokemusta, jolloin hän joutuu palaamaan lapsuudenkotiinsa, jossa hänen ehkä odotetaan huolehtivan perheen vanhuksista.²⁶

AI Monitorin artikkelissa (2017) todetaan, että Irakin parlamentin nais-, perhe- ja lapsiasioiden komitean mukaan joidenkin kahviloissa ja kasinoissa työskentelevien alaikäisten tyttöjen taustalla toimii ihmiskaupan tapaista järjestäytyntä rikollisuutta. Eräs artikkeliin haastateltu tyttö kertoi klubin omistajan raiskanneen hänet ja häntä lyötiin melkein päivittäin. Artikkelin mukaan kasinoissa, yökerhoissa ja kahviloissa työskenteleviä naisia ja tyttöjä usein paheksutaan. Koska naiset vain harvoin tekevät työtä näillä aloilla, saavat harvat alalla työskentelevät helposti paljon mediahuomiota.²⁷

Niqash -uutissivuston artikkelin (2017) mukaan työtä tekevät naiset ja etenkin tarjoilijanaiset kohtaavat usein häirintää. Artikkelissa kerrotaan Wassitin läänissä asuvasta äidistä, joka valvoi kahvilassa, että hänen tarjoilijatyttönsä kohdellaan työssä asianmukaisesti. Haastateltu tarjoilija kertoi, että heitä pidetään huonomoraalisina naisina. Maakuntaneuvosto äänesti tyttöjen kahviloissa työskentelyä vastaan. Neuvoston johtaja Mazen al-Zamile puolusti päätöstä sillä, että Wassit on konservatiivinen alue ja uudet käytännöt kuten naisten työllistäminen eivät ole paikallisten silmissä hyväksyttyjä. Haastateltu ihmisoikeusjuristi Hassan al-Musawi totesi, että perustuslaki takaa oikeuden työntekoon ja niin kauan kuin naistyöntekijöistä ei ole tehty laillista valitusta, ei maakuntaneuvostolla ole oikeutta kieltää heidän työntekoaan. Hänen mukaansa

²² IOM 2013, s. 6.

²³ OECD 2012, s. 216, 219.

²⁴ UNICEF [päiväämätön]a, s. 4.

²⁵ UNDP 2012, s. 4, 7-8.

²⁶ UNDP 2012, s. 4.

²⁷ AI Monitor / Abu Zeed, Adnan 10.12.2017.

naisilla on valtavia ongelmia, koska heillä ei ole samoja työllistymismahdollisuuksia kuin miehillä ja silloin kun he työllistyvät, he kohtaavat häirintää, jopa valtion viroissa.²⁸

Tanskan maahanmuuttoviraston (DIS) tiedonhankintamatkalla haastatellun Intersosin edustajan mukaan KRGn alueella on epätavanomaista, että (maan sisällä siirtyneet) naiset tekisivät palkkatyötä. Naiset ja tytöt kokoontuvat keskenään toistensa kodeissa eivätkä käy paljon ulkona. Poikkeuksena ovat opettajat sekä kansalaisjärjestöille tai hallinnolle työskentelevät.²⁹ Niqashin artikkelissa todetaan, että Suleimanian paikallisen koulutusosaston mukaan 39 750 opettajasta 24 275 on naisia. Artikkelin mukaan viranomaisilla ei ole talouskriisin takia ollut varaa maksaa opettajien ja terveysalan työntekijöiden palkkoja. Naiset ovat aiempaa runsaslukuisemmin miesten rinnalla osoittamassa mieltään asiasta tämän molempia sukupuolia koskevan asian puolesta.³⁰

Punaisen Ristin kansainvälisen komitean (ICRC) selvityksen (2011) mukaan yhteiskunta on alkanut taipua hyväksymään, että perheenpäänä olevien naisten on työskenneltävä ja oltava itsenäisiä, mutta muutos on hidasta ja työmahdollisuudet ovat harvassa.³¹

Yhdysvaltain ulkoministeriön (US DoS) vuotta 2016 tarkastelevan ihmisoikeusraportin mukaan Irakissa asuvat kansalaisuudettomat³² (miehet ja naiset) kokivat syrjintää työhön pääsyssä.³³

Työntekijöiden eläke- ja sosiaaliturvalaki (Workers' pension and social security law no 112 of 1959) ei koske muun muassa kotiapulaisia ja maatalousalalla työskenteleviä eli aloja, joilla naisia työskentelee.³⁴

2.3. Vähemmistöt ja kansalaisuudettomat

Arvion mukaan Irakin väestö on noin 39,2 miljoonaa.³⁵ Etnisesti väestöstä noin 75 – 80 % on arabeja, 15 – 20 % on kurdeja ja loput vähemmistöjä. Koko väestöstä noin 95 – 98 % on muslimeja (shioja 64 – 69 % ja sunneja 29 – 34 %), 1 % kristittyjä ja 1 – 4 % muihin uskontokuntiin kuuluvia.³⁶ Irakin kontekstissa vähemmistöillä tarkoitetaan ryhmiä, jotka

²⁸ Niqash / al-Zaidi Mohammed, 8.6.2017.

²⁹ Guertin, Trista, 27.9.2015. Haastattelu Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkalla. Trista Guertin on Intersosin operaation johtaja, DIS 2016, s. 145-147.

³⁰ Niqash / Othman Kosar 11.4.2018.

³¹ ICRC 2011, s. 2,8.

³² Kansalaisuudettomia Irakissa voivat olla ainakin raportissa mainitut bidunit, jotka asuvat pääasiassa Basran, Dhi-Qarin ja Qadissiyan lääneissä. Muita mainittuja ryhmiä ovat romanit, ahwazit, bahailaiset, eteläisen suoalueen asukkaat, turkkilaisten kurdiheimojen Goyanin ja Omiariyain jäsenet Mosulin seudulla. Lisäksi palestiinalaisilta yleensä puuttuu Irakin kansalaisuus.

³³ US DoS 2017a.

³⁴ IILHR 2010, s. 87.

³⁵ CIA 2018.

³⁶ CIA 2018.

muodostavat noin 10 % väestöstä ja jotka eivät ole sunni- tai shiia-arabeja tai kurdeja (joista valtaosa on sunneja).³⁷

Irakin huomattavimmat vähemmistöt ja kansalaisuudettomat ryhmät ovat seuraavat: Kristityt, jesidit, kaka'it (yarsanit), mandaalaiset (Sabeen-Mandaeen), bahait, turkmeenit, shabakit, kaldealaiset, assyrialaiset, armenialaiset, tserkessit, romanit (*kawliyah*), feili-kurdit, palestiinalaiset ja juutalaiset³⁸. Vähemmistöjä asuu etenkin kiistellyillä alueilla, maan keskiosissa sekä maan sisäisesti siirtymään joutuneina (internally displaced person, IDP)³⁹. Irakissa on noin 1.5 miljoonaa afrikkalaistaustaista, joita ei ole tunnustettu lailliseksi vähemmistöksi. Suurin afrikkalaistaustaisten yhteisö on Basran läänissä Zubairin alueella ja pienempiä yhteisöjä on eri puolilla maata.⁴⁰ Maassa on lisäksi paimentolaisia, joista osa on paperittomia/kansalaisuudettomia (*bidun*)⁴¹.

Tässä raportissa ei käsitellä yksityiskohtaisesti näihin eri vähemmistöryhmiin kuuluvien naisten tilannetta erikseen. Yleisellä tasolla voidaan kuitenkin todeta, että pienten vähemmistöjen tilanne Irakissa on haasteellinen. Vähemmistöön kuuluvat naiset ja lapset edustavat haavoittuvimpia väestöryhmiä.⁴²

Useimmissa käytetyistä lähteistä ei erikseen mainittu tai eritelty tarkasti kohdistuuko oikeudenloukkauksia enemmän tai vähemmän tiettyjen etnisten, uskonnollisten tai yhteiskunnallisten ryhmien edustajiin. Oikeudenloukkausten kohteeksi joutuvien naisten tausta on kuitenkin mainittu tässä raportissa silloin kun tieto on mainittu lähteissä.

2.4. Naiset politiikassa

Naisilla on vuodesta 2005 alkaen ollut 25 %:n kiintiö Irakin keskushallinnon parlamentissa.⁴³ KRG:n alue nosti kiintiötä 30 %:iin vuonna 2009. Naiset ovat vähemmistönä sekä paikallisessa että valtiollisessa päätöksenteossa, eivätkä naisten tarpeet ole poliittisella agendalla.⁴⁴ Kiintiö varmistaa naisten osallistumisen lukumääräisesti, mutta ei merkitse sitä, että naisilla olisi todellista valtaa päätöksenteossa.⁴⁵

Huhtikuun 2014 parlamenttivaaleissa valittiin kansanedustajaksi 83 naista. Luku muodostaa hieman yli neljäsosan (25,3 %) parlamentin kaikkiaan 328 paikasta.⁴⁶ Toukokuun 2018

³⁷ Käytännössä kuitenkin esim. joissakin paikoissa, joissa sunniarabit ovat vähemmistönä, he voivat olla hyvin haavoittuvassa asemassa. Lähde: Lattimer, Mark / CCCR julkaisussa EASO 2017 s. 19.

³⁸ MRGI 2017 (Minorities and indigenous peoples -välilehti); MRG & IMO / Lalani, Mumtaz 2010, s. 5-8.

³⁹ IOM 2017a, s. 13 [kartta], s. 15.

⁴⁰ Niqash / Sadoun, Mustafa 27.2.2014.

⁴¹ Maatietopalvelu 2016

⁴² esim. UNAMI & OHCHR 2017a, s. 15; MRG 2017a, s. 9; MRG 2016; FH 2018; UN HRC 2017.

⁴³ esim. MRG 2017b (Background-välilehti); Moghadam 2005 julkaisussa O'Driscoll, Dylan 2017, s. 5.

⁴⁴ Moghadam 2005 julkaisussa O'Driscoll, Dylan 2017, s. 5.

⁴⁵ Henrizi 2015 julkaisussa O'Driscoll, Dylan 2017, s. 6.

⁴⁶ IPU 2018.

parlamenttivaaleissa äänioikeutettuja on noin 24 miljoonaa. Vaaleja varten jaetaan uusia äänestyskortteja noin 11 miljoonalle äänestäjälle, joista naisia on noin 5,7 miljoonaa.⁴⁷ YK on järjestänyt konsultaatioita ja koulutusta naisten osuuden lisäämiseksi vaaleilla valittavissa julkisissa toimissa ja vaaliprosessissa.⁴⁸

Niqashin artikkeliin haastatellun Al-Amal kansalaisjärjestön perustajan Hanaa Edwarin mukaan naisten rooli Irakin politiikassa on heikentynyt. Viimeisen noin 10 vuoden aikana naisten määrä hallituksen eri viroissa on vähentynyt dramaattisesti. Ensimmäisessä Saddam Husseinin kauden jälkeisessä hallinnossa naispuolisia ministereitä oli kuusi, tällä hetkellä vain kaksi – asuntonministeri ja terveysministeri. Myös naispuolisten varaministerien määrä on vähentynyt. Vaalitarkkailukomissiossa ei ole naisia. Naispuolisten viranomaisten määrä valtiovarain-, koulutus- ja terveysministeriöissä on vähentynyt paljon. Edwarin mukaan miehet valloittavat kaikki korkea-arvoiset virat ja he hylkäävät lait, jotka voisivat tukea naisia. Jos parlamentissa ja maakuntaneuvoissa ei olisi 25 %:n kiintiötä, olisi tilanne vielä huonompi.⁴⁹

Irakin keskustilastoviranomaisen vuonna 2012 julkaiseman, yli 10 000 kotitaloutta käsittävän tutkimuksen mukaan 15 – 54 -vuotiaista naisista n. 85 %⁵⁰ katsoo, että naisilla on oikeus äänestää vaaleissa ja n. 68 %⁵¹ katsoo, että naisilla on oikeus osallistua vaaleihin ehdokkaana. Vajaa puolet niistä, jotka eivät kannata naisten osallistumista, katsovat, että vaalit ovat miehille kuuluvia asioita.⁵²

Manchesterin yliopistossa työskentelevän Dylan O'Driscollin⁵³ useista lähteistä kokoaman tiedon mukaan esteitä naisten osallistumiselle politiikkaan on useita: Turvallisuustilanne, kulttuuriset esteet, erilaisten neuvottelujen heimoperustaisuus tai korkea-arvoisuus. Puoluevetoinen politiikka johtaa siihen, että politiikkaan mukaan päässeet naiset eivät edistä naisten intressejä tai näillä naisilla ei ole valtaa nostaa esiin teemoja, jotka ovat oman puolueen ohjelman vastaisia. Perinteisesti naiset hyödyntävät kansalaisjärjestöjä poliittisten muutosten ajamiseksi. Poliitiikka sen sijaan nähdään miesten alueena.⁵⁴

Niqashin artikkeliin haastateltujen henkilöiden mukaan miehet ovat toisinaan äänestäneet naispuolisten perheenjäsentensä puolesta. Äänestyspaikoilla miehelle on saatettu antaa myös vaimon äänestyslippu. Sähköisen äänestysjärjestelmän myötä tämä tapa on jäänyt pois, mutta on saattanut johtaa siihen, että jotkin naiset jättävät kokonaan äänestämättä. Haastateltu järjestöaktivisti arvioi, että vuoden 2018 vaaleissa naiset tulevat olemaan aktiivisia.⁵⁵

⁴⁷ UN SC 2018, s. 10.

⁴⁸ UN SC 2018, s. 8-9.

⁴⁹ Niqash / Habib, Mustafa 19.11.2017.

⁵⁰ Prosenttiosuus Irakin keskushallinnon alueella on n. 83 % ja Kurdistanin alueella n. 95 %.

⁵¹ Keskushallinnon alueella näin ajattelee 63 % naisista ja Kurdistanin alueella n. 93 % naisista.

⁵² CSO / UNFPA 2012, s. 20.

⁵³ Lisätietoja henkilöstä: <https://www.research.manchester.ac.uk/portal/dylan.odriscoll.html>

⁵⁴ O'Driscoll, Dylan, 2017, s. 2.

⁵⁵ Niqash / Al-Jibouri, Ghazwan Hassan 1.3.2018.

3. Naisten asemaan vaikuttava keskeinen lainsäädäntö

3.1. Perustuslaki

Perustuslain (2005) artiklan 14 mukaan kaikki irakilaiset ovat samanarvoisia lain edessä eikä muun muassa sukupuoleen perustuva syrjintä ole sallittu: *"Iraqis are equal before the law without discrimination based on gender, race, ethnicity, nationality, origin, color, religion, sect, belief or opinion, or economic or social status."*⁵⁶

Perustuslaki on kuitenkin itsessään ristiriitainen. Artiklan 2 mukaan islamin määräysten kanssa ristiriidassa olevaa lakia ei voida säätää: *"...Islam is the official religion of the State and is a foundation source of legislation: No law may be enacted that contradicts the established provisions of Islam..."*⁵⁷ Tämä artikla on ongelmallinen koska ei ole selvää, kenellä on auktoriteetti tulkita islamia. Esimerkiksi jotkin uskonoppineet pitäytyvät käsityksessä, että miehellä on oikeus kurittaa vaimoaan tai että islamissa ei ole alaikärajaa avioliiton solmimiseksi. Ei ole myöskään selvää, että mikä on oikea toimintatapa silloin kun islamin ja perustuslain säädökset ovat ristiriidassa keskenään.⁵⁸

Irakissa perhe nähdään keskeisenä yhteiskunnan perusyksikkönä. Perustuslain artiklassa 29(1) säädetään perheen olevan yhteiskunnan perusta. Lisäksi siinä säädetään, että valtion tulee suojella perheitä ja niiden uskonnollisia, moraalisia ja kansallisia arvoja: *"The family is the foundation of society; the State shall preserve it and its religious, moral, and national values"*. Saman artiklan kohdassa neljä kielletään kaikki väkivallan ja hyväksikäytön muodot koulussa, kotona ja yhteiskunnassa: *"All forms of violence and abuse in the family, school and society shall be prohibited."* Artiklassa 37(1) kielletään pakkotyö, orjuus, orjakauppa sekä kaupankäynti naisilla ja lapsilla sekä seksikauppa: *"Forced labor, slavery, slave trade, trafficking in women or children, and sex trade shall be prohibited."*⁵⁹

Perustuslaki pyrkii paitsi olemaan tasa-arvoinen, myös suojaamaan uskonnollista vapautta ja islamilaisia periaatteita. Perustuslain artiklan 41 mukaan eri yhteiskunta- ja uskonnolliset ryhmät voivat noudattaa omia uskonnollisia sääntöjään avioliittoasioissa: *"Iraqis are free in their commitment to their personal status according to their religions, sects, beliefs, or choices, and this shall be regulated by law."*⁶⁰ Tämä artikla vaikeuttaa yrityksiä yhdenmukaistaa kansallinen lainsäädäntö kansainvälisten standardien mukaiseksi.⁶¹

Artiklan 121 mukaan Irakin Kurdistanin alueella on itsenäinen lainsäädäntövalta perustuslain puitteissa.⁶² Kurdistanin perustuslain artiklan 16 mukaan naiset ja miehet ovat tasa-arvoisia: *"Men and women shall be equal before the law. The government of the region must seek to*

⁵⁶ Irakin perustuslaki / Constitution of the Republic of Iraq 15.10.2005, [käännös: UNAMI / UNHCR] artikla 14.

⁵⁷ Irakin perustuslaki / Constitution of the Republic of Iraq 15.10.2005, [käännös: UNAMI / UNHCR] artikla 2

⁵⁸ MRGI / CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 7.

⁵⁹ Irakin perustuslaki / Constitution of the Republic of Iraq 15.10.2005, [käännös: UNAMI / UNHCR] artikla 37(1)

⁶⁰ Irakin perustuslaki / Constitution of the Republic of Iraq 15.10.2005, [käännös: UNAMI / UNHCR] artikla 41

⁶¹ UNFPA 2016b, s. 4.

⁶² Irakin perustuslaki / Constitution of the Republic of Iraq 15.10. 2005, [käännös: UNAMI / UNHCR] artikla 121

*remove all obstacles hindering equality in all spheres of life, and in civil, political, social, cultural and economic rights.*⁶³

3.2. Kansalaisuuslaki

Vaikkakin perustuslain mukaan kansalaisuus siirtyy sekä äidiltä että isältä lapselle, kansalaisuuslaki (no 26, 2006)⁶⁴ rajoittaa lapsen oikeutta periä kansalaisuutta äidiltään (artikla 4). Ulkomailla irakilaisille miehille syntyneet lapset perivät kansalaisuuden isältään. Ulkomailla irakilaisille naisille syntyneet lapset perivät äitinsä kansalaisuuden vain jos lapsen isä on tuntematon tai kansalaisuudeton. Asia on sisäministeriön harkinnan alainen. Tällainen lapsi voi hakea kansalaisuutta vuoden sisällä täysi-ikäistymisestään ja hänen on asuttava Irakissa hakemuksen jättöhetkellä. Laissa todetaan seuraavasti:

*"The Minister may consider Iraqi any person born outside Iraq to an Iraqi mother and an unknown or stateless father, if he chooses the Iraqi nationality, within one year from coming of age (reaching the age of maturity), unless he fails to do so, due to difficult circumstances, provided that he is residing within Iraq at the time of application for the Iraqi nationality."*⁶⁵

YKn CEDAW⁶⁶-komitean mukaan irakilaisten miesten ulkomaalaisten puolisojen on helpompi saada kansalaisuus, kun taas irakilaisten naisten ulkomaalaisilla puolisoilla on tiukempi prosessi (artiklat 7 ja 11).⁶⁷

YKn lasten oikeuksien komitea on esittänyt huolensa siitä, että äidin kansalaisuus voi siirtyä lapselle vain jos avioliitto on asianmukaisesti rekisteröity. Tämä vaatimus johtaa siihen, että seuraavissa tilanteissa lapsi voi jäädä kansalaisuudettomaksi: Hän on syntynyt avioliiton ulkopuolella, taistelijoiden kanssa solmitun pakkoavioliiton seurauksena, vain uskonnollisin menoin solmitun avioliiton seurauksena tai hänen isänsä on ulkomaalainen.⁶⁸

Kansalaisuuslain 6 artiklan II-kohdan mukaan kansalaisuutta ei myönnetä palestiinalaisille: *"Iraqi nationality shall not be granted to Palestinians as a guarantee to their right to return to their homeland."*⁶⁹

3.3. Laki henkilöoikeudellisesta asemasta

Useimmissa islamilaisissa maissa uskonnollinen laki (*sharia -laki*) määrää avioliittoon, avioeroon ja lasten huoltajuuteen liittyviä asioita. Irakissa hyväksyttiin kuitenkin vuonna 1959 erillinen, tosin Shariaan pohjautuva laki henkilöoikeudellisesta asemasta (Personal Status Law No 188), josta

⁶³ IILHR 2010, s. 25.

⁶⁴ Irakin kansalaisuuslaki / Iraqi Nationality Law of 7 March 2006. [käännös: UNHCR]

⁶⁵ CEDAW 2014, s. 11; UNHCR 2018a, s. 7; Irakin kansalaisuuslaki / Iraqi Nationality Law of 7 March 2006. [käännös: UNHCR], 4 artikla.

⁶⁶ YKn kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus / Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women.

⁶⁷ CEDAW 2014, s. 11; Irakin kansalaisuuslaki / Iraqi Nationality Law of 7 March 2006. [käännös: UNHCR], artiklat 7 ja 11.

⁶⁸ UN CRC 2015.

⁶⁹ Irakin kansalaisuuslaki / Iraqi Nationality Law of 7 March 2006. [käännös: UNHCR], 6 artikla, kohta II.

modernit irakilaiset ovat olleet ylpeitä.⁷⁰ Lakia pidettiin aikanaan edistyksellisenä, koska se poikkesi joissakin suhteissa Sharia-laista ja salli naisille enemmän oikeuksia liittyen avioliittoon, lasten huoltajuuteen ja perintöön.⁷¹

Laissa säädetään minimiavioitumisiäksi 18 vuotta, mutta laki sallii avioitumisen 15-vuotiaana tietyin edellytyksin (artiklat 7 ja 8).⁷² Myös Kurdistanin alueen oman lainsäädännön mukaan alle 18-vuotiaat voivat solmia avioliiton tietyin edellytyksin.⁷³

Laki (luku 1, artikla 3(4)) sallii moniavioisuuden miehille tietyin edellytyksin.⁷⁴ Useamman vaimon voi ottaa tuomarin suostumuksella ja edellyttäen, että aviomiehellä on riittävät taloudelliset varat ja pätevä syy ottaa uusi vaimo.⁷⁵

Laki kieltää pakkoavioliiton sekä sukulaisten että ei-sukulaisten kesken. Käytännössä laki ei mitätöi pakkoavioliittoa jos avioelämää on jo vietetty. Tällaisessa tapauksessa pakkoavioliiton uhrin on käytävä oikeusprosessi avioeron saadakseen.⁷⁶

Laki kohtelee miehiä ja naisia eri tavoin avioerotilanteissa. Mies voi erota vaimostaan mistä tahansa syystä lausumalla eropyynnön kolmeen kertaan. Vaimo voi pyytää avioeroa vain tietyistä syistä kuten aviomiehen uskottomuuden vuoksi, aviomiehen ottaessa uuden vaimon ilman nykyisen vaimon lupaa tai aviomiehen jättäessä vaimon rahattomaksi.⁷⁷ Fyysinen perheväkivalta on naiselle pätevä syy hakea avioeroa vain tietyissä tilanteissa.⁷⁸

Lokakuussa 2017 Irakin parlamentin periaatteellinen päätös tehdä muutoksia henkilöoikeudellista asemaa koskevaan lakiin aiheutti protesteja ympäri maata. Niqashin artikkeliin haastateltu kansanedustaja Shuruq al-Abaji totesi, että parlamentin lakiesityksen mukaan avioliittoon, avioeroon, lasten huoltajuuteen ja perintöön liittyvät asiat käsiteltäisiin uskonnollisissa säätiöissä (the religious endowment authorities, *al waqf*), joiden tehtävänä on ylläpitää sunni- ja shiimoskeijoita ja pyhäkköjä. Hänen mukaansa kyseinen siirto loukkaisi vallanjaon periaatetta, ihmisoikeuksia ja kansainvälisiä naisten oikeuksia.⁷⁹ HRWn haastatteleman Al Amal -

⁷⁰ Niqash / Habib, Mustafa 19.11.2017; Irakin laki henkilöoikeudellisesta asemasta / Iraq: Law No. 188 of 1959, Personal Status Law and amendments. 30.12.1959. [käännös: American Bar Association Iraq Legal Development Project]

⁷¹ MRG / CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 8.

⁷² Irakin laki henkilöoikeudellisesta asemasta / Iraq: Law No. 188 of 1959, Personal Status Law and amendments. 30.12.1959. [käännös: American Bar Association Iraq Legal Development Project], artiklat 7 ja 8; Niqash / Habib, Mustafa 19.11.2017.

⁷³ UNFPA 2016, s. 5; Girls not Brides 2015, s. 5; UN CRC 2015, s. 11; DIS 2016, s. 191-192.

⁷⁴ UNFPA 2016, s. 31; MRG / CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 8.

⁷⁵ MRG / CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 8.

⁷⁶ MRG / CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 8.

⁷⁷ MRG / CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 8.

⁷⁸ UNFPA:n raportissa todetaan seuraavasti: *“In order to get a divorce, women suffering from physical violence have to demonstrate that their injuries are incompatible with married life.”* Lähde: UNFPA 2016a s. 31

⁷⁹ Niqash / Habib, Mustafa 19.11.2017.

kansalaisjärjestön johtaja Hanaa Edwarin mukaan nykyinen laki koskee uskonnollisesta suuntautumisesta riippumatta kaikkia ja asiat käsitellään sekulaarissa oikeusjärjestelmässä. Lakiesityksen mukaan sen sijaan sekulaarin oikeusjärjestelmän tulisi soveltaa uskonnollisia lakeja, jotka liittyvät avioliittoon, avioeroon ja perintöön. Lakiesitys myös suosittelee, mutta ei vaadi, perheasioihin erikoistuneiden, uskonnollisten tuomarien johtamien perhetuomioistuimien perustamista.⁸⁰

Nykyisen lain mukaan, jos aviomies pyytää avioeroa, vaimolla on oikeus jatkaa asumista puolisoiden yhteisessä kodissa kolmen vuoden ajan aviomiehen kustannuksella, saada kaksivuotinen ylläpito sekä saada myötäjäistensä arvoa vastaava korvaus. Jos vaimo pyytää avioeroa, tuomari voi myöntää hänelle joitakin näistä eduista olosuhteista riippuen. Uuden lakiesityksen mukaan naisella ei olisi oikeutta jäädä asumaan puolisoiden yhteiseen kotiin, eikä hänellä olisi oikeutta ylläpitoon tai myötäjäiskorvauksiin ja lapset voisivat iästään riippumatta asua äidillään vain kahden vuoden ajan, minä aikana vaimolla ei olisi oikeutta avioitua uudelleen.⁸¹

Nykyisen lain mukaan tyttäret perivät pienemmän osuuden vanhempiensa perinnöstä kuin pojat. Joidenkin uskonnollisten säädösten mukaan tyttären tulisi periä vieläkin pienempi osuus ja poikien puuttuessa maanviljelymaa ohjautuisi valtiolle.⁸²

Niqashin haastatteleva Al Amal -kansalaisjärjestön johtaja Hanaa Edwar totesi, että islamilaisten puolueiden yritys saada tämä lakiuudistus voimaan osuu samaan aikaan kun naisten rooli politiikassa on pienentynyt.⁸³

HRW uutisoi joulukuussa 2017, että parlamentti on tällä erää hylännyt lakiesityksen. Järjestön edustaja Belkis Wille totesi kuitenkin, että vaikka tämä esitys hylättiin, uusien lakiesitysten uhka jatkuu edelleen.⁸⁴

3.4. Esitys perheväkivallan vastaiseksi laiksi

Vuodesta 2015 asti vireillä ollut perheväkivallan vastainen lakiesitys (Anti-Domestic Violence Law/Family Protection Law) ei ole toistaiseksi edennyt parlamentissa.⁸⁵ HRWn mukaan Al Amal -kansalaisjärjestön perustaja Hanaa Edwar on todennut, että parlamentin jäsenet ovat uhanneet viedä eteenpäin (naisten asemaa heikentävää) lakiesitystä henkilöoikeudellisesta asemasta, ellei naisten oikeuksien komitea lakkaa suojelemasta perheväkivallan vastaista lakiesitystä, joka on ollut ratkaisemattomana parlamentissa vuodesta 2015.⁸⁶ Niqashin haastattelussa sama taho

⁸⁰ HRW 2017c.

⁸¹ HRW 2017c.

⁸² HRW 2017c.

⁸³ Niqash / Habib, Mustafa 19.11.2017.

⁸⁴ HRW 2017c.

⁸⁵ HRW 2017a; HRW 2018.

⁸⁶ HRW 2017c.

toteaa, että parlamentin miespuoliset jäsenet ovat kieltäytyneet äänestämästä lain hyväksynnästä.⁸⁷

UNAMIn ja OHCHRn ihmisoikeusraportissa todetaan, että lakiluonnos ei ole kaikilta osin kansainvälisten ihmisoikeusstandardien tasolla. Rangaistukset eivät ole riittäviä, se ei aseta velvoitteita poliisille eikä syyttäjälle eikä tarjoa pitkäaikaista suojelua uhrille. Lakiluonnoksessa on suunniteltu suojeltavan perhettä kokonaisuutena pikemminkin kuin perheväkivaltaa kohdannutta yksilöä. Tosiasiassa uhri voi joutua vaaraan, jos hänet pakotetaan lain nimessä palaamaan kotiin tekemään sovintoa.⁸⁸

KRGn alueella on ollut perheväkivallan vastainen säädös (Prevention of Domestic Violence Act, no 8) vuodesta 2011 lähtien. YK:n lasten oikeuksien komitea on kuitenkin huolissaan riittämättömästä oikeudellisesta suojasta naisiin ja lapsiin kohdistuvissa perheväkivaltatapauksissa.⁸⁹ Vuonna 2015 muotoiltu lain tarkistusluonnos ei ole toistaiseksi edennyt KRGn parlamentissa. Tarkistusluonnoksessa lujitettaisiin nykyistä lakia määrittelemällä perheväkivalta paremmin ja koventamalla rangaistuksia.⁹⁰

3.5. Rikoslaki

Rikoslaki (Penal Code No 111, 1969/2010) kieltää fyysisen pahoinpitelyn, mutta ei täsmällisesti kiellä kotona tapahtuvaa väkivaltaa.⁹¹ Rikoslain 41(1) artiklan mukaan aviomiehellä on oikeus rangaista vaimoaan tietyissä rajoissa. Kyseessä on siten lainmukainen teko eikä rikos:

“There is no crime if the act is committed while exercising a legal right. The following are considered to be in exercise of a legal right: (1) The punishment of a wife by her husband, the disciplining by parents and teachers of children under their authority within certain limits prescribed by law or by custom (...).”⁹²

Rajat, joiden puitteissa vaimon rankaiseminen on sallittua, on epämääräisesti määritelty, mikä mahdollistaa sen, että erityyppiset ja vakavuudeltaan vaihtelevat väkivallan muodot voivat käytännössä olla lain mukaisia.⁹³

Rikoslain artiklan 128(1) mukaan rikoksista, jotka on tehty kunnian vuoksi tai uhrin yllytyksestä, voidaan jättää rankaisematta tai rangaista lievemmin:

“Legal excuse either discharges a person from a penalty or reduces that penalty. Excuse only exists under conditions that are specified by law. Notwithstanding these conditions, the

⁸⁷ Niqash / Habib, Mustafa 19.11.2017.

⁸⁸ UNAMI & OHCHR 2017, s. 11-13.

⁸⁹ UN CRC 2015, s. 9.

⁹⁰ UNAMI & OHCHR 2017, s. 14.

⁹¹ Irakin rikoslaki / Penal code 111 of 1969 as amended to 14 March 2010, [käännös: Iraqi Local Governance Law library]; UNAMI & OHCHR 2017, s. 12.

⁹² Irakin rikoslaki / Penal code 111 of 1969 as amended to 14 March 2010, [käännös: Iraqi Local Governance Law library], 41 (1) artikla.

⁹³ MRG / CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 7.

*commission of an offence with honourable motives or in response to the unjustified and serious provocation of a victim of an offence is considered a mitigating excuse (...).*⁹⁴

Artiklan 130 mukaan rangaistusta lievennettäessä kuolemanrangaistus muutetaan vähintään vuoden vankeusrangaistukseksi ja elinkautinen vankeus muutetaan vähintään kuuden kuukauden vankeudeksi. Artiklassa 409 säädetään lisäksi kunniaväkivallasta seuraavasti:

*"Any person who surprises his wife in the act of adultery or finds his girlfriend in bed with her lover and kills them immediately or one of them or assaults one of them so that he or she dies or is left permanently disabled is punishable by a period of detention not exceeding 3 years. It is not permissible to exercise the right of legal defense against any person who uses this excuse nor do the rules of aggravating circumstance apply against him."*⁹⁵

Seksuaalinen väkivalta sekä miehiä että naisia kohtaan on kriminalisoitu (luku 9, osa 1). Artiklan 398 mukaan syytteet rikoksentekijää kohtaan kumotaan jos rikoksentekijä avioituu uhrin kanssa. Raiskaus avioliitossa ei ole rikos:

*"If the offender mentioned in this Section then lawfully marries the victim, any action becomes void and any investigation or other procedure is discontinued and, if a sentence has already been passed in respect of such action, then the sentence will be quashed (...)." .*⁹⁶

Säädös on voimassa silloinkin, kun uhri on alaikäinen.⁹⁷ Naisten asioita ajavat aktivistit pyrkivät saamaan asiaan muutosta. He ovat suunnitelleet mielenosoituksia toukokuun 2018 vaaleja edeltävään aikaan.⁹⁸ Kyseisen artiklan puolustajien mukaan avioituminen raiskauksen uhrin kanssa on uhrin etu, koska avioliitto palauttaa uhrin perheen kunnian ja siten poistaa kunnianmurhan riskin. Säädös pitää yllä raiskaukseen liittyvää häpeää ja stigmaa ja voi vaarantaa uhrin turvallisuuden edellyttämällä uhrin pysyvän avioliitossa raiskaajansa kanssa vähintään kolme vuotta.⁹⁹

Toisin kuin muualla Irakissa, KRG:n alueella myös avioliitossa tapahtuva raiskaus on kriminalisoitu.¹⁰⁰

Rikoslain artiklan 377 mukaan aviorikos on rangaistava rikos. Laki kohtelee naisia eri tavoin kuin miehiä. Mies voidaan pidättää aviorikoksen vuoksi ainoastaan jos aviorikos tapahtuu avioparin yhteisessä kodissa. Nainen voidaan pidättää missä tahansa tapahtuneen aviorikoksen vuoksi:

⁹⁴ Irakin rikoslaki / Penal code 111 of 1969 as amended to 14 March 2010, [käännös: Iraqi Local Governance Law library], 128 (1) artikla.

⁹⁵ Irakin rikoslaki / Penal code 111 of 1969 as amended to 14 March 2010, [käännös: Iraqi Local Governance Law library]. Artiklat 130 ja 149.

⁹⁶ Irakin rikoslaki / Penal code 111 of 1969 as amended to 14 March 2010, [käännös: Iraqi Local Governance Law library], artikla 398; HRW 2018.

⁹⁷ UNAMI & OHCHR 2017, s. 12.

⁹⁸ Thomson Reuters Foundation News / Kanso, Heba, 29.3.2018.

⁹⁹ UNAMI & OHCHR 2017, s. 12.

¹⁰⁰ US DoS 2018, s. 41.

"An adulteress and the man with whom she commits adultery are punishable by detention. The offender is assumed be aware of the marriage unless he can prove that he was not capable of being aware of it. The same penalty applies if the husband commits adultery in the conjugal home".¹⁰¹

Artiklan 378 kohdan 2 mukaan aviomies voi esittää syytöksen aviorikoksesta neljän kuukauden ajan avioeron jälkeen. Naisella ei ole samaa oikeutta.¹⁰²

Artiklan 417 mukaan abortti on rangaistava teko. Siitä voi seurata maksimissaan vuoden vankeusrangaistus ja sakot.¹⁰³

3.6. Rikosoikeusjärjestelmä ja naiset

IILHRn (2010) mukaan Irakin rikosoikeuslain (Criminal Procedure Code No 23 of 1971) monet säädökset voivat vaikeuttaa rikosasian viemistä oikeuteen silloin kun uhrina on nainen. Rikosprosessi käynnistetään tekemällä suullinen tai kirjallinen rikosilmoitus. Monet sellaiset rikokset, joiden uhriksi nimenomaan naiset joutuvat (kuten raiskaus, moniavioisuus tai aviorikos), ovat asianomistajarikoksia jolloin uhrin itsensä tai hänen lakiavustajansa tulee tehdä asiasta ilmoitus. Uhriksi joutuneet naiset saattavat olla haluttomia tekemään rikosilmoitusta jälkiseuraamusten pelossa. Rikoksenteikijä voi olla painostanut naista olemaan ilmoittamatta rikoksesta tai nainen voi olla huolissaan perheen kunnia. Jos rikoksesta säädetty vankeusrangaistus olisi enintään vuoden mittainen tai sakkoja, rikos voidaan sovittaa ilman, että tapausta viedään oikeuteen. Rikokset, joissa säädetty vankeusrangaistus on yli vuoden, voidaan myös sovittaa, mutta asia on käsiteltävä oikeudessa. Tämä sovittelun mahdollisuutta saatetaan käyttää uhrin painostamiseen. Rikoksenteikijä saattaa vaikuttaa rikostutkintaan sillä tavoin, että tutkinnan tulokset eivät ole itsenäisiä. Naisuhrille taas voi olla hankalaa päästä asian käsittelyyn paikan päälle. Silminnäkijällä ei ole oikeutta olla todistamatta. Naiset voivat pelätä todistajana toimimista toisen naisen hyväksi jälkiseuraamusten tai oman perheen kunnian menettämisen vuoksi. Viranomaisilla ei ole oikeutta mennä naisen kotiin ilman tutkivan tuomarin päätöstä, jolloin nainen jää hätätilanteissakin ilman nopeaa apua. Pidätysmääräyksessä tulee olla yksityiskohtaisia tietoja epäilyistä. Vaatimus yksityiskohtaisesta pidätysmääräyksestä hidastaa prosessia minä aikana uhri saattaa olla edelleen vaarassa.¹⁰⁴ Vaikka nainen veisi asiansa oikeuteen, lähes aina hän joutuu palaamaan perheensä luokse – tavallisesti aviomiehen tai sukulaisten kanssa tehdyn sovittelun jälkeen.¹⁰⁵

HRWn (2014) selvityksessä koskien naisten asemaa Irakin rikosoikeusjärjestelmässä, todetaan, että naisia on vankiloissa ja pidätyskeskuksissa vain vähän miehiin verrattuna (kesäkuussa 2013 miehiä yli 40 000 ja naisia yli 1 100). Naiset kärsivät perheen ja heimon kunnian loukkaamisesta. Turvallisuusjoukot toteuttavat laittomia pidätyksiä, kidutusta voidaan käyttää tunnustuksen

¹⁰¹ Irakin rikoslaki / Penal code 111 of 1969 as amended to 14 March 2010, [käännös: Iraqi Local Governance Law library], artikla 377.

¹⁰² Irakin rikoslaki / Penal code 111 of 1969 as amended to 14 March 2010, [käännös: Iraqi Local Governance Law library], artikla 378 (2); MRG / CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 8.

¹⁰³ Irakin rikoslaki / Penal code 111 of 1969 as amended to 14 March 2010, [käännös: Iraqi Local Governance Law library], artikla 417.

¹⁰⁴ IILHR 2010, s. 108-116.

¹⁰⁵ Lattimer, Mark / CCCR julkaisussa EASO 2017, s. 21 – 22.

saamiseksi, naiset kokevat seksuaalista väkivaltaa vankilassa. Pääministerin kanslian¹⁰⁶ mukaan sisä- ja puolustusministeriöiden pidätyskeskuksissa olleista naisista 4 200 oli sunneja ja 57 shiioja. Luku- ja kirjoitustaidottomat voivat joutua allekirjoittamaan papereita joita eivät osaa lukea. Monilla ei ole varaa hankkia lakimiestä tai lakimiehet eivät uskalla ottaa asiaa hoitaakseen poliittisesti sensitiivisissä tapauksissa. Naisia saatetaan pidättää kollektiivisena rangaistuksena heidän miespuolisten perheenjäsentensä väitettyjen terroritekojen vuoksi. Lisäksi naisia voidaan pidättää terrorisminvastaisen lain perusteella väittäen heidän peitelleen miespuolisten perheenjäsentensä väitettyjä terroritekoja.¹⁰⁷

3.7. Perinteinen heimo-oikeus

Irak on taustaltaan heimoyhteiskunta. Heimojen perinteiset arvot kuten henkilöön ja sukuun liitettävät kunniakäsitykset (*sharaf*) ja omaa ryhmää, kuten perhettä tai klaania, kohtaan osoitettava solidaarisuus (*‘asabiyya*) vaikuttavat yhteiskunnallisiin tapoihin ja maan poliittiseen kulttuuriin. Siviilioikeuden olemassaolosta huolimatta perinteiseen heimo-oikeuteen (*‘urf*) liittyviä käytänteitä esiintyy edelleen etenkin maaseudulla sekä joillakin urbaaneilla alueilla.¹⁰⁸

Freedom Housen (FH) (2018) mukaan Irakin oikeuslaitos on altis korruptiolle, poliittiselle painostukselle, heimoille vaikutusvallalle ja uskonnollisille intresseille. Oikeuslaitoksen epäluotettavuuden tai saavuttamattomuuden vuoksi monet irakilaiset ovat kääntyneet heimojen oikeuselinten puoleen kiistojen ratkaisemisessa.¹⁰⁹ Heimojen sisäisestä toiminnasta heimo-oikeuden jakamisessa on saatavilla tietoa vain niukalti.¹¹⁰

Al Monitorin artikkeliin haastatellun parlamentin jäsenen Abdul Rahman al-Louizin mukaan heimo-oikeuden rangaistukset ovat ankaria murhasta tuomituille. ISISiltä vapautetut alueet ovat heimoalueita, joilla heimo-oikeus on tehokkaampi kuin valtion oikeusjärjestelmä. Artikkelin haastatellun Abu Nimr -heimoon kuuluvan henkilön mukaan ISISin tapettua heimon jäseniä, eivät järjestöön liitoksissa olleet henkilöt ole tervetulleita takaisin alueelle.¹¹¹ Heimot etenkin eteläisessä Irakissa voivat käyttää sukunsa naisia kaupankäyntivälineenä soviteltaessa kiistoja toisen heimon kanssa (*fasliya*-perinne).¹¹²

Tanskan maahanmuuttoviraston (DIS) tiedonhankintamatkalla haastatteleminen useiden tahojen mukaan KRG:n alueella paikalliset asukkaat turvautuvat perinteiseen oikeudenkäyttöön heimon välityksellä ratkaistakseen kunniaan liittyviä kiistoja.¹¹³ Käytäntö on yleisempi Kurdistanin

¹⁰⁶ Selvityksestä ei käy ilmi, että mitä ajanjaksoa kyseinen tieto koskee.

¹⁰⁷ HRW 2014.

¹⁰⁸ Eisenstadt, Michael 2007, s. 1-2.

¹⁰⁹ FH 2018.

¹¹⁰ Lattimer, Mark julkaisussa EASO 2017, s. 24.

¹¹¹ Al Monitor / Zeed, Adnan Abu 1.3.2018.

¹¹² US DoS 2018, s. 42.

¹¹³ DIS 2016, s. 46.

maaseudulla kuin kaupungeissa.¹¹⁴ Maaseudulla koko heimon tehtävänä on suojella yksittäisen perheen kunniaa.¹¹⁵

¹¹⁴ Mochizuki, Daihei. 28.9.2015 & Al Habahbeh, Osama 23.10.2015. Daihei Mochizuki on IOM:n ohjelmajohtaja KRGn alueella. Osama Al Habahbeh on International Media Supportin ohjelmajohtaja. Haastattelut Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkalla ja Kööpenhaminassa. DIS 2016, s. 46, 131, 147.

¹¹⁵ DIS 2016, s. 46-47.

4. Naisiin kohdistuvat oikeudenloukkaukset

4.1. Yleistä oikeudenloukkauksista

Yhdysvaltain ulkoministeriön mukaan Irakissa naisiin kohdistuvia oikeudenloukkauksia ovat raiskaukset, perheväkivalta, ympärileikkaukset, kunniaväkivalta, väliaikaiset avioliitot, seksuaalinen ahdistelu ja syrjintä.¹¹⁶

Minority Rights Group Internationalin (MRG) ja Ceasefire Center for Civilian Rightsin (CCCR) raportissa 2015 todetaan, että Irakin naiset ovat konfliktissa uhattuja kaikilta suunnilta: Aseistetut ryhmät uhkaavat, raiskaavat ja tappavat naisia; miesten dominoimat turvallisuus- ja poliisivoimat eivät suojele naisia ja ovat usein osasyllisiä väkivaltaan naisia vastaan; rikollisryhmät käyttävät naisten epätoivoisia olosuhteita hyväkseen. Naisia syrjitään lainsäädännössä ja viranomaiset ovat välinpitämättömiä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa kohtaan.¹¹⁷

CCCR:n johtajan Mark Lattimerin mukaan Irakissa naisten katsotaan olevan miehiä alempiarvoisempia ja naisten odotetaan yleensä matkustavan sukulaismiehen seurassa. Kunniallisen naisen ei odoteta matkustavan yksin tai toimimaan itsenäisesti. Osa konfliktissa esiintyvistä väkivallasta on erityisesti naisiin kohdistunutta esimerkiksi heidän poliittisesti tai moraalisesti rikolliseksi katsottujen toimiensa seurauksena. Esimerkiksi militiat ovat surmanneet naisia esimerkiksi bordelleiksi väitetyissä paikoissa sekä vääränlaisen vaatetuksen johdosta. Lattimerin arvion mukaan kenen tahansa perheyhteisön ulkopuolella olevan naisen tilanne on vaarallinen. Toisaalta monet naiset ovat vaarassa nimenomaan perheyhteisönsä sisällä.¹¹⁸

Yhdysvaltain ulkoministeriön vuotta 2016 koskevan uskonnonvapausraportin mukaan ei-islamilaisten vähemmistöt tuntevat olevansa pakotettuja noudattamaan islamilaisia sääntöjä kuten hijabin käyttöä tai paastoamista ramadanin aikana. Shiiamuslimeihin kuulumattomat naiset kokevat painetta käyttää hijabia ja kokomustaa vaatetusta shiiojen muharram -kuukauden ja erityisesti Ashura -surujuhlan vieton aikaan. Kristittyjen kansalaisjärjestöjen mukaan jotkut muslimit uhkailevat tyttöjä ja naisia heidän uskonnollisesta vakaumuksestaan riippumatta, kun he kieltäytyvät käyttämästä hijabia, käyttävät länsimaista vaatetusta tai eivät noudata tiukkaa islamin tulkintaa käyttäytymisessään. Lukuisat naiset mukaan lukien kristityt ja mandaalaiset, ovat alkaneet käyttää hijabia häirintää kohdattuaan.¹¹⁹

Maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkalla kaksi bagdadilaista järjestöä totesi, että haavoittuvia ryhmiä Irakissa ovat mm naiset, lapset ja vähemmistöjen edustajat. Seksuaalivähemmistöön kuuluvat voivat puhua suuntautumisestaan lähinnä rajoitetun lähipiirin kanssa. Seka-avioliitot eri uskontoryhmien välillä koetaan joissakin tapauksissa ongelmallisiksi. Toisen järjestöistä mukaan vähemmistöihin kuuluvilla naisilla on ongelmia pukeutumisensa vuoksi joillakin Bagdadin asuinalueista ja jotkut yliopistot vaativat naisopiskelijoita käyttämään huivia.¹²⁰

¹¹⁶ US DoS 2018, s. 39-43.

¹¹⁷ MRG & CCCR / Puttick, Miriam 2015b, s. 5.

¹¹⁸ Lattimer, Mark / CCCR julkaisussa EASO 2017 s. 3, 18, 21-22.

¹¹⁹ US DoS 2017c, s. 20.

¹²⁰ Paikalliset kansalaisjärjestöt (nro 2 ja 3) Bagdadissa. Haastattelut loka-marraskuussa 2017 Maahanmuuttoviraston FAKTA-hankkeen tiedonkeruumatkan aikana. Maahanmuuttovirasto / Maatietopalvelu 2018a, s. 10.

4.2. Naisiin kohdistuva (perhe)väkivalta

Yhdysvaltain vuotta 2017 tarkastelevan ihmisoikeusraportin mukaan perheväkivalta on yleistä Irakissa.¹²¹ Irakin keskustilastoviranomaisen vuonna 2012 julkaiseman, yli 10 000 kotitaloutta käsittävän tutkimuksen mukaan 15 – 45 -vuotiaat naiset kertoivat, että heihin kohdistuneen väkivallan tekijänä on yleisimmin aviomies. Seuraavaksi yleisimmät olivat isä, muut perheenjäsenet, työkaverit ja terveysalan työntekijät. Useimmat väkivallanteot naisia kohtaan tapahtuvat kotona.¹²²

Edellä mainitun tutkimuksen mukaan hiljattain avioituneista naisista n. 45 % oli kokenut henkistä väkivaltaa (sosiaalisen kanssakäymisen estäminen, liikkumisen rajoittaminen, välinpitämättömyys, riittämättömän rahan antaminen, viha toiselle miehelle jutteleminen vuoksi jne.) aviomiehensä taholta. Noin 23 % oli kokenut verbaalista väkivaltaa (loukkauksia, nöyryytyksiä, häpäisemistä jne.), n. 6 % fyysistä väkivaltaa ja n. 9 % seksuaalista väkivaltaa. Fyysinen ja henkinen väkivalta oli yleisempää maan keski- ja eteläosissa kuin Kurdistanin alueella.¹²³

Raportin mukaan väkivallan taso vaihtelee lääneittäin. Esimerkiksi Anbarin läänissä 30 % miehistä kieltää vaimolta lääkärille menon ilman saattajaa, Qadissiyassa 40 % miehistä vaatii jatkuvasti tietää vaimonsa olinpaikan, Diyalassa neljäsosa miehistä loukannut vaimoaan viimeisen vuoden aikana ja viidesosa avioituneista naisista oli fyysisen väkivallan uhreja.¹²⁴

Naiset raportoivat myös kaduilla, ostosalueilla ja liikennevälineissä tapahtuvasta väkivallasta. Viidesosa 15 – 54 -vuotiaista oli kohdannut seksuaalista, fyysistä tai verbaalista väkivaltaa kaduilla. Osuus on suurempi urbaaneilla alueilla kuin maaseudulla ja yleisempää keskushallinnon alueilla kuin Kurdistanin alueella. Kymmenesosa oli kokenut väkivaltaa liikennevälineissä.¹²⁵

Selvitykseen osallistuneista naisista suuri osa ei luottanut poliisiin eikä katsonut poliisin tarjoamaa suojapaikkaa asianmukaiseksi. Perhe on ensisijainen suojapaikka, jonka puoleen käännetään väkivaltatapauksissa. Poliisin tai uskonnollisen johtajan puoleen voidaan kääntyä väkivallan jatkuessa. KRGn alueella poliisiin luotetaan ja sen puoleen käännetään herkemmin kuin keskushallinnon alueella. Urbaaneilla alueilla naiset kannattavat poliisin puoleen kääntymistä hieman useammin kuin maaseudulla.¹²⁶

Tutkimuksen mukaan 18 vuotta täyttäneistä miehistä noin joka viides oli sitä mieltä, että aviomiehellä on oikeus lyödä vaimoa, joka on lähtenyt ulos ilman lupaa ja noin neljännes katsoo, että vaimoa on oikeus lyödä jos tämä ei tottele miehensä määräyksiä.¹²⁷

¹²¹ US DoS 2018, s. 40.

¹²² CSO / UNFPA 2012, s. 46-48.

¹²³ CSO / UNFPA 2012, s. 47-48.

¹²⁴ CSO / UNFPA 2012, s. 48.

¹²⁵ CSO / UNFPA 2012, s. 48-49.

¹²⁶ CSO / UNFPA 2012, s. 25-26, 49-50.

¹²⁷ CSO / UNFPA 2012, s. 28-29.

HRWn vuotta 2017 koskevassa raportissa todetaan, että uudempia kansallisia perheväkivaltatilastoja ei ole saatavilla, mutta naisten oikeuksien järjestöt raportoivat jatkuvasti perheväkivallan suuresta määrästä.¹²⁸

Vuosien 2010 ja 2014 välillä viranomaisten perhesuojeluyksiköt (family protection unit, FPU) rekisteröivät 22 442 perheväkivaltatapausta ympäri maata.¹²⁹ Nämä luvut edustavat todennäköisesti hyvin pientä osaa todellisista tapauksista aliraportoinnista johtuen. Siviilioikeus Missanin läänissä käsitteli 8 646 perheväkivaltaan liittyvää avioeroasiaa koko vuoden 2013 ja vuoden 2014 ensimmäisen neljänneksen aikana yhteensä. Nämä jälkimmäiset luvut viittaavat siihen, että perheväkivalta on paljon laajempi ongelma kuin perhesuojeluyksiköiden tilastot osoittavat.¹³⁰

Kansalaisjärjestö Asuda haastatteli vuosina 2014 – 2015 1 709 naista seitsemässä kaupungissa eri puolilla maata.¹³¹ Järjestö sai yksityiskohtaista tietoa 1 249 perheväkivaltatapauksesta. 71 %:ssa tapauksista väkivallan tekijänä oli aviomies, 9 %:ssa veli, 7 %:ssa isä, 6 %:ssa aviomiehen perheenjäsen, 2 %:ssa sulhanen tai rakastaja, 1 %:ssa oma poika ja 4 %:ssa joku muu.¹³² Yleisimpiä kotiväkivallan muotoja olivat fyysinen tai henkinen väkivalta. Lisäksi esiintyi seksuaalista väkivaltaa (raiskaus avioliitossa, insesti, seksuaalinen häirintä, pakotettu prostituutio). Joissakin tapauksissa aviomies esti perheenjäseniltä perustarpeet, kieltäytyi tekemästä työtä, pakotti perheenjäsenet töihin tai varasti vaimon palkan tai omaisuuden. Joissakin tapauksissa vaimolta estettiin opiskelujen loppuun suorittaminen tai työnteko.¹³³ 68 tapauksessa nainen oli yrittänyt itsemurhaa, mikä näytti liittyvän kiinteästi perheessä esiintyneeseen väkivaltaan. Epäselväksi jäi missä määrin vaimo toimi yksin ja missä määrin häntä oli kehoitettu tai pakotettu yrittämään itsemurhaa.¹³⁴ Useimmat naisista eivät raportoineet perheväkivallasta kenellekään viranomaiselle seuraavista syistä: Perheen ja sukulaisten vastustus (42 %), avioeron pelko (24 %), maineen menettämisen pelko (12 %), epäluottamus viranomaisiin kohtaan (5 %), tulojen/avun menettämisen pelko (4 %) ja uskomus, että rangaistus ei olisi riittävän ankara (3 %).¹³⁵

UNFPAn toteutti vuonna 2016 kahdeksassa konfliktista kärsivässä läänissä¹³⁶ tutkimuksen, jossa selvitettiin maan sisällä siirtymään joutuneiden ja pakolaisten kohtaamaa, naisiin kohdistunutta väkivaltaa. Sen mukaan sukupuoleen kohdistunutta väkivaltaa on laajasti kaikissa tutkituissa lääneissä. Sekä uhrit itse, väkivallantekijät että yhteisöt katsovat väkivallan normaaliksi ja

¹²⁸ HRW 2018a.

¹²⁹ Al-Sudani M., *'Tasjeel akthar min 22 alf halat 'anf usri fi al-'iraq'*, Al-Mada, 6.12.2014, julkaisussa MRG & CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 17

¹³⁰ Al Jazeera Net, *'Al-'anf al-usri fi Missan yaqoud lil-ya's wa al-intihar'*, 18.4.2014, julkaisussa MRG & CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 17

¹³¹ MRG & CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 5-6.

¹³² MRG & CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 11-12.

¹³³ MRG & CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 12-13.

¹³⁴ MRG & CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 15.

¹³⁵ MRG & CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 13-14.

¹³⁶ Bagdad, Diyala, Kirkuk, Najaf, Kerbala, Erbil, Dohuk, Suleimania.

oikeutetuksi kulttuurisista ja uskonnollisista syistä. Aviomiehet ja appivanhemmat olivat tavanomaisimmat väkivallantekijät. Uhrit kertoivat avoimimmin psykologisesta väkivallasta. Useimmat eivät halunneet paljastaa fyysistä väkivaltaa. Seksuaalisen väkivallan paljastaminen oli harvinaista. Jesidinaiset olivat poikkeus, he hakivat apua uskonnollisilta johtajilta tai kansalaisjärjestöiltä kohdattuaan seksuaalista ja fyysistä väkivaltaa ISISin jäsenten taholta.¹³⁷

Tutkimuksen mukaan aviomiehet tai appiukot saattoivat rajoittaa tai kieltää naisilta ruoan, välttämättömyystarvikkeet tai rahan. Aviomies tai kotitalouden vanhemmat ihmiset saattoivat pitää kaikkien perheenjäsenten PDS-elintarvikekortit¹³⁸ (Public distribution system, PDS-card) hallussaan. Tätä toimintaa käytettiin rangaistuksena ja keinona pakottaa vaimo tottelemaan väkivaltaista aviomiestä. Naiset eivät raportoi perheenjäsenen harjoittamasta väkivallasta, koska he ovat häpeissään, pelkäävät jälkiseurauksia tai haluavat suojella miestänsä tai perheenjäseniään. Naiset ovat huolissaan siitä, että jos he raportoivat väkivallasta, heiltä evätään resurssit (ruoka ym.) tai heidät erotetaan lapsistaan. Vaikkakaan lapsen erottaminen äidistään ei ole Irakin lain mukaista, on se syvälle juurtunut kulttuurinormi etenkin maaseudulla asuvien keskuudessa.¹³⁹

Tutkimuksen mukaan uhreille tarjolla olevat julkiset palvelut olivat vajaakäytössä ja uhrit etsivät suojaa ensimmäiseksi oman perheensä tai sukunsa (extended family, laaja perhekesitys) taholta. Perhettä käytettiin sovittelussa, suojelussa ja ristiriitojen ratkaisemisessa. Jos perhe ei kyennyt ratkaisemaan tilannetta, saatettiin lähestyä yhteisön vanhimpia tai heimojohtajia (etenkin Nineven läänissä). Naiset eivät kuitenkaan itse lähestyneet näitä auktoriteetteja vaan sen sijaan perheen vaikutusvaltaisemmat jäsenet kuten vanhempi, veli, anoppi tai appiukko. Toiseksi yleisimmin käännyttiin kansalaisjärjestöjen ylläpitämien, naisille tarkoitettujen keskusten (Women Community Centers, "safe spaces") puoleen, joiden tarkoituksena oli tarjota naisille koulutusta ja virkistyspalveluja. Poliisin puoleen ei käännyttä epäluottamuksen vuoksi. Naiset olivat enemmän huolissaan siitä, että poliisi lähettäisi heidät takaisin kotiin kuin poliisin mahdollisesta karkeasta kohtelusta. Naiset hyväksyivät naisille tarkoitettujen keskusten tarjoaman psykologisen tuen silloin kun se yhdistettiin palveluihin, jotka hyödyttivät myös lapsia ja perhettä. Yksilöllisen, vain naiselle itselleen tarkoitetun tuen naiset kokivat olevan yhteensopimaton naisten huoltajaroolin kanssa. Muiden palvelujen yhdistäminen henkilökohtaiseen tukeen vähensi myös naisiin kohdistuvaa stigmaa. Lääkärin apua eivät useimmat hakeneet, koska he olisivat tarvinneet siihen luvan aviomieheltään tai vanhemmiltaan, saada joku tulemaan mukaan kanssaan, löytää aikaa arkiaskareiden lomasta, matkustaa pitkiä matkoja. Avun hakemista estivät kulttuurisista syistä johtuvat liikkumisrajoitukset, oman ajan puute, kielimuuri, tietämättömyys palveluista, sosiaalisen verkoston heikkeneminen, yhteisön ja perheen asenteet, eri etnisten ryhmien väliset jännitteet. Etenkin Bagdadissa, Kirkukissa ja Dohukissa naiset eivät halunneet turvautua eri etniseen tai uskonnolliseen ryhmään kuuluvan avuntarjoajan apuun.¹⁴⁰

¹³⁷ UNFPA 2016, s. 7-8, 21-26.

¹³⁸ Vuonna 1990 alkanut elintarvikkeiden jakojärjestelmä (universal food ration system, Public Distribution System, PDS) ja siihen liittyvä elintarvikekortti. Jakelujärjestelmä perustuu asuinpaikkaan. Lähde: UNICEF 2017, s. 13.

¹³⁹ UNFPA 2016, s. 7-8, 21-26.

¹⁴⁰ UNFPA 2016, s. 7-8, 21-26.

4.3. Kunniaväkivalta

Kunniaväkivallalla tarkoitetaan perheenjäsenen, yleensä miespuolisen, harjoittamaa väkivaltaa sellaista perheenjäsentä kohtaan, joka on aiheuttanut tai jonka oletetaan aiheuttaneen häpeää perheelleen tai heimolleen. Teon tarkoituksena on suojella perheen tai suvun mainetta/kunniata. Ylivoimaisesti eniten kunniarikoksia tekevät miehet naispuolisia sukulaisiaan kohtaan vaikkakin ajoittain myös miehet ovat tällaisen väkivallan uhreja. Kunniarikokset perustuvat käsitykseen, jonka mukaan perheen kunnia on riippuvainen sen naispuolisista jäsenistä, joiden liikkumista ja seksuaalisuutta tulee hallita, jotta vältettäisiin koko perheeseen kohdistuva häpeä. Kunniaväkivaltaa esiintyy uskonnollisesti konservatiivisilla ja heimoperinteisiin nojautuvilla alueilla. Perhe tai suku/heimo kohtelee väkivaltaisesti jäsentänsä, yleensä naispuolista henkilöä, joka on aiheuttanut toiminnallaan häpeää perheelleen tai heimolleen. Kunniaväkivalta voi tarkoittaa fyysistä väkivaltaa, arestia, liikkumisen rajoittamista, koulutuksen hankkimisen estämistä, pakkoavioliittoa, murhaa, pakotettua itsemurhaa tai julkista häpäisemistä.¹⁴¹

Kunniaväkivaltaa esiintyy yleisimmin sen jälkeen kun nainen on tehnyt tai hänen oletetaan tehneen jotakin seuraavista: Ystävyys vastakkaisen sukupuolen edustajan kanssa, esiaviollinen suhde, kieltäytyminen avioitumasta perheen valitseman puolison kanssa, avioituminen perheen toiveiden vastaisesti tai aviorikos. Lisäksi kunniaväkivaltaa voi esiintyä jos uhri on tullut raiskatuksi tai kidnapatuksi.¹⁴²

Kunniaväkivallasta kärsii paitsi sen kohteena oleva nainen, myös muut naiset yhteiskunnassa. Käytännön olemassaolo näyttää myös muille naisille ja tytöille, että mitä heille todennäköisesti tulee tapahtumaan jos he eivät mukautu käyttäytymistään ja valintojaan yhteisön odotusten mukaiseksi. Näin ollen käytäntö rajoittaa jo ennalta naisten elämää ja aktiviteetteja.¹⁴³

YKn (2013) mukaan kunniamurhat ovat yleisiä Irakissa, osittain koska rikoslaissa tuomiota voidaan lieventää jos rikoksen taustalla on kunniaan liittyvä motiivi.¹⁴⁴

Kunniamurhien määrästä ei ole tarkkaa tietoa ja lähteiden esittämät luvut poikkeavat toisistaan. The Guardianin artikkelissa vuodelta 2013 viitataan Unifem-järjestöön, jonka mukaan maassa tehdään vähintään 400 kunniamurhaa joka vuosi, mutta kunniamurhat, itsemurhat ja muu väkivalta naispuolisia perheenjäseniä kohtaan on aliraportoitu. KRGn alueella kunniamurhien uskotaan olevan naisten yleisin kuolinsyy luonnollisten kuolemien jälkeen.¹⁴⁵ PassBlue -sivustolla viitataan YK:hon jonka mukaan Kurdistanin alueella kunniamurhia olisi noin 50 kuukaudessa, mutta useimmat kunniamurhat jäivät raportoimatta.¹⁴⁶ Joissakin tapauksissa itsemurhaksi esitetty tapaus on todellisuudessa perheen suorittama kunniamurha.¹⁴⁷ Arviolta 300 – 400 naista

¹⁴¹ UNAMI & UN HRC 2016 s. 29-31; UNAMI & UN HRC 2017, s. 14; Begikhani, Gill and Hague julkaisussa MRG & CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 26; UK Home Office 2017, s. 5,8.

¹⁴² MRG & CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 26.

¹⁴³ New Statesman / Gill, Aisha 4.6.2014.

¹⁴⁴ UN 2013, s. 2.

¹⁴⁵ The Guardian / Dosky, Berivan 17.3.2013.

¹⁴⁶ Pass Blue / Higgs, Johanna & Rudzite, Liga 6.5.2014.

¹⁴⁷ US DoS 2017a, s. 52.

poltetaan hengiltä vuosittain Kurdistanin alueella. Ne kirjataan usein itsemurhiksi, mutta ovat usein sidoksissa perhe- tai kunniaväkivaltaan.¹⁴⁸

Yhdysvaltain vuotta 2017 koskevan ihmisoikeusraportin mukaan useat naiset ovat kieltäytyneet poistumasta Basran vankiloista tuomion suorittamisen jälkeen siinä pelossa, että heidän perheensä vahingoittaisivat heitä tai jättäisivät heidät elinikäiseen kotiaarestiin, koska he ovat 'häpäisseet perheen kunniaa'.¹⁴⁹

Heimot pyrkivät suojaamaan perheen kunniaa yksilön, yleensä naisen, kustannuksella. Naisen oman heimon ei näin ollen voi katsoa tarjoavan suojaa kunniaväkivaltaa vastaan.¹⁵⁰

4.4. Tyttöjen ja naisten ympärileikkaus

Lähteissä esitetään toisistaan poikkeavia tietoja tyttöjen ja naisten ympärileikkausten (female genital mutilation/cutting, FGM/C) yleisyydestä Irakissa. UNICEFin 2013 julkaisemassa naisten ympärileikkauksia koskevassa raportissa, joka perustuu UNICEFin vuonna 2011 teettämään MICS-tutkimukseen (*Multiple Indicator Cluster Survey*)¹⁵¹, luokitellaan Irak kokonaisuutena maaksi, jossa naisten ympärileikkausten esiintyvyys on vähäistä ja keskittynyt muutamiin alueisiin pohjoisessa. Ympärileikkauksia suoritetaan pääasiassa Kurdistanin alueella Erbilin ja Suleimanian lääneissä sekä kiistellyillä alueilla Kirkukin läänissä. Läänittäin tarkasteltuna ympärileikattujen 15 – 49-vuotiaiden tyttöjen ja naisten prosenttiosuudet ovat seuraavat: Erbil (KRG) 58 %; Suleimania (KRG) 54 %; Kirkuk 20 %; Dohuk (KRG) 2 %; Salah al-Din 2 % ja Qadissiya 1 %. Seuraavissa lääneissä prosenttiosuus oli nolla: Nineve, Diyala, Anbar, Bagdad, Kerbala, Babylon, Wassit, Najaf, Muthanna, Missan, Dhi-Qar ja Basra.¹⁵² UNICEFin mukaan valtaosa leikkauksista tehdään alaikäisille. 45 – 49 vuotiaista naisista 10 % on ympärileikattu, vastaava osuus 15 – 19-vuotiaiden osalta on 5 %. Käytäntö on yleisempi köyhissä kuin rikkaissa perheissä ja yleisempi niissä perheissä joissa perheen äiti on kouluttamaton. UNICEFin mukaan käytäntö on hieman yleisempi kaupungeissa (9 %) kuin maaseudulla (6 %).¹⁵³ Toisaalta Yhdysvaltain vuotta 2017 tarkastelevan ihmisoikeusraportin mukaan käytäntö jatkuu KRGn alueella etenkin maaseudulla.¹⁵⁴

MRGn ja CCCRn raportissa (2015) todetaan, että aihe on ollut Irakissa tabu ja KRGn alueella siitä on keskusteltu julkisuudessa laajasti vasta sen jälkeen, kun paikalliset aktivistit selvittivät sen esiintyvyyttä Kurdistanin alueella. Raportin mukaan virallinen kanta on, että käytäntöä ei esiinny pohjoisten kurdilääniä ulkopuolella mutta raportti toteaa, että viimeaikaisten, paikallisten selvitysten mukaan tämä käsitys on kyseenalainen.¹⁵⁵ Yhdysvaltain ulkoministeriön vuotta 2015

¹⁴⁸ Lattimer Mark / CCCR julkaisussa EASO 2017, s. 21.

¹⁴⁹ US DoS 2018, s. 42.

¹⁵⁰ UK Home Office 2016a, s. 7.

¹⁵¹ UNICEF 2013, s. 5

¹⁵² UNICEF 2013, s. 31.

¹⁵³ UNICEF 2013, s. 40-41, 44, 101, 103, 107, 174-177, 181, 183.

¹⁵⁴ US DoS 2018, s. 41.

¹⁵⁵ MRG / CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 31.

tarkastelevassa raportissa todetaan, että Wadi ja Pana –järjestöiltä saatujen tietojen mukaan 25 % Keski- ja Etelä-Irakin naisista on ympärileikattu.¹⁵⁶ Toisaalta UNICEFin 2016 julkaiseman, vuoden 2011 MICS-tutkimukseen perustuvan katsauksen mukaan Suleimanian ja Erbilin lääneissä 15 – 49 vuotiaista naista 51 – 80 % on ympärileikattu. Vastaava luku Kirkukin läänissä on 10 – 25 % ja muissa lääneissä alle 10 %.¹⁵⁷

Myös kansalaisjärjestö Wadin mukaan sen vuosina 2011 – 2012 Kirkukin läänissä tekemän selvityksen perusteella voidaan Wadin mukaan päätellä, että ympärileikkaukset ovat koko maata eikä vain KRGn aluetta koskeva ongelma. Wadin mukaan asiasta ei puhuta julkisesti, harvat perinnettä vastustavat aktivistit toimivat salaa, media ja poliitikot ovat asiasta hiljaa ja koko aihe on tabu.¹⁵⁸ Wadin raportissa todetaan, että Kirkuk on Irakin ”sulatusuuni”, jossa on edustettuna kaikki suurimmat etniset ja uskonnolliset ryhmät. Selvitykseen osallistuneiden ryhmien ympärileikkausten määrissä oli eroja, mistä voisi tehdä johtopäätöksiä eri ryhmien ympärileikkausten määrissä yleisemminkin Irakissa. Selvityksen mukaan noin 38 % Kirkukin alueen yli 14-vuotiaista tytöistä ja naisista on ympärileikattu, mutta koska naiset pyrkivät usein salaamaan asian, ympärileikattujen osuus on todennäköisesti korkeampi. Osuudet vaihtelivat alueittain 20 %:sta 85 %:iin.¹⁵⁹ Ylivoimaisesti yleisin leikkauksen muoto oli tyyppi I (lievin muoto). Lievintä tyyppin I leikkausmuotoa käytettiin kaupunkialueella 96,1 %:ssa tapauksista ja maaseudulla 78,3 %:ssa tapauksista.¹⁶⁰ Arabien keskuudessa tyyppin II leikkaukset (17,5 % arabinaisia koskevista leikkauksista) olivat yleisempiä kuin kurdien tai turkmeenien keskuudessa. Leikkauksia harjoittivat erityisesti kurdit (Kirkukin kaupungissa 64 % ja maaseudulla 71,4 %), arabit (19,5 % ja 29,6 %) ja turkmeenit (8,5 % ja 21,2 %). Selvityksen mukaan kristityt eivät harjoittaneet ympärileikkauksia. Ikäryhmittäisen tarkastelun perusteella voidaan päätellä, että käytäntö on harvinaistumassa. Shiia-arabien keskuudessa käytäntö on hieman harvinaisempi kuin sunniarabien keskuudessa (shiiat 21,4 % ja sunnit 26,6 %). Selvityksessä mukana olleista seitsemästä kakaista kolme oli ympärileikattu.¹⁶¹

Myös usean eri tahon yhteistyönä Wassitin ja Qadissiyan lääneissä 2014 tekemän selvityksen tulokset poikkeavat UNICEFin tilastoista. Selvityksen mukaan 25,7 % tutkituista naisista oli ympärileikattu. 14 %:ssa tapauksista aviomies päätti leikkauksen toteuttamisesta, 28 %:ssa aviomiehen perhe, 32 %:ssa naisen omat vanhemmat, 15 %:ssa nainen itse ja 11 %:ssa tapauksista joku muu. Useimmat leikkaukset tehtiin alaikäisille, mutta monet tehtiin vasta aikuisiällä, jopa yli 45-vuotiaille. Erään lääkärin mukaan leikkauksia tehdään vanhemmille naisille koska uskonnollinen fatwa vaatii sitä ennen pyhiinvaellusta (*haji, umrah*).¹⁶² Iso-Britannian Home

¹⁵⁶ US DoS 2016, s. 55.

¹⁵⁷ UNICEF 2016, s. 2.

¹⁵⁸ Wadi 2012, s. 5.

¹⁵⁹ Wadi 2012, s. 10-12.

¹⁶⁰ Selvityksessä käytettiin kolmiportaista luokittelua, eikä siinä käytetty maailman terveysjärjestö WHO:n luokittelua. Selvityksessä käytetty luokittelu oli seuraava: Tyyppi I: klitoriksen poistaminen; tyyppi II: klitoriksen ja sisempien häpyhuulten poistaminen; tyyppi III: klitoriksen sekä sisempien ja ulompien häpyhuulten poistaminen. Wadi 2012, s. 12-13.

¹⁶¹ Wadi 2012, s. 13, 18-20.

¹⁶² Civil Society Activists and Medical Researchers from the South-Central Area of Iraq 2014.

Office on todennut, että ympärileikkausten yleisyys KRGn ulkopuolella on epäselvää ja Irakin hallitus virallisesti kieltää käytännön olemassaolon KRGn ulkopuolella. Home Office toteaa joidenkin tutkimusten (ilmeisesti viitaten edellä mainittuihin järjestöjen tekemiin selvityksiin) osoittavan, että käytäntöä esiintyy eri puolilla Irakia, mutta sen olevan paljon harvinaisempaa kuin KRGn alueella. Home Officen mukaan Kirkukin lääni voi olla poikkeus, koska se on maantieteellisesti ja kulttuurisesti lähellä KRG:tä.¹⁶³

Nirijin (Network of Iraqi Reporters for Investigative Journalism) artikkelin mukaan KRG:ssä Ranian ja Garmiyan alueella ympärileikkaus olisi erityisen yleistä koska heimoperinteet ovat erityisen vahvoja näillä alueilla ja ympärileikkauksia tehdään tietyissä heimoissa¹⁶⁴. Joillakin alueilla käytännöstä on tullut symbolinen uskonnollisten johtajien kiellettyä ympärileikkaukset. Symbolisessa leikkauksessa veitsen annetaan pudota tytön puvulta ja samalla pyydetään jumalan pitävän tytön puhtaana.¹⁶⁵

KRGn alueella ympärileikkaus tehdään pääasiassa naispuolisen perheenjäsenen pyynnöstä. Perinnettä ylläpitävät naiset – äidit, tädit ja muut naiset, jotka haluavat tytlle parasta. Käytännöllä halutaan varmistaa tytön avioliittokelpoisuus ja kunniallisuus kurdityhteisön jäsenten silmissä.¹⁶⁶ Perinteen alkuperä alueella on epäselvä. Joidenkin mukaan se on vanha perinne, toisten mukaan se liittyy yhteisön sosiaaliseen paineeseen ja on linkittynyt puhtauskäsitteisiin ja tyttöjen avioliittokelpoisuuteen ja kunnioitetumpaan asemaan yhteisössä. Jotkut katsovat, että naisten seksuaalisuutta täytyy kontrolloida. Useimmat uskoivat sen olevan uskonnollinen toimenpide (sunnä). Naisten alhaisempi sosiaalinen ja taloudellinen asema sekä matalampi koulutustaso heikentää naisten mahdollisuuksia tehdä mielekkäitä valintoja. Heidän alisteisempi asemansa vaikeuttaa myös heidän ympärileikkauksiin liittyvien uskomustensa muuttamista.¹⁶⁷ Toimenpide aiheuttaa sekä välittömiä että pitkäaikaisia terveysongelmia naiselle. Naiset kärsivät myös henkisistä ongelmista vuosia toimenpiteen jälkeen.¹⁶⁸

Irakin keskustilastoviranomaisen vuonna 2012 tekemän selvityksen mukaan irakilaismiehillä on yhdenmukainen näkemys siitä, että kyseessä on vahingollinen rituaali.¹⁶⁹ Toisaalta Wadin Kirkukissa tekemän selvityksen mukaan useimmat miehet ovat tietoisia käytännöstä ja tukevat sitä.¹⁷⁰

¹⁶³ UK Home Office 2016, s. 6.

¹⁶⁴ Artikkelissa mainitaan, että ympärileikkauksia tehdään etenkin Bashdar-, Bardashami-, Mir Odaly- ja Mankur -heimoissa. Artikkelissa viitataan tutkija Ronak Farajiin, jonka mukaan joissakin heimoissa, kuten Sorj-heimossa, osa heimosta harjoittaa ympärileikkauksia ja osa ei. Tarakhan -heimon keskuudessa ei ole vuosikymmenen tavattu ympärileikkausta. Nirij / Berwani, Dlovan [päiväämätön]

¹⁶⁵ Nirij / Berwani, Dlovan [päiväämätön]

¹⁶⁶ HRW 2010.

¹⁶⁷ HRW 2010.

¹⁶⁸ HRW 2010.

¹⁶⁹ CSO / UNFPA 2012, s. 53.

¹⁷⁰ Wadi 2012, s. 25.

Irakin rikoslaissa vartalon osien leikkaaminen irti on kielletty. Käytännössä laki ei suojaa ympärileikkaukselta kolmesta syystä: Perinteiset seksuaalisuuteen liittyvät rajoitukset; ympärileikatut ovat usein liian nuoria tehdäkseen itse rikosilmoituksen; tytön tai nuoren naisen vanhemmat ovat itse mukana edesauttamassa ympärileikkauksen suorittamista.¹⁷¹

Tyttöjen ympärileikkaus kiellettiin lailla KRGn alueella 2011 ja ympärileikkausten määrä on sen jälkeen vähentynyt. Viranomaiset eivät kuitenkaan toimeenpane lakia järjestelmällisesti ja kättilöt voivat jatkaa ympärileikkauksia ilman rangaistusta.¹⁷²

4.5. Sieppaukset ja ihmiskauppa

Naisten sieppauksia toteutetaan Irakissa muun muassa lunnaiden vaatimisen ja ihmiskauppaan¹⁷³ pakottamisen vuoksi. Vaikkakin uhri vapautettaisiin myöhemmin, on tapahtuneella sieppauksella vakavia seurauksia naisille. Kunniakäsitysten vuoksi siepattuna olleet naiset kärsivät pitkään jatkuvasta stigmasta tai pahimmillaan joutuvat perheensä toteuttaman kunniamurhan uhriksi koska heidän oletetaan joutuneen seksuaalisen väkivallan kohteeksi.¹⁷⁴ Yhdysvaltain ulkoministeriön ihmiskaupparaportin mukaan Irak on naisiin ja tyttöihin kohdistuvan seksikaupan lähtö- ja kohdema. Lisäksi se on naisiin, miehiin ja lapsiin kohdistuvan pakkotyön lähtö- ja kohdema.¹⁷⁵

Yhdysvaltain ulkoministeriön raportin mukaan ISIS sieppasi naisia ja tyttöjä myydäkseen, vuokratakseen tai lahjoittaakseen heitä pakkoavioliittoon tai seksuaaliseen orjuuteen ISIS-taistelijoille ja asetti vaikutusalueellaan rajoituksia naisten liikkumiselle ja pukeutumiselle. Oikeudenloukkaukset kohdistuivat etnisiiin ja uskonnollisiin yhteisöihin, joita ISIS ei hyväksynyt, etenkin jesideihin.¹⁷⁶ Raportissa todetaan, että KRGn viranomaisten mukaan 3 293 ISISin (eri vuosina) sieppamia jesidejä – pääosin naisia ja lapsia – oli vuoden 2017 lopussa edelleen ISISin vankeudessa. Lisäksi raportissa todetaan, että Turkmen Women's Associationin mukaan ISISin vuonna 2014 Nineven läänissä sieppaamista noin 500 shiaturkmeeninaisesta ja -lapsesta 495 oli edelleen vankeudessa vuoden 2017 lopussa.¹⁷⁷ HRWn vuosiraportin mukaan ISISin moraalipoliisi (Diwan al-Hisba) asetti ankaria rajoituksia naisten ja tyttöjen pukeutumiselle ja liikkumiselle.

¹⁷¹ Heartland Alliance 2017, s. 6.

¹⁷² UN CRC 2015, s. 11; Wadi 2017b; Wadi 2017c.

¹⁷³ YK / Palermon protokolla määrittelee ihmiskaupan seuraavasti: *“Trafficking in persons” shall mean the recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or of the giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person having control over another person, for the purpose of exploitation. Exploitation shall include, at a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labour or services, slavery or practices similar to slavery, servitude or the removal of organs*. Lähde: UNTC 2000

¹⁷⁴ MRG / CCCR / Puttick Miriam 2015b, s. 18; HRW 2011 s. 8.

¹⁷⁵ US DoS 2017b.

¹⁷⁶ US DoS 2018, s. 1, 20, 40-41.

¹⁷⁷ US DoS 2018, s. 5.

Sunninaisten mukaan heidän sallittiin poistuvan kotoaan vain läheisen miessukulaisen seurassa niqabiin pukeutuneena.¹⁷⁸

Pakolaiset ja maan sisällä siirtyneet ovat muita korkeammassa riskissä joutua sieppauksen uhriksi heidän sosiaalisesti ja taloudellisesti heikomman asemansa vuoksi. Kansalaisjärjestöt ja KRGn parlamentin jäsenet ovat raportoineet Yhdysvaltain ulkoministeriölle KRGn ihmiskauppaverkostoista, jotka toimivat yhteistyössä KRGn paikallisviranomaisten, tuomareiden, KRGn alueella toimivan turvallisuuspalvelu Asayishin ja rajaviranomaisten kanssa. Syyrian pakolaisnaisia on pakotettu seksikauppaan etenkin Domizin pakolaisleirillä Asayishin tuella. Ihmiskauppaverkostot ovat luvanneet joillekin maan sisäisesti siirtymään joutuneille ja Syyrian pakolaisille sijoituspaikan KRGn ulkopuolella. Nämä naiset ovat päätyneet pakotettuun prostituutioon Bagdadiin, Basraan ja muihin etelän kaupunkeihin. Jotkut KRGn ja Irakin keskushallinnon viranomaiset ovat olleet lahjottavissa ihmiskauppatapeuksissa.¹⁷⁹

Jotkut maan sisäisesti siirtyneistä ovat myyneet lapsensa muihin perheisiin paremman tulevaisuuden takaamiseksi. Nämä lapset ovat vaarassa joutua ihmiskaupan uhreiksi. Perinteiset käytännöt kuten pakkoavioliitot, väliaikaiset avioliitot ja *fasliya* – perheenjäsenen luovuttaminen toiselle heimolle heimokiiistojen ratkaisemiseksi – asettaa naiset ja tytöt erityiseen vaaraan joutua ihmiskaupan uhriksi. Joissakin tapauksissa kunniamurhan pelossa kotoaan paenneet tytöt ovat joutuneet rikollisverkostojen seksikaupan uhriksi.¹⁸⁰ Rekrytoijat, useasti naiset, ottavat kohteekseen nuoria tyttöjä, jotka ovat jättäneet perheensä esimerkiksi pelon, hyväksikäytön, pakkoavioliiton tai kunniamurhan uhan vuoksi. Rekrytoijat esiintyvät avun tarjoajina kertoen vievänsä tytön suojaan, mutta vievätkin hänet bordelliin. He lähestyvät tyttöjä tyypillisesti suurissa kaupungeissa ja julkisen liikenteen solmukohtissa kun tytöt ovat pakenemassa kotoaan. Kidnapatut myydään eteenpäin kun hinnasta on sovittu. Rekrytointia tapahtuu myös esimerkiksi kampaamoissa, kosmetiikka- ja koruliikkeissä, vankiloissa ja hedelmäkojuissa. Vaikka rekrytoijina on usein naisia, taustalla toimii miehiä, joita tarvitaan esimerkiksi bordellien tai seksiklubien perustamisessa tai asunnon vuokraajana.¹⁸¹ Bagdadissa erilaisia ”virkistyspaikkoja” kuten kasinoita ja yökerhoja on etenkin Karradan alueella.¹⁸²

Irakin vuoden 2012 ihmiskaupan vastainen laki ei kiellä kaikkia ihmiskaupan muotoja eikä se ole yhdenmukainen YK:n ihmiskauppaa käsittelevän pöytäkirjan (2000) kanssa. KRG:n alueella ei ole lakia joka kieltäisi ihmiskaupan kaikki muodot, eikä KRG ole hyväksynyt Irakin ihmiskaupan vastaista lakia. Väkivalta, turvallisuusongelmat, valtion kontrollin ulottumattomuus osassa maata, budjettirajoitukset sekä pakolaisten ja sisäisesti siirtymään joutuneiden virta etenkin Kurdistanin alueelle, heikensivät valtion kykyä taistella ihmiskauppaa vastaan. Vuonna 2016 KRG nimesi poliisi- ja oikeusviranomaisten komiteoita tutkimaan seksikauppaa ja perusti tutkintatuomioistuimia käsittelemään ihmiskauppatapeuksia. KRG ei ole ilmoittanut kuinka monta tapausta komiteat ja tuomioistuimet ovat käsitelleet. Irakin keskushallinto on tarjonnut yhdessä

¹⁷⁸ HRW 2018a.

¹⁷⁹ US DoS 2017b.

¹⁸⁰ US DoS 2017b, s. 52.

¹⁸¹ Khanzad Culture and Social Organization 2007 & Women Lawyers from Qurna 2009, julkaisussa NCA 2010, s.19-21

¹⁸² Al Monitor / Abu Zeed, Adnan, 5.12.2017.

kansalaisjärjestöjen kanssa ihmiskaupan vastaista koulutusta viranomaisille. Ministeriöiden välinen ihmiskaupan vastainen komitea, johon kuuluu myös KRGn edustaja, on kuitenkin todennut, että tuomareilla ja asiaa käsittelevillä tahoilla (first responder) ei ollut tietoa ihmiskaupan vastaisesta lainsäädännöstä eivätkä ne panneet sitä asianmukaisesti täytäntöön tai suojelleet uhreja oikeudenkäynnin aikana. Irakin poliisi sekoittaa ihmiskaupan prostituutioon, kerjäämiseen ja laittomaan siirtolaisuuteen.¹⁸³

Ihmiskaupan uhrien määrä ei ole tiedossa. Viranomaiset tunnistivat ja tarjosivat palveluja ISISin hyväksikäyttämille naisille ja lapsille, mutta ei tunnistanut muunlaisten ihmiskaupan muotojen uhreiksi joutuneita. Yhdysvaltain ulkoministeriön raportin mukaan vuonna 2016 Irakin viranomaiset eivät raportoineet tunnistaneensa yhtäkään ihmiskaupan uhria. Vuotta aiemmin uhreja tunnistettiin 40. Viranomaisilla ei ole menettelytapoja ihmiskaupan uhrien ennakoivaksi tunnistamiseksi ja palvelujen tarjoamiseksi. Kansalaisjärjestöjen mukaan viranomaiset eivät ole käynnistäneet ihmiskaupparikosten tutkintaa ellei uhri itse ole nostanut syytettä. Myös KRGn alueella viranomaiset odottivat uhrin itse ilmoittautuvan viranomaisille ja tarjosivat palveluja vain niille, jotka osallistuivat oikeudenkäyntiin ihmiskauppiaitaan vastaan. Useimmat uhrit Irakin alueella eivät nostaneet syytettä, koska eivät tunnistaneet ihmiskauppiaitaan tai pelkäsivät kosta. Ihmiskaupan uhrit olivat alttiita pidätyksille, vangitsemiselle, hyväksikäytölle ja karkotuksille sellaisten laittomien tekojen, kuten prostituution johdosta, johon heidät oli pakotettu. Irakin tuomioistuimissa tuomiot prostituutiosta olivat ankaria – 15 vuodesta elinkautiseen vankeuteen.¹⁸⁴

4.6. Seksuaalinen häirintä / väkivalta ja raiskaukset

Laki kieltää avioliiton ulkopuoliset seksisuhteet mukaan lukien seksuaalisen häirinnän. Seksuaalinen häirintä myös työpaikalla on lain mukaan kiellettyä. Lain mukaan rangaistukselta voi välttyä jos osapuolet avioituvat keskenään. Yhdysvaltain ulkoministeriön vuotta 2017 tarkastelevan ihmisoikeusraportin mukaan viranomaisten valvonnan tehokkuudesta ei ole tietoa saatavilla. Useimmilla alueilla oli vain vähän tai ei lainkaan julkisesti järjestettyjä turvakoteja, tiedotusta tai tukipalveluja naisille eikä poliiseille suunnattua koulutusta asioiden sensitiivisestä käsittelemisestä. Turvakotien puutteessa viranomaiset usein pidättivät tai vangitsivat seksuaalisen häirinnän uhrin suojellakseen tätä. Jotkut naiset jäivät vaihtoehtojen puutteessa kodittomiksi.¹⁸⁵

Keskushallinnon alueella avioliiton ulkopuolella tapahtuva raiskaus on kriminalisoitu. KRGn alueella avioliitossa tapahtuva raiskaus on kriminalisoitu.¹⁸⁶ Irakista ei ole saatavana luotettavia arvioita raiskausten esiintyvyydestä eikä viranomaisten tehokkuudesta toimeenpanna lakia.¹⁸⁷

¹⁸³ US DoS 2017b.

¹⁸⁴ US DoS 2017b.

¹⁸⁵ US DoS 2018, s. 42.

¹⁸⁶ US DoS 2018, s. 39, 41.

¹⁸⁷ US DoS 2018, s. 39.

Irakin keskustilastoviranomaisen vuonna 2012 julkaiseman, yli 10 000 kotitaloutta käsittävän tutkimuksen mukaan hiljattain avioituneista naisista n. 9 % oli kokenut seksuaalista väkivaltaa aviomiehensä taholta.¹⁸⁸

Heinäkuussa 2014 uutisoitiin tuntemattomien henkilöiden hyökänneen Zayounan alueella Bagdadissa sijaitsevaan kahteen bordelliksi väitettyyn rakennukseen ja tappaneen 29 – 31 ihmistä, pääasiassa naisia. Alueen asukkaiden mukaan parittaja oli alueella vaikutusvaltainen henkilö, joka oli lahjonut viranomaisia vuosikausia.¹⁸⁹ UNHCRn (2013) mukaan Basran alueen romaninaiset päätyivät usein prostituutioon ja joutuvat järjestäytyneen hyväksikäytön kohteeksi.¹⁹⁰

Yhdysvaltain ulkoministeriön mukaan ISISin jäsenet käyttivät naisia seksuaalisesti hyväkseen. Oikeudenloukkaukset kohdistuivat etnisiin ja uskonnollisiin yhteisöihin, joita ISIS ei hyväksynyt, etenkin jesideihin. Sen mukaan on raportoitu, että ISIS on pakottanut jäsentensä toimesta raskaaksi tulleita jesidinaisia abortteihin.¹⁹¹

ISIS-konfliktin loppuvaiheessa heimo- ja uskonnolliset tahot julkistivat näkemyksiään ja päätöksiään konfliktin jälkiseurausten hoitamisesta. Helmikuussa 2017 ryhmä sheikkejä ja heimojohtajia julkistivat asiakirjan ”Iraqi Tribes Document for Communal Peace”, jossa mm todetaan raiskattujen tai muuten seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten olevan uhreja, jotka tarvitsevat psykologista ja moraalista tukea humanitaarisilta organisaatioilta ja yhteisöltä.¹⁹² Lisäksi sunnien säätiö (Iraq’s Diwan of Sunni endowment / *Sunni Waqf*) ja korkein uskonnollisia määräyksiä antava organisaatio (Iraq Supreme Council of Fatwa) antoivat tukensa raiskatuille naisille.¹⁹³

Humanitaaristen avustustyöntekijöiden mukaan IDP-leirien olosuhteet lisäsivät seksuaalisen hyväksikäytön esiintyvyyttä.¹⁹⁴ IDP-leireillä asuvat, perheenpäänä toimivat naiset ja etenkin ne, joiden miessukulaisia on epäilty ISIS-liittolaisiksi, ovat kertoneet joutuneensa raiskatuiksi, seksuaalisesti hyväksikäytetyiksi ja kohdanneensa systemaattista syrjintää esimerkiksi elintarvikkeiden, veden ja muiden perustarvikkeiden saannissa.¹⁹⁵ Refugees Internationalin (RI) Nineven, Salah al-Dinissä ja Anbarissa tekemän selvityksen mukaan yksi keskeisimmistä ISIS-yhteyksistä epäiltyjä naisia ja tyttöjä koskevista ongelmista on Irakin turvallisuusjoukkojen ja muiden viranomaisten tekemät pidätykset ja seksuaalinen hyväksikäyttö.¹⁹⁶

¹⁸⁸ CSO / UNFPA 2012, s. 47-48.

¹⁸⁹ AFP / Hürriyet Daily News 14.7.2014; BBC News 12.7.2014.

¹⁹⁰ UNHCR (päiväämätön) julkaisussa SGBV Sub Working Group 2013, s. 15.

¹⁹¹ US DoS 2018, s. 1,20, 40-42.

¹⁹² *Iraqi Tribes Document for Communal Peace*, Para. 18, julkaisussa UNAMI & OHCHR 2017b, s. 8.

¹⁹³ Dewan of Sunni Endowments, Iraqi Supreme Council of Fatwa, Ref.:1,10, helmikuu 2017, osa 4, julkaisussa UNAMI & OHCHR 2017b, s. 8.

¹⁹⁴ US DoS 2018, s. 40.

¹⁹⁵ AI 2018a, s. 204.

¹⁹⁶ RI / Vigaud-Walsh, Francisca 2017, s. 1.

IILHRn (2010) mukaan sillä, että aviorikos on kriminalisoitu, on vakavia seurauksia naisille: He eivät pysty puolustautumaan ja se toimii lieventävänä tekijänä perhe- ja kunniaväkivaltatapauksissa. He voivat joutua syytetyksi, prostituutioon pakotetut naiset saavat ankaria rangaistuksia, raiskatuilla puuttuu suojelu ja he voivat joutua avioitumaan raiskaajansa kanssa eikä abortti ole sallittu edes henkeä uhkaavissa tilanteissa.¹⁹⁷

4.7. Avioliittokäytäntöihin liittyvät oikeudenloukkaukset

4.7.1. Siviilioikeudessa rekisteröimättömät avioliitot

Tavallisesti avioliittoa solmittaessa moskeijassa tai kirkossa toimitetaan uskonnollinen seremonia. Uskonnollinen seremonia ei ole välttämätön, mutta ollakseen laillinen avioliitto tulee solmia / rekisteröidä siviiliviranomaisessa, joka myöntää avioliittotodistuksen.¹⁹⁸ The Arab Weeklyn artikkelissa 30.10.2015 todetaan, että siviilioikeudessa rekisteröimättömien eli ainoastaan uskonnollisin menoin solmittujen avioliittojen määrä on noussut vuoden 2003 jälkeen. Ongelmia voi syntyä myöhemmin esimerkiksi aviomiehen kuollessa tai hylätessä vaimonsa ja lapsensa. Vaimolla voi olla esimerkiksi vaikeuksia todistaa sukulaissuhteensa lapseensa.¹⁹⁹

Vuonna 2015 tehdyssä selvityksessä tarkasteltiin 4 265 solmittua avioliittoa yhdeksässä eri läänissä. Avioliitoista 33,9 % oli solmittu oikeuden ulkopuolella. Näistä avioliitoista 22 %:ssa vaimo oli alle 14-vuotias.²⁰⁰ Baghdad Women's Associationin (2014) mukaan joillakin Bagdadin alueilla 80 % avioliitoista on solmittu oikeuden ulkopuolella.²⁰¹

Harvard Human Rights Journalin (2015) mukaa avioliiton ulkopuolella syntyneet lapset eivät pysty todistamaan syntyperäänsä, jolloin heitä ei tunnusteta Irakin kansalaisiksi eivätkä he voi saada syntymätodistusta, passia tai henkilökorttia. Ilman dokumentteja lapset eivät pääse kouluun eivätkä saa julkisia palveluja. Myös heidän äitinsä ovat alttiita sosiaaliselle stigmalta.²⁰²

4.7.2. Alaikäisten avioliitot ja pakkoavioliitot

Osa avioliitoista solmitaan morsiamen ollessa alaikäinen. Irakilaisista naisista noin 5 % on avioitunut tai on ensimmäistä kertaa liitossa alle 15-vuotiaana. Yli 20 % on avioitunut tai mennyt liittoon alle 18-vuotiaana. Prosenttiosuudet ovat kutakuinkin samansuuruiset keskushallinnon ja KRGn alueella. Osuudet vaihtelevat hieman lähteestä ja tilastointitavasta riippuen.²⁰³ Alaikäisenä solmittujen avioliittojen katsotaan olevan pakkoavioliittoja, koska lapsilta yleensä puuttuu riittävä kypsyys ja informaatiota joita tarvittaisiin tietoisin valinnan tekemiseksi. Lapset usein hyväksyvät

¹⁹⁷ IILHR 2010, s. 5.

¹⁹⁸ British Embassy 21.7.2011 julkaisussa RDC 2013, s. 2.

¹⁹⁹ The Arab Weekly 30.10.2015.

²⁰⁰ Legal Clinic Network: *Survey Report on Marriage Outside the Court* 16.5.2015, julkaisussa MRG & CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 23.

²⁰¹ MCD, 'Al-*iraq nisab al-ziwaj kharij al-mahakim qad tasil ila 80% wa jil min al-attfal bidoun awraq*', 8.12.2014, julkaisussa MRG & CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 23.

²⁰² Harvard Human Rights Journal / Fisher, Betsy 6.1.2015, s. 4.

²⁰³ UNICEF [päiväämätön]; CSO / UNFPA 2012, s. 20, 30.

avioliiton solmimisen paineen alaisena. Heitä voidaan uhata väkivallalla tai heitä vastaan voidaan käyttää väkivaltaa.²⁰⁴ Pakkoavioliittoja solmitaan myös 18 vuotta täyttäneiden kesken.

Toisinaan tyttö luvataan vaimoksi jo lapsena. Ekurd Dailyn artikkelin (2011) mukaan KRGn ihmisoikeusministeriö sai 2010 selville 3 736 lapsikihlausta. Tapauksia esiintyi etenkin Ranyan, Chwarqurnan, Hajiawan, Betwatan ja Pishderin seuduilla.²⁰⁵

Jesidit avioituvat keskimäärin 15 vuoden ikäisinä ja puolisoitten isät sopivat asiasta keskenään. Tulevan aviomiehen perheen tulee maksaa morsiamen perheelle morsiusmaksu. Toisinaan morsiusmaksu voidaan korvata lupauksella antaa sulhasen sisar morsiamen veljelle vaimoksi. Jesidiavioliittoihin liittyy paljon sääntöjä. Esimerkiksi avioliitto ei-jesidin kanssa ei ole sallittua. Jos näin kuitenkin tapahtuu, henkilö joutuu luopumaan jesidiuskonnostaan ja hänet erotetaan perheestä ja heimosta. Avioero ei ole sallittua muutoin kuin uskottomuuden vuoksi.²⁰⁶

Yhdysvaltain ulkoministeriön vuotta 2016 tarkastelevan ihmisoikeusraportin mukaan alaikäisten avioliitot sekä pakko- ja väliaikaiset avioliitot olivat yleisiä etenkin tuolloin ISISin hallitsemilla alueilla.²⁰⁷

4.7.3. Väliaikaiset avioliitot

Naisia ja tyttöjä on pakotettu niin kutsuttuihin väliaikaisiin avioliittoihin (*muta'a*). Käytäntö on alkujaan shiialainen ja siten yleisempi shiiojen kuin sunnien keskuudessa. Väliaikaisessa avioliitossa mies antaa myötäjäisrahaa tytön perheelle ja saa luvan avioitua tytön kanssa määräaikaaisesti.²⁰⁸

4.7.4. Fasliya-pakkoavioliitot

CCCRn edustajan Mark Lattimerin mukaan useita *fasliya* -tapauksia (perheenjäsenen luovuttaminen toiselle heimolle heimokiistojen ratkaisemiseksi) on havaittu eteläisessä Irakissa ja hän arvioi käytännön olevan jälleen yleistymässä.²⁰⁹ Raseef22 -uutistoimiston haastatteleman naisten oikeuksia ajavan aktivistin mukaan viime vuosikymmenellä *fasliya*-avioliittoja olisi solmittu lähes 3 000, perinne on yleinen maaseudulla ja useimmat vaimot ovat alaikäisiä. Heimoperinteen mukaan *fasliya*-avioliittoon pakotettujen vaimojen ei ole sallittua tavata omaa perhettään. Artikkeleihin haastattelun uskonoppineen mukaan *fasliya*-avioliitto on islamin vastainen, mutta heimo-oikeus sallii sen etenkin maan eteläisissä lääneissä. Lakiasiantuntijan mukaan *fasliya*-avioliitot ovat yleisempiä köyhillä alueilla.²¹⁰ Basrassa al-Shawlin ja al-Kharamashan alueilla 50 naista ja tyttöä luovutettiin *fasliya*-avioliittoon heimokiistojen ratkaisemiseksi vuonna 2015.²¹¹

²⁰⁴ UNFPA 2016, s. 3.

²⁰⁵ Ekurd Daily / Muradkan-Shaker, Falah, 21.1.2011.

²⁰⁶ Acıkyıldız, Birgül 2010, s. 100-102.

²⁰⁷ US DoS 2017a.

²⁰⁸ US DoS 2017a.

²⁰⁹ Lattimer, Mark / CCCR, julkaisussa EASO 2017, s. 21.

²¹⁰ Raseef 22 / Zeidan Salam 17.8.2016.

²¹¹ Fair Observer / Aljabiri, Janan & Payton, Joanne 29.12.2015; ICSSI 8.7.2015.

4.7.5. Seka-avioliitot

Sunnien ja shiiojen seka-avioliitot ovat Irakissa perinteisesti yleisiä²¹² joskin solmittujen seka-avioliittojen määrä on vähentynyt vuoden 2003 jälkeen sektaaristen jännitteiden vuoksi²¹³. Yleisesti ottaen seka-avioliiton solmineet eivät ole oikeudenloukkausten kohteena Irakissa. Kuitenkin toisinaan KRGn alueella esimerkiksi nainen, joka on halunnut solmia ”ongelmallisen seka-avioliiton”, jota perhe ei hyväksy, voi joutua kunniamurhan uhriksi.²¹⁴ CCCR on rekisteröinyt seuraavia seka-avioliitoista koituneita ongelmia: Perhe tai yhteisö on pakottanut sunni-shiia -aviopareja ottamaan avioeron sektaaristen jännitteiden lisääntymisen myötä; appivanhemmat ovat hyväksikäyttäneet ja syyllistyneet väkivaltaan miniäänsä kohtaan koska tämä kuuluu toiseen islamin koulukuntaan ja avioerotapauksissa lapset on otettu aviomiehen perheeseen ja äitiä on estetty tapaamasta lapsiaan.²¹⁵

4.7.6. Serkusavioliitot ja tytärten vaihtaminen

Kurdien keskuudessa serkusavioliittoa pidetään perinteisesti ideaalina.²¹⁶ Tyttö voidaan pakottaa avioitumaan isän puoleisen serkkunsa kanssa (*Al Nehwa - avioliitto*).²¹⁷ UNCHR viittaa useaan lähteeseen ja mainitsee maan pohjoisosien maaseutualueilla harjoitettavan ns. *zhin bi zhin* (‘a woman for a woman’) avioliittoja, jotka voidaan katsoa pakkoavioliitoiksi. Niissä perheet vaihtavat tyttäriään keskenään eikä morsiusmaksuja siten tarvitse maksaa. Tähän käytäntöön voidaan turvautua jos toisella osapuolella ei ole varaa maksaa morsiusmaksuja tai halutaan vahvistaa kahden heimon välisiä suhteita. UNHCRn mukaan tätä käytäntöä esiintyy myös muualla maassa.²¹⁸

4.7.7. Moniavioisuus

Kotitalouksista 12,3 % on moniavioisia,²¹⁹ jolloin aviomiehellä on useampi kuin yksi vaimo. Moniavioisuus on yleisempää vanhemmissa ikäryhmissä ja yleisempää maaseudulla kuin kaupungeissa.²²⁰ KRGn alueella useimmat avioliitot ovat yksiavioisia. Moniavioisuutta harjoittavat alueella taloudellisesti tai poliittisesti korkean statuksen omaavat miehet tai ne, jotka esiintyvät tällaisina henkilöinä.²²¹ Moniavioisuusperinnettä voidaan käyttää rekrytointikeinona: Parittaja voi avioitua usean naisen kanssa ja myydä vaimojaan prostituutioon.²²²

²¹² BBC News / Kamal, Nesrine 18.6.2016; IGCn (International Crisis Group) ohjelmajohtajan sähköposti 3.1.2018 IRBille julkaisussa IRB 2018; Lattimer, Mark / CCCR, julkaisussa EASO 2017, s. 19.

²¹³ BBC News / Kamal, Nesrine 18.6.2016; HRWn Irak-tutkijan sähköposti 16.1.2018 IRBille julkaisussa julkaisussa IRB 2018.

²¹⁴ Lattimer, Mark / CCCR julkaisussa EASO 2017, s. 24.

²¹⁵ CCCRn edustajan sähköposti 8.1.2018 IRBille julkaisussa IRB 2018.

²¹⁶ JRank, [päiväämätön].

²¹⁷ UN CRC 2015, s. 11.

²¹⁸ UNHCR 2012. s. 39.

²¹⁹ Republic of Iraq 2008, *Family Health Survey 2006/2007*, julkaisussa Care / Oxfam [päiväämätön], s. 1.

²²⁰ Ministry of Planning Iraq 2011, julkaisussa Care 2015, s. 11.

²²¹ JRank, [päiväämätön].

4.7.8. Avioero

Yhdysvaltain ulkoministeriön vuotta 2016 tarkastelevan ihmisoikeusraportin mukaan etenkin maan eteläosassa on havaittu pakotettuja avioeroja. Pakotetussa avioerossa aviomies tai hänen perheensä uhkaa vaimoa avioerolla painostaakseen vaimon perhettä maksamaan lisää rahaa aviomiehelle tai tämän perheelle. Pakotetusti eronneet nuoret vaimot joutuivat jättämään miehensä ja tämän perheen. Usein kunniakäsitykset estivät näitä nuoria eronneita vaimoja palaamasta lapsuudenperheeseensä jolloin he jäivät hylätyiksi.²²³

Useat tekijät vaikeuttavat naisten mahdollisuuksia hakea avioeroa: Edellä mainitun lainsäädännöllisen rajoitteen ja viranomaisten välinpitämättömyyden lisäksi naiset saattavat jäädä vaikeaan avioliittoon, koska avioeroon liitettävä negatiivinen stigma on vahva.²²⁴

The Economist -lehden blogissa (2014) kerrotaan, että joidenkin arvioiden mukaan noin 10 000 naista, mukaan lukien vasta 13-vuotiaita tyttöjä, on sytyttänyt itsensä tuleen KRGn alueella vuoden 1991 jälkeen. Artikkelin haastatellun Wadin edustajan mukaan henkiin jääneet ovat kertoneet syyksi sen, että he tunsivat olevansa ansassa perinteisissä järjestetyissä avioliitoissa eivätkä he olleet kykeneviä ottamaan avioeroa. Joissakin tapauksissa heidät oli luvattu/kihlattu jo syntyessään ja useimmat olivat kokeneet väkivaltaa isänsä, aviomiehensä tai appivanhempiansa taholta.²²⁵ Huffington Postin blogissa viitataan samaiseen Wadi-järjestöön ja todetaan, että 10 000 naista on poltettu, mutta ei ole tutkittu, että kuinka moni näistä tapauksista oli itsemurhia. Artikkelin mukaan polttopäätöksen tekee nainen itse joko paetakseen murheitaan, häpeästään tai perheenjäsenten painostuksesta.²²⁶ Thomson Reuters Foundation Newsin artikkelissa eräs raiskaajansa kanssa avioliittoon pakotettu nainen kertoi käyttävänsä kaikki tilaisuudet hyväkseen riidelläkseen miehen kanssa ja tällä tavoin käytännössä pakotti miehen ottamaan hänestä avioeron.²²⁷

4.8. "ISIS-perheisiin" kuuluvat naiset

ISISin jäsenten kerrotaan pakottaneen sunniarabinaisia avioliittoon kanssaan.²²⁸ Paikallisten irakilaisien lisäksi maassa on taistellut ulkomailta tulleita ISIS-taistelijoita, jotka ovat joko kuolleet tai hylänneet järjestön ja jättäneet taakseen irakilaiset perheensä tai naisen joka on saanut raiskauksen seurauksena lapsen.²²⁹

²²² NCA 2010, s. 20.

²²³ US DoS 2017a.

²²⁴ MRG / CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 15.

²²⁵ The Economist 18.3.2014 [blogi].

²²⁶ The Huffington Post / Shelton, Tracey, 6.12.2017 [blogi].

²²⁷ Thomson Reuters Foundation News / Kalso, Heba, 29.3.2018.

²²⁸ HRW 2017e.

²²⁹ Lattimer, Mark / CCCR julkaisussa EASO 2017, s. 22.

Amnesty International raportoi (2018) perheenpäänä olevista "ISIS-perheiden" ²³⁰ naisista, jotka ovat stigmatisoituneet ja joita rangaistaan rikoksista, joihin heillä ei ole ollut osuutta. Tällaisia naisia ovat esimerkiksi ne, joilla on/oli yhteyksiä, osalla vain kaukaisia, ISISiin liitoksissa olleisiin miehiin tai jotka ovat paenneet entisiltä ISIS-alueilta. IDP-leireillä näiltä naisilta ja lapsilta evätään ruokaa, vettä ja terveydenhuolto eikä heille myönnetä henkilöllisyysasiakirjoja tai he eivät pysty uusimaan vanhoja asiakirjojaan. Tästä johtuen naiset eivät voi liikkua vapaasti, tehdä työtä tai nostaa eläkettä eivätkä lapset pääse kouluun. IDP-leirien viranomaiset eivät välttämättä päästä heitä poistumaan leiriltä. He ovat alttiina leireillä toimivien aseistettujen ryhmien seksuaaliselle hyväksikäytölle ja raiskauksille. Monet heistä ovat estyneitä palaamasta kotiin heimojen, paikallisviranomaisten, Irakin turvallisuusjoukkojen tai PMU-joukkojen²³¹ uhkausten tai määräysten vuoksi. Ne, jotka ovat palanneet kotiin, ovat joutuneet hyökkäysten, häätöjen, pidätysten tai muun hyväksikäytön kohteeksi, jolloin he ovat palanneet takaisin leireille.²³²

Yhdysvaltain ulkoministeriön mukaan ISISiä vastaan suoritettun sotilasoperaation vuoksi Irakin turvallisuusjoukot, PMU-joukot ja KRG:n peshmergat lisäsivät tarkastuspisteitä ja tiesulkuja. Irakin turvallisuusjoukot siirsivät väestöä IDP-leireille. Vakavimmissa tapauksissa ISIS-liittolaisuudesta epäiltyjä perheitä, mukaan lukien naisia ja lapsia, kuljetettiin ala-arvoisiin sijoituspaikkoihin, joissa liikkuminen oli rajoitettua. Raportti mainitsee Hamam al-Alilin ja Tel Kaifin leirit Ninevessä ja al-Shahaman leirin Salah al-Dinissä.²³³ Aln mukaan perheenpäänä olevat naiset olivat raiskausten, muun seksuaalisen hyväksikäytön ja systemaattisen syrjinnän vaarassa.²³⁴

Refugees Internationalin selvityksen (2017) mukaan naisten seksuaalista hyväksikäyttöä esiintyy laajasti Al Shahaman pidätysleirillä (Salah al-Dinissä) ja vain muutamia päiviä toimineella Bartalan leirillä Ninevessä ja sitä esiintyy myös IDP-leireillä Hammam al-Alilissa ja Jeddahissa Ninevessä, Kilo 18:ssa ja Habbaniyassa Anbarissa ja epävirallisessa siirtokunnassa Al Heetissä Anbarissa. Oikeudenloukkauksiin syyllisiä ovat leirien johtohenkilöt, aseistetut vartijat, armeija ja militiat leireillä ja niiden ympäristössä. Seksiä saatetaan vaatia ruoan tai muiden välttämättömyystuotteiden vastineeksi, lääkarilla käynnin sallimiseksi tai leiriviranomaisten johtamien prostituutorinkien käyttöön.²³⁵

²³⁰ Amnesty Internationalin selvityksen mukaan "ISIS-perheen" jäsenenä pidetään irakilaisten, IDP-leirien hallinnossa työskentelevien sekä paikallisten ja kansainvälisten humanitaaristen avustustyöntekijöiden mukaan henkilöä, jonka sukulainen oli ISISin jäsen. Henkilöä voidaan pitää ISISin tukijana vaikka sukulaisuussuhde olisi kaukainen ja vaikka verisukulaisuutta ei olisi. Sukulainen ei välttämättä ollut ISISin taistelija tai komentaja, vaan työskenteli esimerkiksi hallinnossa, kokkina tai autonkuljettajana. Muita tekijöitä "ISIS-perheeksi" luokittelussa olivat seuraavat: Perhe on asunut ISISin hallinnoimalla alueella ja paennut sieltä myöhemmässä vaiheessa; perheen kuuluminen heimoon, jonka enemmistö tuki ISISiä; yksi tai useampi perheen miespuolinen jäsen on pidätetty paetessaan ISIS-alueelta tai IDP-leirille saavuttuaan. AI 2018b, s. 12.

²³¹ PMU-joukkoihin (Hashd al-Shaabi / Popular Mobilization Units / Popular Mobilization Forces, PMF) johon kuuluu pääasiassa shiiamilitioita sekä muiden ryhmien kuten sunniarabien, turkmeenien ja kristittyjen joukkoja. Joukot laillistettiin marraskuussa 2016. Lähde: Maahanmuuttovirasto / Maatietopalvelu 2017, s. 1-2.

²³² AI 2018b, 5-6, 20-38.

²³³ US Dos 2018, s. 30.

²³⁴ AI 2018, s. 204.

²³⁵ RI / Vigaud-Walsh, Francisca 2017, s. 2,5.

Kansanmurha, rikos ihmiskuntaa vastaan ja sotarikokset eivät ole kriminalisoituja Irakissa eivätkä KRGn alueella.²³⁶ Tästä syystä näihin syyllistyneitä henkilöitä rangaistaan joko rikoslain perusteella murhasta tai muista teoista tai lukuisia erilaisia tilanteita kattavan terrorismin vastaisen lain perusteella (Laki nro 13). Lakia käytetään laajasti, koska on helpompi syyttää henkilöitä yleisemmällä tasolla/kaiken kattavasti. Rikosoikeusjärjestelmä ei täytä kansainvälisiä standardeja oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä ja se perustuu tunnustuksiin, joiden perusteella useimmat syytteet nostetaan. Tunnustuksia ei usein tehdä välittömästi pidätyksen yhteydessä. Näin ollen syylliseksi tuomitsemiset pitää nähdä tässä kontekstissa. Rangaistuksia jaetaan kollektiivisin perustein. Tämä ajattelutapa, jossa rangaistuksia ja tapaoikeutta on sovellettava tilien tasaamiseen eri ryhmien välillä, on laajalle levinnyt. Mark Lattimerin mukaan on olemassa vaara, että henkilöiden, joiden väitetään olleen mukana ISISin toiminnassa, perheenjäsenillä voi olla vaikeuksia saada suojelua. Hänen mukaansa tulee säilyttää ero taistelijoiden ja ei-taistelijoiden välillä eli tarkastella onko henkilö suoranaisesti taistellut ja tehnyt rikoksia ISISin nimissä vai ollut muussa roolissa.²³⁷

Niqashin haastatteleman tutkijan Hisham al-Hashimin mukaan hallituksen yksi suurimpia ongelmia on ISIS-perheiden kohteleva ammattimaisesti ja humanisti. ISIS-liitoksia omaavia henkilöitä on noin 100 000. Hänen mukaansa hallituksen valinta sulkea heidät epäinhimillisille leireille sekä vaieta perheisiin kohdistuneista kostotoimista johtaa uuden ISIS-sukupolven kasvamiseen.²³⁸ RI toteaa, että monet humanitaariset avustustahot uskovat leirien olevan kollektiivisia rangaistuksia ihmisille, joilla uskotaan olevan ISIS-liittolaisuuksia. Samaan aikaan Irakin viranomaiset ilmaisevat leirien olevan suojelutoimenpide, jolla leiriläisiä suojellaan kostoilta.²³⁹

HRWn vuonna 2018 Mosulissa tekemän selvityksen mukaan monille suurin este kotiseudulle palaamiselle on asiakirjojen puute. Näitä puuttuvia asiakirjoja ovat syntymä-, kuolin-, avioliitto- ja avioerotodistukset, henkilökortti, ”hyvinvointikortit” (millä ilmeisesti viitataan PDS-elintarvikekortteihin) ja passit. Näiden hankkiminen edellyttää sisäministeriön, tiedustelun tai turvallisuuspalvelun turvallisuustarkastuksen läpäisyä, jossa ISIS-perheet automaattisesti hylätään epäiltyjen ISIS-yhteyksien vuoksi. Lähes kaikilta ISIS-alueella 2014 – 2017 välillä asuneilta perheiltä puuttuu ainakin yksi tarvittava asiakirja. ISIS takavarikoi asiakirjoja ja myönsi omiaan, joita Irakin viranomaiset eivät hyväksy. Lisäksi valtion turvallisuusjoukot ovat takavarikoineet asiakirjoja pakenevilta tai IDP-leireille saapuneilta henkilöiltä.²⁴⁰

Irinin uutissivustolla (2017) todetaan, että UNHCR:n mukaan Mosulista paenneilta perheiltä puuttuu keskimäärin 1 – 3 keskeistä asiakirjaa. Viidellä IDP-leirillä, joissa on yhteensä yli 70 000 asukasta, puuttuu Qandil-järjestön mukaan noin 31 400 asiakirjaa.²⁴¹ Viranomaiset pyrkivät

²³⁶ HRW 2017d, s. 21; Lattimer, Mark / CCCR julkaisussa EASO 2017, s. 22.

²³⁷ Lattimer, Mark / CCCR julkaisussa EASO 2017, s. 22-23.

²³⁸ Niqash / Habib, Mustafa 16.11.2017.

²³⁹ RI / Vigaud-Walsh, Francisca 2017, s. 1-2.

²⁴⁰ HRW 2018b.

²⁴¹ IRIN 18.7.2017.

myöntämään asiakirjoja "mobiilitoimistoissa" UNHCR:n ja sen kumppanien tuella, mutta resurssit ovat vähäiset tarpeisiin nähden.²⁴²

Naiset voivat lain mukaan hakea "oikeudellista avioeroa" jos heidän aviomiehensä on ollut poissa vähintään kaksi vuotta, vangittu vähintään kolmeksi vuodeksi tai ollut kadonneena vähintään neljä vuotta. Naiset, jotka eivät pysty hankkimaan henkilöllisyysdokumentteja itselleen ja joiden aviomiehet ovat kuolleet tai kadoksissa, saattavat olla estyneitä saamasta humanitaarista apua koska apu jaetaan miespuolisen perheenpään nimissä. Naisilla on myös vaikeuksia saada kuolintodistusta kuolleesta miehestään. Todistusta tarvittaisiin lasten syntymätodistusten hankkimiseen ja uudelleen avioitumisen mahdollistamiseen. HRW esittää, että Irakin tulisi ottaa käyttöön väliaikaiset säännökset kuolin- ja katoamistodistusten saamiseksi nopeammin.²⁴³ Ilman aviomiehen kuolintodistusta leskinaiset eivät voi avioitua uudestaan, periä aviomiehen omaisuutta tai nostaa eläkettä.²⁴⁴

Työ- ja sosiaaliasioiden ministeriö MoLSA ilmoitti helmikuussa 2018, että se käsittelee ISISin jäsenten lapsia uhreina ja työskentelee perheiden integroimiseksi kahdella leirillä Ninevessä ja Anbarissa. Paluuta kotiin asti estää asiakirjojen puutteen vuoksi myös Nineven, Anbarin ja Salah al-Dinin alueen heimojen tekemä päätös estää ISIS-perheiden paluu ja kostonhalu. Al Monitorin haastattelussa Albu Nimr -heimoon kuuluva henkilö toteaa, että ISISin tapettua 16 heimon jäsentä, on mahdoton sietää 'terroristeja' alueella. Haastatellun parlamentin jäsenen Abdul Rahman al-Louizin mukaan heimo-oikeuden rangaistukset ovat ankaria murhasta tuomituille. ISISiltä vapautetut alueet ovat heimoalueita, joilla heimo-oikeus on tehokkaampi kuin valtion oikeusjärjestelmä.²⁴⁵

Aln arvion mukaan väärinkäytökset todennäköisesti lisääntyvät IDP-leireillä kansainvälisten organisaatioiden roolin pienentyessä, jolloin aseistatut ryhmät tulevat olemaan niillä entistä merkittävämmässä roolissa. IDP-leireillä tulee olemaan suhteessa enemmän ISIS-perheitä, koska näillä perheillä ei ole mahdollisuutta palata kotiseudulleen (toisin kuin joillakin muilla perheillä).²⁴⁶

²⁴² IRIN 18.7.2017; UNHCR 2018b.

²⁴³ HRW 2018b.

²⁴⁴ HRW 2018b.

²⁴⁵ Al Monitor / Zeed, Adnan Abu 1.3.2018.

²⁴⁶ AI 2018b, s. 45.

5. Naiset perheenpäänä

5.1. Naisista perheenpäänä yleisesti

IOM:n raportissa (2011) naisjohtoisilla talouksilla (female headed household) tarkoitetaan eronneita, erilleen joutuneita ja leskeksi jääneitä naisia tai naisia jotka huolehtivat sairaasta aviomiehestään.²⁴⁷ Punaisen Ristin kansainvälisen komitean (ICRC) raportin (2011) mukaan tarkkoja tilastoja ei ole olemassa, mutta naisjohtoisia talouksia arvioidaan olevan yli miljoona, joskin ilmeisesti selvityksessä viitataan vain leskiin.²⁴⁸

Irakin keskustilastoviranomaisen vuonna 2012 julkaiseman, yli 10 000 kotitaloutta käsittävän tutkimuksen mukaan kotitalouksien koko on Irakissa noin 6 henkilöä (Irakin keskushallinnon alueella keskimäärin 6,3 henkeä ja KRGn alueella 5,2 henkeä). Kyseisen tutkimuksen mukaan nainen on perheenpäänä noin 10,7 %:ssa kotitalouksista (Irakin keskushallinnon alueella 9,8 %:ssa ja KRGn alueella 14,9 %:ssa).²⁴⁹ Selvitykseen osallistuneista, avioliiton joskus solmineista naisista avioliitossa oli 94,3 %, leskiä 3,7 % ja eronneita 2,0 %.²⁵⁰

IOMn (2013) mukaan yksi kymmenestä kotitaloudesta on naisjohtoinen. IOMn toisen, vuonna 2017 julkaistun selvityksen mukaan maan sisäisesti siirtymään joutuneet perheet ovat osin hajonneet ja perheissä on toisinaan perheenpäänä nainen. Näin on etenkin Wassetissa, jossa 17 %:ssa IDP-perheistä perheenpäänä on nainen. Vastaava luku Thi Qarin läänissä on 9 %, Basrassa 10 %, Missanissa 14 % sekä Kerbalan läänissä 10 %. Muissa lääneissä prosenttiosuudet ovat pienemmät. 66 % perheenpäänä olevista naisista on joko kyvyttömiä tai haluttomia tekemään töitä. Syitä ovat mm. heikko terveys ja yhteisön paine kotona pysymiseksi. Vain 2 % on työssä vakituisesti. Arvion mukaan noin 48 % perheen päänä olevista naisista on luku- ja kirjoitustaidottomia ja 58 % joutuu turvautumaan apuun perhettä elättääkseen.²⁵¹

IOMn selvityksen (2011) mukaan naisjohtoiset taloudet ilmoittivat kolmeksi tärkeimmäksi prioriteetikseen pääsyn työhön sekä ruoan ja muiden välttämättömyystarvikkeiden (non-food item) saamisen, mikä osoittaa säännöllisten tulojen ja kestäväen toimeentulon tarpeen heidän keskuudessaan. Vain 2 %:lla selvityksessä mukana olleista, perheenpäänä olevista naisista oli säännöllinen työ. 98 % oli työttömänä, eläkkeellä, teki satunnaisia töitä tai oli kyvytön tai haluton tekemään työtä. 39 % nojasi sukulaisten ja naapureiden apuun ja vain 18 % sai valtiolta tai kansalaisjärjestöiltä apua.²⁵²

Punaisen Ristin kansainvälisen komitean selvityksen (2011) mukaan yhteiskunta on alkanut taipua hyväksymään, että perheenpäänä olevien naisten on työskenneltävä ja oltava itsenäisiä, mutta muutos on hidasta ja työmahdollisuudet ovat harvassa.²⁵³

²⁴⁷ IOM 2011, s. 1.

²⁴⁸ ICRC 2011, s. 2.

²⁴⁹ CSO / UNFPA 2012, s. 8, 13.

²⁵⁰ CSO / UNFPA 2012, s. 14.

²⁵¹ IOM 2017a, s. 19; IOM 2013, s. 5.

²⁵² IOM 2011, s.1.

²⁵³ ICRC 2011, s. 2.

Naisjohtoisilla talouksilla ei välttämättä ole pääsyä taloudellisiin varoihin, sosiaali- ja elintarvikkeiden jakojärjestelmään. Konfliktit ja laittomuuden lisääntyminen (decline of the rule of law) on vaikuttanut moniin naisiin, etenkin naisjohtoisiin talouksiin, joista monissa ei ole tulojen saajaa.²⁵⁴

Koska työssäkäynnille on monia esteitä, naiset joutuvat turvautumaan muihin keinoihin elannon turvaamiseksi: Perheeseen sekä viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen tarjoamaan apuun. Useimmat naiset ovat teoriassa oikeutettuja julkiseen tai kansalaisjärjestöjen apuun, mutta tosiasiaa vain 20 – 25 % saa apua. Lisäksi apu kattaa vain osan kotitalouden tarpeista. Näistä syistä naiset joutuvat käyttämään muita selviytymiskeinoja kuten rahan lainaaminen, säännöstely ja lasten lähettäminen töihin, mitkä pidemmällä aikavälillä vain huonontavat perheen tilannetta.²⁵⁵

YKn humanitaarisen avun koordinoitumiston (OCHA) (2017) mukaan maan sisäisesti siirtymään joutuneet, erityisesti naisjohtoisissa talouksissa elävät, lesket, vammaiset naiset ja tytöt ja teinitytöt ovat vaarassa joutua hyväksikäytetyksi ja heillä on vaikeuksia humanitaarisen avun saamisessa.²⁵⁶ Maan sisäisesti siirtymään joutuneista, naisjohtoisista perheistä 43 % on luokiteltu ruokaturvattomiksi joissakin lääneissä. Alityöllisyys on yleisempää nais- kuin miesjohtoisissa talouksissa ja kotitaloudet ovat riippuvaisia lapsityövoimasta.²⁵⁷

Edellä mainitun ICRC:n viidellä alueella²⁵⁸ (2011) tekemän selvityksen mukaan perheenpäänä olevilla naisilla on usein psyykkisiä ongelmia. Lähes kaikki (92 %) turvautuivat sukulaisiin tai olemassa oleviin sosiaalisiin verkostoihin avun saamiseksi.²⁵⁹ 70 %:lla naisista oli kuluja enemmän kuin tuloja ja he olivat lainanneet rahaa sukulaisilta ja naapurustosta elinkustannuksien kattamiseen. Keskimääräinen velka oli 900 000 Irakin dinaaria, mikä oli paljon verrattuna keskimääräisiin kuukausituloihin (40 000 – 187 000 dinaaria). Puolet haastatelluista naisista työskenteli ja useimmat heistä olivat aloittaneet työnteon vasta aviomiehen kuoleman tai katoamisen jälkeen. Yleisimmät tehtävät olivat kaupassa työskentely (22 %), maataloustyöt (22 %), leipominen (18 %), siivous (11 %) ja ompelutyö (7 %). Useimmat saivat ruoka-apua elintarvikkeiden jakojärjestelmän kautta, tosin eivät säännöllisesti. Noin 30 % selvitykseen osallistuneista ei saanut mitään säännöllistä palkkatuloa tai säännöllistä avustusta sukulaisilta tai muilta ihmisiltä ja he joutuivat turvautumaan satunnaisiin tuloihin kuten kerran vuodessa Ramadan-kuussa jaettavaan avustukseen (*zakaat*), ruokalahjoituksiin ja lahjoihin.²⁶⁰

ICRC:n raportin (2011) mukaan valtiollisen naisten asioiden viraston (Women's Directorate) vastuulla on avustaa naisjohtoisia talouksia. Avustus vaihtelee 50 000 – 175 000 Irakin dinaarin (n. 43 – 150 USD) välillä kuukaudessa lasten määrästä riippuen. Johtokunnalle rekisteröitymiseen vaadittavien dokumenttien saaminen voi olla vaivalloista ja viedä aikaa.

²⁵⁴ UNDP 2012, s. 4,7.

²⁵⁵ IOM 2013, s. 6.

²⁵⁶ UN OCHA 2017, s. 15.

²⁵⁷ UN OCHA 2017, s. 20.

²⁵⁸ Nineven pohjoisosaa, Kirkukin kaupunki, Diyalan pohjoisosaa, Bagdad, Anbar.

²⁵⁹ ICRC 2011, s. 3.

²⁶⁰ ICRC 2011, s. 6-9.

Johtokunnan resurssit ovat puutteelliset mikä näkyy käsittelyn viivästymisenä. Lopputulos on, että virallisten kansallisten tilastojen mukaan vain noin 40 % naisjohtoisista talouksista rekisteröity.²⁶¹

Kansainvälisen humanitaarisen organisaation Caren²⁶² Kirkukia koskevassa, vuonna 2015 julkaistussa raportissa todetaan, että miehillä ja naisilla on Irakissa toisistaan erilliset sukupuoliroolit ja vastuut. Miespuolinen perheenpää on tavallisesti päätöksentekijä perheessä. Jos perheenpäänä on nainen, perhettä koskevia päätöksiä tekevät miespuoliset sukulaiset. Useimmat naiset Irakissa tarvitsevat terveyspalvelujen käyttöön tai pitkille matkoille miehen luvan. Leskillä on selvityksen mukaan enemmän päätösvaltaa kuin muilla naisilla. Turvallisuusongelmien vuoksi jotkut miehet eivät voi poistua kodistaan, minkä seurauksena naiset ja pojat voivat käydä enemmän kodin ulkopuolella hoitamassa asioita. Sosiaaliset normit estävät naisia elämästä ilman miehiä. Normista poikkeavat naisjohtoiset taloudet joutuvat erityisen alttiiksi väkivallalle.²⁶³

5.2. Leskinaiset

YKn naisten syrjinnän vastaisen sopimuksen valvontakomitean (CEDAW) raportissa (2014) todetaan, että useimmat lesket toimivat perheenpäänä. Raportin mukaan lesket ovat vaarassa joutua väkivallan ja hyväksikäytön kohteeksi, mukaan lukien seksuaalinen hyväksikäyttö, johtuen heidän epävarmasta taloudellisesta ja sosiaalisesta tilanteestaan. CEDAW-komitea on huolissaan siitä, että arviolta kaikista noin 1,5 miljoonasta leskestä vain pieni osa (noin 200 000) saa valtion (Department of Women's Welfare) taloudellista tukea. Se on lisäksi huolissaan siitä, että leskiltä puuttuu mahdollisuuksia parantaa tilannettaan (lack of capacity building and empowerment).²⁶⁴

New York Timesin artikkelissa (2011) todetaan, että Irakin suunnitteluministeriön mukaan Irakin naisista leskiä on 9 %, yhteensä noin 900 000 henkeä. Naisministeriö arvioi leskiä olevan noin miljoona. Suurta määrää selittää muun muassa sodat ja sisäiset konfliktit, joissa on kuollut erityisesti miehiä.²⁶⁵ Al Monitorin artikkelissa vuodelta 2016 viitataan niin ikään viranomaisilta saatuihin lukuihin ja todetaan leskiä olevan noin 850 000. Selvitys ei kattanut Nineven ja Anbarin läännejä, joiden sisällyttäminen suurentaisi lukuja. Siihen ei myöskään sisällytetty sensitiivisenä pidettyjä asioita kuten leskien uudelleen avioitumista.²⁶⁶

Kurdiperinteiden mukaan leskinainen pysyy kuolleen aviomiehensä perheessä. Jos hän leskeytyy lasten ollessa vielä nuoria, hän on velvollinen avioitumaan kuolleen aviomiehensä veljen kanssa (*leviraatti*). Jos taas aviomies menettää vaimonsa ennen lasten syntymää tai lasten ollessa nuoria, vaimon suvusta voidaan tarjota toinen nainen, usein nuorempi sisar, uudeksi vaimoksi (*sororaatti*). Molempien käytäntöjen tarkoituksena on varmistaa lasten hyvinvointi ja maaomaisuuden säilyminen suvussa.²⁶⁷

²⁶¹ ICRC 2011, s. 8.

²⁶² Lisätietoja järjestöstä <https://www.care-international.org/where-we-work/iraq>

²⁶³ Care 2015, s. 5, 11.

²⁶⁴ CEDAW 2014, s. 14.

²⁶⁵ The New York Times / Kramer, Andrew E. 24.11.2011.

²⁶⁶ Al Monitor / Al-Jaffal, Omar 14.8.2016.

²⁶⁷ JRank, [päivämätön].

Irakissa vallalla olevien perinteiden mukaan leskeksi jäänyt nainen muuttaa omien vanhempiansa tai appivanhempiansa luokse asumaan²⁶⁸, mutta yhä useammilla perheillä ei ole varaa tarjota apuaan.²⁶⁹ ICRCn selvitykseen haastatelluista leskinaisista kuitenkin vain neljäsosa teki niin ja hekin tunsivat olevansa taakaksi ja toivoivat voivansa elää itsenäisesti. Yli 70 % asui itsenäisesti mutta lähellä appivanhempiaan.²⁷⁰

New York Timesin artikkeleissa (2009 ja 2011) mainitaan kaksi Bagdadin lähellä sijaitsevaa asuntovaunuleiriä, joissa asuu leskinaisia lapsineen.²⁷¹ Vuoden 2011 artikkeliin haastatellut leskinaiset ja heitä avustavat kansalaisjärjestöt kertoivat etteivät lesket ole houkuttelevia morsiamia. Kyseisen artikkelin mukaan sosiaaliasioiden ministeriö maksaa leskille minimiavustusta joka on noin 80 USD kuukaudessa.²⁷² Vuoden 2009 artikkelin mukaan sosiaaliavustuksia jakavat kertovat leskiä pakotetun väliaikaisiin avioliittoihin, joiden kesto on tunnista vuoteen, saadakseen taloudellista apua hallitukselta tai uskonnollisilta tai heimojohtajilta. Osa leskistä on päätyntyn prostituutioon tai itsemurhapommittajiksi. Viranomaisilta saadun tiedon mukaan vain noin joka kuudes leski saisi valtiolta rahallista tukea. Leskien ja heidän puolestapuhujiensa mukaan rahallista tukea saadakseen pitää olla poliittisia yhteyksiä tai suostua väliaikaiseen avioliittoon niiden kanssa jotka kontrolloivat valtion varojen jakelua.²⁷³

Al Monitorin artikkelissa kerrotaan leskivaimosta, jolle annetut vaihtoehdot olivat joko jäädä asumaan aviomiehen vanhempien luokse lapsensa kanssa avioitumatta uudelleen tai avioitua uudelleen ja jättää lapsi appivanhemmille. Artikkelin mukaan valtion raha-avustus on niin pieni ja sen anomiseen liittyvä byrokratia raskasta, että monet lesket jättävät rekisteröitymättä asianmukaisille viranomaisille.²⁷⁴

Vaikutusvaltaansa kasvattaakseen shiialaiset militiat ovat myös pyrkineet luomaan omia sosiaalipalveluitaan. Esimerkiksi Asa'ib Ahl al-Haq jäljittelee Libanonin Hizbollah-liikettä ja on luonut ohjelman, jolla se avustaa leskiä ja orpoja.²⁷⁵

5.3. Naimattomat naiset

Kuten edellä on todettu, naiset avioituvat Irakissa keskimäärin hyvin nuorina ja avioitumista pidetään normina. Valtaosa naisista on naimisissa. Käytävissä olevista lähteistä ei löytynyt tässä vaiheessa tietoa naimattoman naisen mahdollisuudesta asua ja elää itsenäisesti. On mahdollista, että eri tilastoissa ja selvityksissä tämä, oletettavasti erittäin pieni ryhmä, on luokiteltu naisjohtoisin kotitalouksiin.

²⁶⁸ ICRC 2011, s. 4; HRW 2011, s. 22.

²⁶⁹ HRW 2011, s. 22.

²⁷⁰ ICRC 2011, s. 4.

²⁷¹ The New York Times / Kramer, Andrew E. 24.11.2011; The New York Times / Williams Timothy 22.2.2009.

²⁷² The New York Times / Kramer, Andrew E. 24.11.2011.

²⁷³ The New York Times / Williams Timothy 22.2.2009.

²⁷⁴ Al Monitor / Al-Jaffal, Omar 14.8.2016.

²⁷⁵ The Washington Post / Sly, Liz 18.2.2013.

Tanskan maahanmuuttoviraston Kurdistanin alueelle suuntautuneella tiedonhankintamatkalla haastatteleman usean tahon mukaan skenaario, että naimaton nainen asuisi yksin KRGn alueella, on hypoteettinen. Aina on olemassa joitakin laajan perhekäsityksen mukaisia perheenjäseniä (sukulaisia) jotka huolehtivat nuoresta naisesta siihen asti kunnes hän avioituu.²⁷⁶ International Rescue Committeeen (IRC) edustajan mukaan vaikkakin naimattomat naiset voivat vain harvoin asua yksin, he voivat joissakin tapauksissa työskennellä kodin ulkopuolella. Naisen matkustaminen yksin työasioissa on yhteisön silmissä hyväksyttävämpää kuin yksin matkustaminen vapaa-ajanviettotarkoituksessa.²⁷⁷ Intersosin edustajan mukaan Kurdistanissa maan sisäisesti siirtymään joutuneiden keskuudessa on vain harvoja naimattomia naisia jotka asuvat yksin, mutta joitakin asuu IDP-leireillä. Ilman perheen suojaa naimaton nainen on haavoittuvassa asemassa, koska perinteiden mukaan perhe huolehtii naimattomasta naisesta.²⁷⁸

Vuotta 2016 koskevassa Yhdysvaltojen ihmisoikeusraportissa todetaan, että The Committee for the Promotion of Virtue and Prevention of Vice -niminen ryhmä jakoi Missanin läänissä lentolehtisiä, joiden mukaan naimattomien naisten tulee käyttää täyspitkää abayaa ja siitä kieltäytyvät ovat paheellisia ja sopimattomia avioliittoon. Lentolehtisissä kiellettiin lisäksi naisilta meikkien käyttäminen sekä hymyileminen ja nauraminen tuntemattomien seurassa. Maakuntaneuvosto piti asiasta hätäkokouksen, mutta sen mahdolliset tulokset eivät ole tiedossa.²⁷⁹

5.4. Eronneet naiset

Shafaaq Newsin uutisartikkelissa (2015) todetaan, että tuomioistuinten tilastojen mukaan ajanjaksolla 2004 – 2014 solmittiin noin 2,62 miljoonaa avioliittoa. Samaan aikaan avioeroja otettiin noin 517 000. Artikkelin mukaan luvut tarkoittaisivat, että noin 20 % avioliitoista päättyisi avioeroon (joskaan todellisuudessa laskentatapa ei ole oikea, koska avioerolukuihin sisältyy myös ennen vuotta 2004 solmittuihin avioliittoihin liittyvät avioerot). Artikkelin haastatellun tuomarin mukaan naiset tekevät 70 % avioerohakemuksista ja jotkut naisista luopuvat oikeuksistaan eroa hakiessaan.²⁸⁰

IOMn Erbilissä työskentelevän ohjelmajohtajan mukaan avioeroluvut ovat korkeat KRGn urbaaneilla alueilla, mutta avioeron saaminen on vaikeampaa KRGn maaseutualueilla.²⁸¹

²⁷⁶ Kansainvälisen järjestön edustaja (An international NGO) 28.9.2015 & Mochizuki, Daihei 28.9.2015 & Younis, Vian Rasheed 1.10.2015. Haastattelut Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkalla. Erbil. Ko. kansainvälisen järjestöllä on yli viiden vuoden kokemus maan sisällä siirtyneiden kanssa työskentelystä KRGn alueella. Vian Rasheed Younis on Erbil Refugee Councilin (ERC) johtaja. Daihei Mochizuki on IOMn ohjelmajohtaja KRGn alueella, DIS 2016, s. 61, 87, 108, 131.

²⁷⁷ Milutinovic, Aleksandar 27.9.2015. Haastattelu Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkalla. Aleksandar Milutinovic on International Rescue Committeeen (IRC) maajohtaja. DIS 2016, s. 61-62.

²⁷⁸ Guertin, Trista 27.9.2015. Haastattelu Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkalla. Erbil. Trista Guertin on Intersosin operaatiojohtaja KRGn alueella. DIS 2016, s. 145-147.

²⁷⁹ US DoS 2017a s. 53.

²⁸⁰ Artikkelissa ei täsmennetä, että mistä oikeuksista naiset luopuvat. Kyseessä saattaa olla esim. oikeus lasten huoltajuuteen tai oikeus rahalliseen korvaukseen. Shafaaq News, 2.5.2015.

²⁸¹ Lähteessä ei täsmennetä syytä, miksi maaseudulla avioeron saaminen on vaikeampaa. Asia esitetään kunniaväkivaltaa käsittelevän otsikon alla. Mochizuki, Daihei 28.9.2015. Haastattelu Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkalla. Erbil. Daihei Mochizuki on IOMn ohjelmajohtaja Erbilissä. DIS 2016, s. 131, 137.

Asuda-kansalaisjärjestön tekemän haastattelututkimuksen mukaan avioeroon liittyvä negatiivinen stigma on niin vahva, että vaimojen perheet pakottivat naisen pysymään väkivaltaisen aviomiehensä kanssa. 19,8 % perheväkivaltaa kohdanneiden naisten avioliitoista päättyi avioeroon. Eronneet naiset, jotka palaavat lapsuudenkotiinsa, joutuvat usein hyväksikäytetyksi heidän eronneen naisen statuksensa vuoksi. Monissa tapauksissa heidän aviomiehensä olivat uhkailleet vaimoaan, jotta vaimo luopuisi laillisista oikeuksistaan kuten rahallisesta korvauksesta tai lasten huoltajuudesta. Toisinaan mies otti avioeron poissaolonsa aikana kertomatta asiasta vaimolleen, jolloin vaimolla ei ollut paljon mahdollisuuksia vaikuttaa asioiden järjestelyyn. Joissakin tapauksissa aviomies tai miehen perhe otti lapset pakolla vaimolta ja esti tätä tapaamasta lapsiaan.²⁸²

OFPRAn selvityksessä viitataan Al Monitorin artikkeliin ja todetaan, että eronneiden naisten on vaikea avioitua uudestaan. He saattavat solmia epävirallisen, rekisteröimättömän avioliiton, mikä saattaa johtaa naiset epäedulliseen asemaan.²⁸³

²⁸² Asuda julkaisussa MRG / CCCR / Puttick, Miriam 2015a, s. 15.

²⁸³ Al Monitor / Sadah, Ali Abel 17.3.2013. *Iraqi Divorce Rates, Social Problems on the Rise* julkaisussa OFPRA 2016, s. 6.

6. Asiakirjojen ja asunnon hankkiminen itsenäisesti

6.1. Perherekisteri / perhekirja

Paikallisviranomaiset rekisteröivät asukkaiden henkilötiedot (nimi, vanhempien nimi, syntymäpaikka ja -aika, avioliittotiedot ja uskonto) ns. perherekisteriin/perhekirjaan joiden kokonaisuus toimii väestötietojärjestelmänä. Perherekisteri muodostaa perustan henkilökortin myöntämiselle. Perherekisteriin kirjataan siviilisäädyn muutokset sekä syntymät ja kuolemat. Uutta avioliittoa rekisteröitäessä pari saa oman, uuden sivun perhekirjassa. Avioerotapauksessa kummankin henkilön tiedot viedään takaisin omien vanhempiensa perhekirjaan. Lasten syntymät rekisteröidään syntymätodistuksen perusteella. Manuaalinen väestötietojärjestelmä on uusiutumassa digitaaliseksi uusien elektronisten henkilökorttien myötä.²⁸⁴

6.2. Henkilökortin hankkiminen

Norjan maatietopalvelun Landinfon raportin (2018) mukaan kaikkien irakilaisien tulisi kantaa mukanaan henkilökorttia (*bitaka shakhsiyeh/bitaaq hawwiya*). Henkilökorttia tarvitaan asioiden hoidossa viranomaisten kanssa, kuten terveys- ja sosiaalipalveluissa, koulussa, asunnon ja auton ostossa ja myynnissä.²⁸⁵ Niitä myönnetään siviiliasioiden virastossa (Civil Status Affairs Directorate), jolla on toimipisteitä eri puolilla maata. Syyskuusta 2015 alkaen on vaiheittain alettu myöntää uusia elektronisia/biometrisiä henkilökortteja²⁸⁶, jotka korvaavat paitsi vanhan henkilökortin, myös kansalaisuustodistuksen (*shahadet al-jensiyya*) ja lopulta myös asuinpaikkakortin (*bitaka sakan/zanyari*). Monilla irakilaisilla on edelleen vanhanmalliset henkilökortit ja kansalaisuustodistukset.²⁸⁷ Vanhanmallisia kortteja myönnetään edelleen niillä paikkakunnilla, joilla ei vielä ole tarvittavaa välineistöä uudenmallisten korttien myöntämiseksi.²⁸⁸

Yhdysvaltain ulkoministeriön vuotta 2017 koskevan raportin mukaan naiset eivät voi hankkia henkilöllisyysdokumentteja ilman miespuolisen sukulaisen suostumusta. Paikallisilta kansalaisjärjestöiltä saadun tiedon mukaan tämä rajoitus vaikutti etenkin konfliktialueiden naisiin.²⁸⁹ Irakilaisten ja kansainvälisten naisjärjestöjen raportin (2015) mukaan naisen on erittäin vaikeaa hankkia henkilöllisyysdokumentteja ilman miespuolista perheenjäsentä, joka vahvistaisi naisen henkilöllisyyden. Konfliktia tai sukupuoleen kohdistuvaa väkivaltaa pakenevan naisen on tästä syystä vaikea saada palveluja pakenemisen jälkeen.²⁹⁰ YK:n kidutuksenvastaisen komitean raportissa (2015) todetaan, että valtion tulisi myöntää henkilöllisyysdokumentteja ilman miespuolisen perheenjäsenen etukäteissuostumusta.²⁹¹ Norjan maatietopalvelun Landinfon

²⁸⁴ Landinfo 2018, s. 16-18.

²⁸⁵ Landinfo 2018, s. 18.

²⁸⁶ Uusia henkilökortteja ei tällä hetkellä myönnetä edustustoissa. Landinfo 2018, s. 4.

²⁸⁷ Landinfo 2018, s. 4.

²⁸⁸ Landinfo 2018, s. 22.

²⁸⁹ US DoS 2018, s. 43.

²⁹⁰ IWHR & Madre & OWFI 2015, s.12.

²⁹¹ UN CAT 2015, s. 7.

vuoden 2018 raportissa todetaan, että vanhanmallista henkilökorttia anottaessa hakemuslomakkeeseen tarvitaan perheenpään²⁹², holhoojan tai lakimiehen allekirjoitus. Lisäksi tarvitaan syntymätodistus (ensimmäistä henkilökorttia anottaessa) sekä läheisen sukulaisen kuten isän tai isoisän henkilökortti.²⁹³ Landinfon Irakin viranomaisilta saaman tiedon mukaan uudenmallista henkilökorttia anottaessa tulee esittää nykyinen henkilökortti ja kansalaisuustodistus.²⁹⁴ Lisäksi Yhdysvaltain Bagdadin lähetystöstä saadun tiedon mukaan uutta korttia anottaessa tulee esittää myös asuinpaikkatodistus ja PDS-elintarvikekortti.²⁹⁵ Vanhanmallisessa kortissa on merkittynä siviilisääty ja kortti on pitänyt uusia esim. siviilisäädyn muuttuessa.²⁹⁶ Uudenmallisessa henkilökortissa siviilisäätyä ei ole merkitty²⁹⁷, mutta kortissa on perhenumero, joka osoittaa onko henkilö avioliitossa.²⁹⁸

6.3. Asukaskortin / asuinpaikkakortin hankkiminen

Kansainvälisen siirtolaisuusjärjestön IOMn vuonna 2013 Kanadan maahanmuuttoviranomaisille (IRB) välittämän tiedon mukaan seuraavat dokumentit vaaditaan anottaessa, uusittaessa tai korvattaessa asukaskorttia/asuinpaikkakorttia: Hakijan (sekä mahdollisen vaimon ja lasten) Irakin kansalaisuustodistus; hakijan (sekä mahdollisen vaimon ja lasten) henkilökortti; hakijan isän alkuperäinen asukaskortti; hakijan tai hänen isänsä PDS-elintarvikekortti; avioliittotodistus ja suosituskirje.²⁹⁹ Suunnitelmissa on, että myöhemmin uudenmallinen henkilökortti korvaisi asuinpaikkakortin.³⁰⁰ On epävarmaa milloin asuinpaikkakortti tullaan sisällyttämään uudenmalliseen henkilökorttiin.³⁰¹

6.4. Kansalaisuustodistuksen hankkiminen

Edellä mainitussa Landinfon 2018 raportissa todetaan, että IOMn IRBlle välittämän tiedon mukaan Irakissa asuvien irakilaisten tulee esittää seuraavat dokumentit kansalaisuustodistuksen saamiseksi: Isän tai veljen kansalaisuustodistus, hakijan henkilökortti, hakijan tai hänen isänsä asukaskortti ja hakijan tai hänen isänsä elintarvikekortti.³⁰² Landinfo arvioi, että uudenmallisen henkilökortin käyttöönoton myötä kansalaisuustodistusta ei enää tarvita, koska uudenmallinen

²⁹² Lähteestä ei käynyt ilmi, että voiko perheenpää tässä tapauksessa olla (naimaton / leski / eronnut / turvaverkoton) nainen.

²⁹³ Landinfo 2018, s. 24.

²⁹⁴ Irakin sisäministeriö julkaisussa Landinfo 2018, s. 21.

²⁹⁵ Yhdysvaltain Bagdadin lähetystö julkaisussa Landinfo 2018, s. 21.

²⁹⁶ Landinfo 2018, s. 23. Norjan ID-center 2013 julkaisussa Landinfo 2018, s. 23.

²⁹⁷ Giesecke & Devirent 2015 julkaisussa Landinfo 2018, s. 20.

²⁹⁸ Landinfo 2018, s. 20.

²⁹⁹ IOMn edustaja Irakissa, sähköposti 23.11.2013 julkaisussa IRB 2013. Käytettävissä olevista lähteistä ei löytynyt tietoa, että kyseinen käytäntö olisi muuttunut. Lisäksi Norjan Landinfo on viitannut tähän lähteeseen vuoden 2018 raportissaan.

³⁰⁰ Norjan lähetystö Ammanissa 2016, julkaisussa Landinfo 2018, s. 19.

³⁰¹ Irakin lähetystön edustajan sähköposti, helmikuu 2018, julkaisussa Landinfo 2018, s. 19.

³⁰² Landinfo, 2018, s. 29-30.

henkilökortti osoittaa sekä henkilöllisyyden että Irakin kansalaisuuden. Poikkeuksia ovat alueet, joilla ei vielä myönnetä uudenmallisia henkilökortteja.³⁰³ Kansalaisuustodistusta on tarvittu julkisen sektorin työpaikkojen hakemiseksi sekä koulutuksen ja muiden julkisten palvelujen saamiseksi. Lisäksi kansalaisuustodistusta on tarvittu passihakemukseen, syntymätodistuksen saamiseksi omalle lapselle sekä avioliitto- ja kuolintodistuksen saamiseksi.³⁰⁴ Landinfon KRG:n viranomaisilta saaman tiedon mukaan kansalaisuustodistusta haettaessa voi esittää joko äidin tai isän kansalaisuustodistuksen, mikä on kansalaisuuslain mukaista.³⁰⁵ Kuitenkin Landinfon Irakin Oslossa olevasta edustustosta saaman tiedon mukaan äiti ei voi hankkia kansalaisuustodistusta lapselleen ilman isän suostumusta.³⁰⁶

6.5. Passin hankkiminen

Lähteissä on ristiriitaista tietoa naisten oikeudesta hankkia passi itsenäisesti. Edellä mainitussa Yhdysvaltain ulkoministeriön raportissa todetaan, että naiset eivät voi hakea passia ilman miespuolisen holhoojan tai laillisen edustajan suostumusta.³⁰⁷ Freedom Housen raportissa 2018 todetaan, että naiset tarvitsevat miespuolisen ”holhoojan” (guardian) suostumuksen saadakseen passin.³⁰⁸ Norjan maatietopalvelun vuonna 2018 julkaisemassa raportissa todetaan, että vuonna 2015 voimaan astuneen passilain mukaan kaikilla yli 18-vuotiailla Irakin kansalaisilla on oikeus saada passi ilman puolison tai huoltajan suostumusta. Raportin mukaan asia todetaan myös passiosaston internetsivustolla.³⁰⁹ Belgian maatietopalvelun (2017) neljältä eri taholta saaman tiedon mukaan tätä lakia ei kuitenkaan sovelleta naisiin Keski- ja Etelä-Irakissa. Nämä naiset tarvitsevat edelleen vahvistuksen puolisoltaan tai huoltajaltaan. Kurdistanin alueella naiset eivät tarvitse miehen suostumusta passin hankintaan.³¹⁰ Alle 18-vuotiaan osalta tarvitaan huoltajan suostumus. Uudenmallisen henkilökortin haltijoiden tulee esittää kyseisen kortin lisäksi vain asuinpaikkatodistus.³¹¹ Vanhanmallisen henkilökortin haltijoiden tulee esittää lisäksi kansalaisuustodistus. KRG:n alueella vanhanmallista henkilökorttia ei hyväksytä passia anottaessa.³¹²

6.6. Asunnon hankkiminen

Käytettävissä olevista lähteistä ei löytynyt mainintaa, että nainen ei voisi vuokrata asuntoa itsenäisesti ilman miespuolista sukulaista tai perheenjäsentä. Tässä raportissa käytettyjen lähteiden perusteella voitaneen todeta, että keskeisiä esteitä asunnon vuokraamiseen ovat

³⁰³ Landinfo 2018, s. 28.

³⁰⁴ Landinfo 2018, s. 29.

³⁰⁵ KRG:n viranomaiset julkaisussa Landinfo 2018.

³⁰⁶ KRG:n viranomaiset, Irakin Oslon lähetystö, julkaisussa Landinfo 2018, s. 30.

³⁰⁷ US DoS 2018, s. 43.

³⁰⁸ FH 2018.

³⁰⁹ Landinfo 2018, s. 10.

³¹⁰ Cedoca 2017, s. 5-6, julkaisussa Landinfo 2018, s. 10.

³¹¹ Landinfo 2018, s. 9-10.

³¹² Irakin suurlähettiläs Oslossa 2018 & Norjan suurlähettiläs Ammanissa 2016 julkaisussa Landinfo 2018, s. 9.

ilmeisesti taloudelliset vaikeudet, puuttuvat dokumentit³¹³, joita tarvitaan asuinpaikan virallistamiseksi, syrjintä tai joidenkin tahojen negatiivinen suhtautuminen itsenäiseen naiseen sekä turvallisuusriskit.

³¹³ Asuinpaikan rekisteröimiseksi tulee esittää henkilökortti, kansalaisuustodistus, asuinpaikkakortti ja PDS-elintarvikekortti, lupa paikalliselta viranomaiselta, todiste asumisesta kuten vuokrasopimus. Lähde: Foreign & Commonwealth Office / British Embassy in Baghdad 27.7.2011 julkaisussa UK Home Office 2016b, s. 57

7. Viranomaisten tarjoama suojele naisille

YK:n Irakin avustusjärjestö UNAMIn ja YK:n ihmisoikeuskomissaarin toimiston OHCHRn raportin (2017) mukaan Irakin lait eivät asianmukaisesti suojele naisia ja lapsia perhe-, seksuaaliselta eikä sukupuoleen kohdistuvalta väkivallalta, eivätkä suojaa uhreiksi jo joutuneita. Perheväkivalta- ja seksuaaliväkivaltatapauksissa rikoksenteijöitä ei saada vastuuseen teoistaan.³¹⁴

Sisäministeriö ylläpitää 16 poliisiasemalla ns. perhesuojeluyksikköä (family protection unit, FPU) ympäri maata. Niiden vastuulla on ratkaista perheriitoja ja avustaa kaltoinkohdeltuja kuten seksuaalisesti hyväksikäytettyjä ja ihmiskaupan uhriksi joutuneita naisia ja lapsia. Yksiköt keskittyvät sovinnon aikaansaamiseksi perheen sisällä uhrin suojelemisen sijasta.³¹⁵ Puhelinpalvelun soittoihin vastasi tyypillisesti yksikön miespuolinen komentaja, joka ei ohjannut uhria palveluihin. Perheväkivallan uhrin Basrassa raportoivat, että he pelkäsivät ottaa yhteyttä perhesuojeluyksikköön, koska epäilivät poliisin informoivan uhrin perhettä.³¹⁶ Useimmilla alueilla oli vain vähän tai ei lainkaan julkisesti järjestettyjä turvakoteja, tiedotusta tai tukipalveluja seksuaalisesti hyväksikäytetyille naisille eikä poliiseille suunnattua koulutusta näiden asioiden sensitiivisistä käsittelemisestä.³¹⁷ Viranomaiset voivat olla haluttomia tutkimaan perheväkivaltarikoksia perusteellisesti sekä asettamaan rikoksenteijöitä vastuuseen ja perheväkivaltaa pakenevaa naista voidaan pitää prostituoituna.³¹⁸ Viranomaisten mukaan vuoden 2016 aikana yhtään ihmiskaupan uhria ei ohjautunut perhesuojeluyksikön kautta palveluihin.³¹⁹ Viimeisin perhesuojeluyksikköä käsittelevä raportti on vuodelta 2014.³²⁰ UNAMIn & OHCHRn raportissa (2013) kuvaillaan Kirkukin ja Basran perhesuojeluyksikköjä seuraavasti: Yksiköllä on rajoitettu kapasiteetti johtuen pätevän henkilökunnan puutteesta ja puutteellisista tiloista. Kirkukin yksiköllä ei ole naispuolista henkilökuntaa. Basran yksikön naispuolinen henkilökunta tekee vain sihteerin- ja ruumiintarkastustehtäviä. Perhesuojeluyksikkö sijaitsee toisessa kerroksessa poliisiaseman yläpuolella, mikä vie naisilta rohkeuden mennä paikalle. Raportointiajanjaksolla vain muutama tapaus tuli Kirkukin perhesuojeluyksikön käsiteltäväksi, kaikki naisten oikeuksien järjestöjen kautta.³²¹

Irakin keskustilastoviranomaisen (CSO) vuonna 2012 julkaiseman, yli 10 000 kotitaloutta käsittävän tutkimuksen mukaan 15 – 54 -vuotiaista naisista monet katsovat, että poliisin apuun ei voi luottaa väkivaltatapauksissa.³²²

³¹⁴ UNAMI & OHCHR 2017, s. x, 11, 13.

³¹⁵ US DoS 2017b, s. 214 - 215; US DoS 2018, s. 40-41.

³¹⁶ US DoS 2018, s. 41.

³¹⁷ US DoS 2018, s. 42.

³¹⁸ UNAMI & OHCHR 2017, s. x, 11, 13.

³¹⁹ US DoS 2017b, s. 214 - 215.

³²⁰ US DoS 2018, s. 11.

³²¹ UNAMI & OHCHR 2013, s. 19.

³²² CSO / UNFPA 2012, s. 25-26.

Poliisi saattaa kohdella ihmiskaupan uhreja tai seksuaalisesti hyväksikäytettyjä prostituoituina. Al Monitorin artikkelin mukaan Kurdistanin alueella poliisi videoi oletetussa bordellissa olleita miehiä ja naisia ja vaati miehiä antamaan videolle tunnustuksen ja julkaisi videon. Poliisin tapa toimia nostatti protestiaallon poliisia vastaan ja monet pelkäsivät, että yhteiskunnassa, jossa kunniamurhat ovat yleisiä, nämä naiset joutuisivat tapetuksi perheensä toimesta.³²³

Tanskan maahanmuuttoviraston KRGn alueelle tehdyllä tiedonhankintamatkalla haastatellun IOMn edustajan mukaan epävirallinen sovittelu on hyvin yleistä kaikenlaisissa kiistoissa KRGn alueella. Useimmat kunniaan liittyvät kiistat ratkaistaan heimon tai perheenjäsenten vetämän neuvotteluprosessin avulla ja rinnakkain virallisen tuomioistuimen menettelyn kanssa. Tuomioistuinta informoidaan neuvottelussa saavutetusta sopimuksesta. Naiset ovat usein haluttomia ottamaan viranomaisia mukaan asian käsittelyyn. Myös viranomaiset usein antavat ymmärtää, että asia pitäisi ratkaista oikeuden ulkopuolella.³²⁴ KRGn alueella kunniamurha on rikos, mutta tuomioistuimet eivät ole riittävän ammattitaitoisia käsittelemään tätä asiaa. Tuomioistuimet kirjaavat kunniamurhat merkinnällä ”tapettu tuntemattoman tahon toimesta” ja sitten sulkevat asian käsittelyn.³²⁵ Haastatellun Osama Al Habahbehin mukaan jotkin vaikutusvaltaiset heimot ovat KRGn alueella viranomaisten yläpuolella. Kunniaväkivallan uhan alla elävät naiset eivät voi saada suojelua heimoltaan (joka sen sijaan voi olla uhkaavana tahona) eikä poliisi puutu näihin asioihin. Sovittelu perheen kanssa ei ole mahdollista.³²⁶

Niqashin artikkelissa, joka käsittelee Missanin alueen heimokiistoja, muistutetaan, että lakeja toimeenpanevat viranomaiset ovat itsekkin heimojen jäseniä. Näin ollen viranomaiset saattavat olla haluttomia puuttumaan heimojen välisiin kiistoihin, koska se voisi johtaa tilanteen kärjistymiseen.³²⁷ UNHCRn mukaan jotkut viranomaisista ovat heimokiistoissa oman heimonsa puolella.³²⁸

Osama Al Habahbehin mukaan maan sisäisesti siirtymään joutuneet etnisten tai uskonnollisten vähemmistöryhmien edustajat eivät saa viranomaissuojelua KRGn alueella. IDP-leireillä esiintyy häirintää esimerkiksi sunniarabien ja jesidien kesken. Viranomaissuojelun puute ilmenee leireillä tapana perustaa erillisiä ghettoja etnisten rajalinjojen mukaan.³²⁹

³²³ Al Monitor / Hawramy, Fazel 11.3.2018.

³²⁴ Mochizuki, Daihei 28.9.2015. Haastattelu Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkalla. Erbil. Daihei Mochizuki on IOMn ohjelmajohtaja KRGn alueella. DIS 2016, s. 46-47, 131.

³²⁵ Mustafa, Shwan S. 29.9.2015 & Malo, Hoshyar 29.9.2015. Haastattelut Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkalla. Erbil. Shwan S. Mustafa on Public Aid Organizationin (PAO) hallituksen jäsen. Hoshyar Malo on Kurdish Human Rights Watchin (KHRW) johtaja. DIS 2016, s. 47, 168-169, 172.

³²⁶ Al Habahbeh, Osama 23.10.2015. Haastattelu Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkaraporttiin. Kööpenhamina. Osama Al Habahbeh on International Media Supportin ohjelmajohtaja. DIS 2016, s. 152.

³²⁷ Niqash / Al-Husseini Haider 17.9.2015.

³²⁸ UNHCR 2018c, s. 4.

³²⁹ Al Habahbeh, Osama 23.10.2015. Haastattelu Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkaraporttiin. Kööpenhamina. Osama Al Habahbeh on International Media Supportin ohjelmajohtaja. DIS 2016, s. 153.

8. Naisten turvakodit

Yhdysvaltain ulkoministeriön vuotta 2017 koskevan ihmisoikeusraportin mukaan useimmilla alueilla viranomaisten perhesuojeluyksiköt eivät ylläpitäneet turvakoteja. Ne turvakodit, joita viranomaiset tai kansalaisjärjestöt ylläpitivät, olivat usein väkivaltaisten hyökkäysten kohteena.³³⁰

Raportin mukaan ei ole lakia, joka nimenomaisesti estäisi kansalaisjärjestöjä ylläpitämästä turvakoteja sukupuoleen kohdistuneiden rikosten uhreille (victims of gender based crimes). Laki sallii työ- ja sosiaaliasioiden ministeriön (MoLSA) päättävän, voidaanko jokin turvakoti pitää avoimena. Kansalaisjärjestöt raportoivat, että yhteisöt pitävät usein turvakoteja bordelleina ja pyytävät viranomaisia sulkemaan ne. Yhteisöä lepyttääkseen ministeriö säännöllisesti sulki turvakoteja mutta salli niiden avaamisen uudelleen myöhemmin muussa paikassa.³³¹ Toisaalta Yhdysvaltain ihmiskaupparaportissa todetaan, että lain mukaan kansalaisjärjestöt eivät saa ylläpitää ihmiskaupan uhreille turvakoteja, mutta muutamat järjestöt jatkoivat turvakotien ylläpitoa ilman viranomaisten hyväksyntää. Nämä turvakodit ovat vaarassa joutua viranomaisten oikeustoimien tai ääriryhmien hyökkäysten kohteeksi.³³²

Irakilaisten ja kansainvälisten naisjärjestöjen raportissa (2015) todetaan, että ihmiskaupan vastainen laki (No 28, 2012) säätää, että MoLSAn tulee perustaa turvakoteja mutta viranomaiset ovat tulkinneet säädöksen tarkoittavan, että *vain* valtio saa ylläpitää turvakoteja. Riskeistä huolimatta jotkut naisten organisaatiot ylläpitävät turvakoteja salaa. Naisaktivistien mukaan turvakotien ajatellaan rohkaisevan naisia olemaan tottelemattomia aviomiehilleen. Lisäksi turvakotien oletetaan olevan moraalittomien naisten bordellityyppisiä paikkoja. Turvakodit ovat poliisien tarkastusten ja militioiden ratsioiden kohteena.³³³

YK:n Irakin avustusjärjestö UNAMIn ja YK:n ihmisoikeuskomissaarin toimiston (OHCHR) raportin (2017) mukaan naisille tarkoitetut väliaikaissuojat eivät saa riittävästi taloudellista tai muuta tukea.³³⁴ CCCRn Mark Lattimerin mukaan perheväkivaltaa pakeneville naisille ei keskushallinnon alueella ole käytännössä turvallista paikkaa minne mennä. Bagdadissa olleita turvakoteja kohti on aktiivisesti hyökätty. Toisinaan naiset pyrkivät suojaan vankilaan koska muuta paikkaa ei ole.³³⁵ UNAMIn & OHCHRn selvityksessä (2013) todetaan (syyttömiä) naisia olleen Bagdadin ja Kirkukin vankiloissa yhdessä tuomittujen rikollisten kanssa, koska ne olivat ainoita paikkoja, joissa viranomaiset kykenivät antamaan naisille suojaa. Basran perhesuojeluyksikön UNAMille antaman tiedon mukaan ne perheväkivaltaa kohdanneet naiset, joilla ei ole sukulaisia joiden luona saada suojaa ja majoitusta, päätyvät usein kadulle asumaan.³³⁶

KRGn perustuslaissa säädetään, että aluehallinto voi perustaa naisten turvakoteja naisille, jotka ovat vailla perheen turvaa: *“the government of the Region shall guarantee the establishment of special homes to protect and care for women who have, for social reasons, lost their family*

³³⁰ US DoS 2018, s. 40-41.

³³¹ US DoS 2018, s. 40-41.

³³² US DoS 2017b, s. 215.

³³³ IWHR & Madre & OWFI 2015, s. 4.

³³⁴ UNAMI & OHCHR 2017, s. x, 11, 13.

³³⁵ Lattimer, Mark / CCCR julkaisussa EASO 2017, s. 21 – 22.

³³⁶ UNAMI & OHCHR 2013, s. 14.

security.³³⁷ KRGn alueella on lähteestä riippuen 3-4 viranomaisten ylläpitämää turvakotia naisille.³³⁸ Ongelmana on, että nainen tarvitsee tuomarin päätöksen voidakseen oleskella turvakodissa.³³⁹ Kurdistanin alueen viranomais määräykset asettavat turvakodeille minimistandardit. Alueen talouskriisi on kuitenkin vaikuttanut kielteisesti turvakotien laajentamiseksi tai parantamispyrkimyksiin. Esimerkiksi Dohukin turvakoti, joka avattiin joulukuussa 2016 kalustettiin osin YKn tuella. Joulukuussa 2017 julkaistussa raportissa YK toteaa, että kyseisestä turvakodista puuttuu edelleen kalusteita ja polttoainetta.³⁴⁰ Yhdysvaltain ulkoministeriön raportissa todetaan, että turvakodit pystyivät tarjoamaan jonkin verran suojaa ja apua uhreille, mutta tilat olivat rajalliset ja palvelujen tarjonta heikkoa.³⁴¹ Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkaraporttiin (2015) haastatteleman Osama Al Habahbehin mukaan ainoa keino suojella naista kunniamurhalla on laittaa hänet vankilaan tai vankilaa muistuttavaan turvakotiin, jossa hän on vaarassa joutua raiskatuksi tai myydyksi ihmiskauppiaille viranomaisten toimesta.³⁴²

Haastatellun UNHCR:n edustajan mukaan kunniaväkivallan uhrin on KRGn alueella vaikea paeta väkivallantekijää ja etsiä suojelua viranomaisilta. Hänen mukaansa naisia ei yleensä kohdella turvataloissa kaltoin, mutta viranomaiset eivät kunnioita uhrien oikeuksia. Esimerkiksi rikoksentekijä voidaan tuoda turvakotiin neuvottelemaan ratkaisusta uhrin kustannuksella, ilman uhrin suostumusta.³⁴³ Sukulaiset pystyvät KRGn alueella etsimään käsiinsä kotoaan karanneen naisen³⁴⁴, vaikkakaan mitään virallista jäljitysjärjestelmää ei ole³⁴⁵.

KRGn alueella toimivat kansalaisjärjestöt ovat avainasemassa palvelujen kuten lakiavun järjestämisessä uhreille, jotka usein eivät saa apua viranomaisilta. Alueella toimii yksityinen turvakoti.³⁴⁶ Kansalaisjärjestö Asuda tarjoaa apua haavoittuvassa asemassa oleville (esim.

³³⁷ IILHR 2010, s. 7.

³³⁸ US DoS 2017b, s. 215; Lattimer, Mark / CCCR julkaisussa EASO 2017, s. 21 – 22.

³³⁹ Lattimer, Mark / CCCR julkaisussa EASO 2017, s. 21 – 22.

³⁴⁰ UNAMI & OHCHR 2017, s. 15.

³⁴¹ US DoS 2018, s. 41.

³⁴² Al Habahbeh, Osama. 23.10.2015. Haastattelu Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkaraporttiin. Kööpenhamina. Osama Al Habahbeh on International Media Supportin ohjelmajohtaja. DIS 2016, s. 152, 48.

³⁴³ Parlevliet, Jacqueline 29.9.2015 & Nugmanova, Leyla 29.9.2015. Haastattelut Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkalla. Erbil. Jacqueline Parlevliet on Senior Protection Advisor Irakin KRGn alueella. Leyla Nugmanova on Senior Protection Officer Erbilissä. DIS 2016, s. 47-48, 182.

³⁴⁴ Mansour, Renad 5.10.2015 & Mochizuki, Daihei 28.9.2015 & Al Habahbeh, Osama 23.10.2015. Haastattelut Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkaraporttiin. Erbil ja Kööpenhamina. Renad Mansour on vieraileva tutkija Carnegie Middle East Centressä. Daihei Mochizuki on IOM:n ohjelmajohtaja KRGn alueella. Osama Al Habahbeh on International Media Supportin ohjelmajohtaja. DIS 2016, s. 48, 131, 152, 195.

³⁴⁵ Länsimainen diplomaatti 29.9.2015 & Kansainvälisen järjestön edustaja (An international NGO) 28.9.2015. Haastattelut Tanskan maahanmuuttoviraston tiedonhankintamatkalla. Erbil. Ko. kansainvälisen järjestöllä on yli viiden vuoden kokemus maan sisällä siirtyneiden kanssa työskentelystä KRGn alueella. DIS 2016, s. 48, 101.

³⁴⁶ US DoS 2018, s. 41.

leskille ja seksuaalista väkivaltaa kokeneille) naisille ja tytöille. Palvelumuotoja ovat psykologinen ja sosiaalinen tuki, lakiapu ja henkilön ohjaaminen suojaan.³⁴⁷

Gulf Center for Human Rightsin artikkelin (2014) mukaan useilla naisten oikeuksia ajavilla järjestöillä aseistetut vartijat suojaavat tiloja apua saavien naisten perheenjäsenten hyökkäyksiltä. Useat naisten oikeuksia ajavat aktivistit ovat saaneet uhkauksia tuntemattomilta tahoilta sen jälkeen kun ovat antaneet julkisia lausuntoja. He ovat lisäksi saaneet tappouhkauksia auttamiensa naisten suvulta.³⁴⁸

9. Lähteet

Açıkyıldız, Birgül 2014. *The Yezidis. The History of a Community, Culture and Religion*. I. B. Tauris & Co Ltd. London.

AFP (Agence France Presse) / Hürriyet Daily News 14.7.2014. *Death toll in Baghdad brothel raid rises to 31: police*. <http://www.hurriyetaidailynews.com/death-toll-in-baghdad-brothel-raid-rises-to-31-police-69099> (käyty 30.4.2018)

AI (Amnesty International),

2018a. *Amnesty International Report 2017/18 - Iraq*. 22.2.2018. http://www.amnesty.org.ph/wp-content/uploads/2018/02/AIR201718_English_2018_EMBARGOED-22-FEB.pdf (käyty 28.3.2018)

2018b. *The Condemned – Women and Children Isolated, Trapped and Exploited in Iraq*. 17.4.2018. <https://www.amnesty.org/en/documents/mde14/8196/2018/en/> (käyty 16.4.2018)

AI Monitor / Abu Zeed, Adnan,

1.3.2018. *Tribal laws determine fate of IS families in Iraq*. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/02/ninevah-anbar-salahuddin-iraq.html> (käyty 23.4.2018)

5.12.2017. *Nightclubs, cafes still risky business for Iraqi women*. Saatavilla: <http://www.iraq-businessnews.com/2017/12/10/nightclubs-cafes-still-risky-business-for-iraqi-women/> (käyty 16.4.2018)

AI Monitor / Hawramy, Fazel 11.3.2018. *Police video of sex workers causes uproar in Iraqi Kurdistan*. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/03/kurdistan-iraq-prostitute-sex.html> (käyty 16.4.2018)

AI Monitor / Al-Jaffal, Omar 14.8.2016. *Amid war on IS, Iraq's widows and orphans face neglect*. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2016/08/widows-orphans-iraq-economy.html> (käyty 16.4.2018)

The Arab Weekly 30.10.2015. *Unregistered marriages a trap for Iraqi women*. <http://www.thearabweekly.com/?id=2615> (käyty 18.4.2018)

Asuda [päiväämätön]. *About us*. <http://asuda.krd/about-us/> (käyty 16.4.2018)

³⁴⁷ Asuda [päiväämätön].

³⁴⁸ GCHR 2014.

BBC News / Kamal, Nesrine 18.6.2016. *'Sushi' children defy Sunni-Shia divide.*

<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-36528536> (käyty 18.4.2018)

BBC News 12.7.2014. *Iraq: Gunmen kill 'at least 29' in attack in Baghdad.*

<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-28281102> (käyty 30.4.2018)

Care 2015. *Multi-Sector Needs Assessment. Kirkuk City / Iraq.* Huhtikuu 2015.

[https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/assessments/CARE%20Kirkuk%20City%20MSNA%20\(wash%20and%20shelter\)%5B1%5D.pdf](https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/assessments/CARE%20Kirkuk%20City%20MSNA%20(wash%20and%20shelter)%5B1%5D.pdf) (käyty 16.4.2018)

Care / Oxfam [päiväämätön], Iraq. Saatavilla:

<https://www.humanitarianresponse.info/sites/www.humanitarianresponse.info/files/assessments/GiB%20Iraq%20%28CARE%20Oxfam%29-1.pdf> (käyty 16.4.2018)

CEDAW (United Nations Committee on the Elimination of Discrimination Against Women) 2014.

Concluding observations on the combined 4th to 6th periodic reports of Iraq, 10 March 2014, CEDAW/C/IRQ/CO/4-6. 10.3.2014. <http://www.refworld.org/docid/56e7b8314.html> (käyty 25.4.2018)

CIA (Central Intelligence Agency) 12.4.2018. *The World Factbook – Iraq.*

<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/iz.html> (käyty 16.4.2018)

Civil Society Activists and Medical Researchers from the South-Central Area of Iraq, 2014.

Female Genital Mutilation in Central and Southern Iraq. <http://www.wadinet.de/blog/wp-content/uploads/2014/07/FGM-study-SouthCentral-Iraq-2014.pdf> (käyty 4.5.2018)

CSO (Central Statistical Organization, Ministry of Planning) / UNFPA Iraq 2012. *Iraq Woman Integrated Social and Health Survey (I-WISH).* Maaliskuu 2012.

http://iraq.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/I-WISH%20Report%20English_0.pdf (käyty 9.3.2018)

DIS (Danish Immigration Service),

2016. *The Kurdistan Region of Iraq (KRI), Access, Possibility of Protection, Security and Humanitarian Situation, Report from fact finding mission to Erbil, the Kurdistan Region of Iraq (KRI) and Beirut, Lebanon, 26 September to 6 October 2015.*

11.4.2016. <https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/4B4E8C12-84B7-4ACB-8553-5E0218C5689A/0/FactfindingreportKurdistanRegionofIraq11042016.pdf> (käyty 16.4.2018)

2010. *Honour Crimes against Men in Kurdistan Region of Iraq (KRI) and the Availability of Protection. Report from Danish Immigration Service's fact-finding mission to Erbil, Sulemaniyah and Dahuk, KRI, 6 to 20 January 2010.*

<http://www.refworld.org/pdfid/4bd95eae2.pdf> (käyty 23.2.2018)

The Economist 18.3.2014. *Suicide in Kurdistan. Why are so many Kurdish women setting themselves on fire?* [blogi] <https://www.economist.com/blogs/pomegranate/2014/03/suicide-kurdistan> (käyty 20.4.2018)

Eisenstadt, Michael 2007. *Iraq - Tribal Engagement - Lessons Learned.* Syys-lokakuu 2007.

<https://www.washingtoninstitute.org/uploads/Documents/opeds/46e959386ed5a.pdf> (käyty 26.4.2018)

Ekurd Daily / Muradkan-Shaker, Falah, 21.1.2011. *Iraqi Kurdistan seen from a women's perspective.* <http://ekurd.net/mismas/articles/misc2011/1/state4550.htm> (käyty 3.5.2018)

Fair Observer / Aljabiri, Janan & Payton, Joanne 29.12.2015. *Woman-for-Blood Marriages Persist in Iraq* https://www.fairobserver.com/region/middle_east_north_africa/woman-for-blood-marriages-persist-in-iraq-21101/ (käyty 26.4.2018)

FH (Freedom House) 2018. *Freedom in the World 2018 – Iraq*. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2018/iraq> (käyty 30.4.2018)

GCHR (Gulf Center for Human Rights), 2014. *Iraqi Kurdistan: No safe haven for human rights defenders and independent journalists*. 31.12.2014. <https://www.gc4hr.org/report/view/28> (käyty 4.5.2018)

GIWPS (Georgetown Institute for Women, Peace and Security) & PRIO (Peace Research Institute Oslo). *Women, Peace and Security Index 2017/18: Tracking Sustainable Peace through Inclusion, Justice, and Security for Women*. <https://giwps.georgetown.edu/wp-content/uploads/2017/10/WPS-Index-Report-2017-18.pdf> (käyty 9.3.2018)

Girls not Brides 2015. *Prevention of and response to child marriage - Kurdistan region of Iraq (KRI). Inter Agency Guidance Note*. 14.10.2015. <https://www.girlsnotbrides.org/wpcontent/uploads/2017/06/CM-interagency-guidance-Kurdistan-Iraq-2015.pdf> (käyty 11.4.2018)

The Guardian / Dosky, Berivan 17.3.2013. *My broken dream for Iraqi Kurdistan*. <https://www.theguardian.com/commentisfree/2013/mar/17/broken-dream-iraqi-kurdistan> (käyty 16.4.2018)

Harvard Human Rights Journal /Fisher, Betsy 6.1.2015. *Why non-marital children in the mena region face a risk of statelessness*. http://harvardhrj.com/wp-content/uploads/2015/01/Fisher_HRJ_01-05-15.pdf (käyty 26.4.2018)

Heartland Alliance 2011. *Institutionalized violence against women and girls - Laws and practices in Iraq*. 2011. <https://www.heartlandalliance.org/international/wp-content/uploads/sites/15/2017/02/Institutionalized-Violence-Against-Women-and-Girls-in-Iraq-Laws-and-Practices-January-2011.pdf> (käyty 16.4.2018)

HRW (Human Rights Watch),

2018a. *Iraq – Events of 2017*. <https://www.hrw.org/world-report/2018/country-chapters/iraq> (käyty 29.3.2018).

2018b. *Iraq: Families of Alleged ISIS Members Denied IDs*. 25.2.2018. <https://www.hrw.org/news/2018/02/25/iraq-families-alleged-isis-members-denied-ids> (käyty 23.4.2018)

2017a. *Iraq: Strengthen Domestic Violence Bill – Increase Protections for Victims; Set Penalties for Abusers*. 19.3.2017. <https://www.hrw.org/news/2017/03/19/iraq-strengthen-domestic-violence-bill> (käyty 11.4.2018)

2017b. *Commentary on the Draft Law on Anti-Domestic Violence in Iraq*. <https://www.hrw.org/news/2017/03/19/commentary-draft-law-anti-domestic-violence-iraq> (käyty 11.4.2018)

2017c. *Iraq: Parliament Rejects Marriage for 8-Year-Old Girls - Amendments Would Have Instated Discriminatory Laws on Family Matters*. <https://www.hrw.org/news/2017/12/17/iraq-parliament-rejects-marriage-8-year-old-girls> (käyty 11.4.2018)

2017d. *Flawed justice - Accountability for ISIS Crimes in Iraq*. 5.12.2017. https://www.hrw.org/sites/default/files/report_pdf/iraq1217web.pdf (käyty 23.4.2018)

2017e. *Iraq: Sunni Women Tell of ISIS Detention, Torture. Describe Forced Marriage, Rape*. 20.2.2017. <https://www.hrw.org/news/2017/02/20/iraq-sunni-women-tell-isis-detention-torture> (käyty 23.4.2018)

2014. *"No One is Safe" – The Abuse of Women in Iraq's Criminal Justice System*. 6.2.2014. <https://www.hrw.org/report/2014/02/06/no-one-safe/abuse-women-iraqs-criminal-justice-system> (käyty 3.5.2018)

2010. *"They Took Me and Told Me Nothing" - Female Genital Mutilation in Iraqi Kurdistan*. 16.6.2010. <https://www.hrw.org/report/2010/06/16/they-took-me-and-told-me-nothing/female-genital-mutilation-iraqi-kurdistan> (16.4.2018)

2003. *Background on Women's Status in Iraq Prior to the Fall of Saddam Hussein Government*. Marraskuu 2003. <http://pantheon.hrw.org/legacy/backgrounder/wrd/iraq-women.htm> (käyty 30.4.2018)

The Huffington Post / Shelton, Tracey, 6.12.2017. *Kurdish Teenager's "Honor Killing" Fades to Memory as Iraq Violence Swells*. [blogi] https://www.huffingtonpost.com/the-groundtruth-project/kurdish-teenagers-honor-k_b_5596318.html (käyty 18.4.2018)

ICRC (International Committee of the Red Cross) 2011. *Households headed by women in Iraq: a case for action*. Elokuu 2011. <https://www.icrc.org/eng/assets/files/2011/iraq-women-survey-2011-08-eng.pdf> (käyty 24.4.2018)

ICSSI (Iraqi Civil Society Solidarity Initiative), 2015. *No to Harassment, No to Tribal Fusliya! Iraqi Women Want Their Rights and Freedom!* 8.7.2015. <http://www.iraqicivilsociety.org/archives/4449> (käyty 26.4.2018)

IRB (Immigration and Refugee Board of Canada),

2018. *Iraq: Inter-sect marriage between Sunni and Shia Muslims, including prevalence; treatment of inter-sect spouses and their children by society and authorities, including in Baghdad; state protection available*. <http://www.irb.gc.ca/Eng/ResRec/RirRdi/Pages/index.aspx?doc=457375&pls=1> (käyty 18.4.2018)

2013. *Iraq: Residence Card and Public Distribution System (PDS) ration card, including purpose and validity; requirements and procedures for the issuance, renewal and replacement of the cards; frequency of fraudulent cards; whether a person can live in the country without these cards (1991-November 2013)*, Saatavilla: <http://www.refworld.org/docid/52cd09414.html>, (käyty 27.4.2018)

IILHR (Institute for International Law And Human Rights) 2010. *Women and the Law in Iraq*. Joulukuu 2010. <http://www.iilhr.org/documents/womenandlawiniraqEN.pdf> (käyty 16.4.2018)

IOM (International Organization for Migration),

2017a. *Integrated Location Assessment II. Part I - Thematic Overview*. Lokakuu 2017. [http://iraqdtm.iom.int/downloads/DTM%20Special%20Reports/DTM%20Integrated%](http://iraqdtm.iom.int/downloads/DTM%20Special%20Reports/DTM%20Integrated%20)

[20Location%20Assessment%20II/ILA%20II_PART1%20Thematic%20Overview.pdf](#)

2017b. *Displacement Tracking Matrix DTM - Integrated Location Assessment II*. http://iraqdtm.iom.int/downloads/DTM%20Special%20Reports/DTM%20Integrated%20Location%20Assessment%20II/ILA%20II_PART1%20Thematic%20Overview.pdf (käyty 9.3.2018)

2013. *Effects of Forced Migration on Women in Iraq: Livelihoods and Coping Mechanisms*. Syyskuu 2013. <http://iomiraq.net/reports/effects-forced-migration-women> (käyty 23.3.2018)

2011. *Special Report – Female Headed Households*. 12.10.2011. Saatavilla: https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Full%20Report_278.pdf (käyty 11.4.2018)

IPU (Inter-Parliamentary Union) 2018. *Women in national parliaments*. <http://archive.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (käyty 9.3.2018)

Irakin kansalaisuuslaki / Iraqi Nationality Law of 7 March 2006. [käännös: UNHCR] Saatavilla: https://www.ecoi.net/en/file/local/1247983/1504_1261392979_iraqi-nationality-law.pdf (käyty 3.5.2018)

Irakin laki henkilöoikeudellisesta asemasta / Iraq: Law No. 188 of 1959, Personal Status Law and amendments. 30.12.1959. [käännös: American Bar Association Iraq Legal Development Project]. Saatavilla: <http://www.refworld.org/docid/469cdf3011.html> (käyty 3.5.2018)

Irakin perustuslaki / Constitution of the Republic of Iraq 15.10.2005, [käännös: UNAMI / UNHCR] Saatavilla: https://www.ecoi.net/en/file/local/1046545/4765_1464615521_454f50804-3.pdf (käyty 11.4.2018)

Irakin rikoslaki / Penal code 111 of 1969 as amended to 14 March 2010, [käännös: Iraqi Local Governance Law library]. Saatavilla: https://www.ecoi.net/file_upload/4765_1464616474_pc-1969-v1-eng.pdf (käyty 11.4.2018)

Irakin siviililaki / Iraqi Civil Code n. 40 of 1951, artikla 38. [käännös: Global Justice Project 1990]. Saatavilla: https://www.ecoi.net/en/file/local/1234396/4765_1464617785_iraq-civil-code-1951-part-1-of-4.pdf (käyty 3.5.2018)

IRIN 18.7.2017. *Mobile magistrates are Iraq's new frontline fighters*. <http://www.irinnews.org/feature/2017/07/18/mobile-magistrates-are-iraq-s-new-frontline-fighters> (käyty 24.4.2018)

IWHR (International Women's Human Rights Clinic at the City University of New York School of Law) & MADRE & OWFI (Organization of Women's Freedom in Iraq) 2015. *Seeking accountability and demanding change: A report on women's rights violations in Iraq*. 31.8.2015. <https://www.madre.org/sites/default/files/PDFs/ICCPR%20Iraq%20Shadow%20Report%20GBV%20ENG.pdf> (käyty 25.4.2018)

Jrank, Marriage and Family Encyclopaedias [päiväämätön]. *Kurdish Families – Kurdish Marriage Patterns*. <http://family.jrank.org/pages/1026/Kurdish-Families-Kurdish-Marriage-Patterns.html> (käyty 16.4.2018)

Landinfo 2018. *Temanotat – Irak: Reisedokumenter og andre ID-dokumenter*. 2.3.2018. https://www.ecoi.net/en/file/local/1425887/1788_1520258084_0203.pdf (käyty 24.4.2018)

Lattimer, Mark / CCCR (Ceasefire Centre for Civilian Rights) 2017. *Minorities and Vulnerable Groups*. Julkaisussa EASO: *EASO COI Meeting Report. Iraq - Practical Cooperation Meeting, 25-26 April 2017*. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/publications/coi-iraq-meeting-report.pdf> (käyty 23.3.2018)

LSE (London School of Economics) Middle East Centre / Kaya, Zeynep N. 2016. *Women, peace and security in Iraq – Iraq's National Action Plan to Implement Resolution 1325*. 3.8.2016. <http://eprints.lse.ac.uk/67347/1/WPSIraq.pdf> (käyty 30.4.2018)

Maahanmuuttovirasto / Maatietopalvelu,

2018a. *Irak: Tiedonhankintamatka Bagdadiin loka-marraskuussa 2017*. 6.2.2018. Fakta-hanke.

<http://migri.fi/documents/5202425/5914056/Irak+tiedonhankintamatka+Bagdadiin+loka-marraskuussa+2017.pdf/868c0af1-3c50-4ab2-99e0-a720b079c589> (käyty 9.3.2018)

2018b. *Katsaus lasten asemaan, lapsiin kohdistuviin oikeudenloukkauksiin ja lastensuojelujärjestelmään Irakissa*. 7.3.2018.

<http://migri.fi/documents/5202425/5914056/Katsaus+lasten+asemaan%2C+lapsiin+kohdistuviin+oikeudenloukkauksiin+ja+lastensuojeluj%C3%A4rjestelm%C3%A4%C3%A4n+Irakissa.pdf/23f798ce-10c3-4264-915a-b883f39f63f2/Katsaus+lasten+asemaan%2C+lapsiin+kohdistuviin+oikeudenloukkauksiin+ja+lastensuojeluj%C3%A4rjestelm%C3%A4%C3%A4n+Irakissa.pdf.pdf> (käyty 11.4.2018)

2017. *Irakin tilannekatsaus marraskuussa 2017*. 15.12.2017.

http://migri.fi/documents/5202425/5914056/74849_Irakin_tilannekatsaus_marraskuussa_2017.pdf/1ee588ef-c0bf-4e87-a039-d2f1bb95d6fd (käyty 9.3.2018)

2016. *Irak / Bidun, kansalaisuudeton, paluu, henkilöllisyysasiakirjat, tarkastuspisteet, vähemmistöt, vaino* [kyselyvastaus]. 19.12.2016. Saatavilla Tellus-maatietokannassa.

MRG (Minority Rights Group International),

2017a. *Crossroads: The future of Iraq's minorities after ISIS*. 7.6.2017.

http://minorityrights.org/wp-content/uploads/2017/06/MRG_Rep_Iraq_ENG_May17_FINAL2.pdf (käyty 21.3.2018)

2017b. *World Directory of Minorities and Indigenous Peoples - Iraq*. Marraskuu 2017. <http://minorityrights.org/country/iraq/> (käyty 21.3.2018)

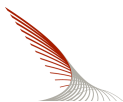
2016. *No Way Home: Iraq's minorities on the verge of disappearance*. Kesäkuu 2016.

http://minorityrights.org/wp-content/uploads/2016/07/MRG_CFRep_Iraq_Aug16_UPD-2.pdf (käyty 21.3.2018)

MRG (Minority Rights Group International) & CCCR (Ceasefire Centre for Civilian Rights) / Puttick, Miriam,

2015a. *The Lost Women of Iraq: Family-based violence during armed conflict*.

Marraskuu 2015. <http://minorityrights.org/wp-content/uploads/2015/08/Lost-Women-English.pdf> (käyty 11.4.2018)

2015b. *No Place to Turn: Violence against women in the Iraq conflict*. 16.2.2015. <http://minorityrights.org/wp-content/uploads/2015/10/ceasefire-report-no-place-to-turn.pdf> (käyty 30.4.2018)

MRG & IMO / Lalani, Mumtaz 2010. *Still targeted: Continued Persecution of Iraq's Minorities*. <http://minorityrights.org/wp-content/uploads/old-site-downloads/download-834-Download-the-full-report.pdf> (käyty 2.5.2018)

NCA (Norwegian Church Aid) 2010. *Trafficking, sexual exploitation and prostitution of women and girls in Iraq*. Huhtikuu 2010. <http://www.catwinternational.org/Content/Images/Article/149/attachment.pdf> (käyty 3.5.2018)

New Statesman / Gill, Aisha 4.6.2014. *Enough is enough: Putting an end to "honour" -based violence against women and girls*. <https://www.newstatesman.com/world-affairs/2014/06/enough-enough-putting-end-honour-based-violence-against-women-and-girls> (käyty 3.5.2018)

The New York Times / Kramer, Andrew E. 24.11.2011. *After Nearly 9 Years of War, Too Many Widows*. <https://www.nytimes.com/2011/11/25/world/middleeast/iraqi-widows-numbers-have-grown-but-aid-lags.html> (käyty 16.4.2018)

The New York Times / Williams, Timothy 22.2.2009. *Iraq's War Widows Face Dire Need With Little Aid*. https://www.nytimes.com/2009/02/23/world/middleeast/23widows.html?pagewanted=all&_r=0 (käyty 30.4.2018)

Niqash / Al-Husseini Haider, 17.9.2015. *Roadblocks, Drive-By Killings and Deaths: Tribal Violence Escalates In Southern Iraq*. <http://www.niqash.org/en/articles/security/5105> (käyty 23.4.2018)

Niqash / Al-Jibouri, Ghazwan Hassan 2018. *In Conservative Tribal Societies, Iraqi Men Still Vote on Behalf of Female Relatives*. <http://www.niqash.org/en/articles/politics/5847/> (käyty 12.4.2018)

Niqash / Al-Zaidi Mohammed 8.6.2017. *An Immoral Trade: Wasit Council Bans Women From Working in Cafes*. <http://www.niqash.org/en/articles/economy/5590/Wasit-Council-Bans-Women-From-Working-In-Cafes.htm> (käyty 18.4.2018)

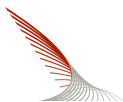
Niqash / Habib, Mustafa,

19.11.2017. *Changes to Marriage Law Just Another Erosion of Iraqi Women's Rights*. <http://www.niqash.org/en/articles/politics/5775/> (käyty 11.4.2018)

16.11.2017. *Fuelling the Fight? Never Ending Story Of Extremism in Iraq*. <http://www.niqash.org/en/articles/security/5780/> (käyty 23.4.2018)

Niqash / Othman Kosar 11.4.2018. *Human Rights: Kurdish Women Break Social Barriers, Attend Demonstrations*. <http://www.niqash.org/en/articles/politics/5878/Kurdish-Women-Break-Social-Barriers-Attend-Demonstrations.htm>

Niqash / Sadoun, Mustafa 27.2.2014. *Obama is our hero – African Iraqis working toward political representation*. <http://www.niqash.org/en/articles/society/3388/african-iraqis-working-toward-political-representation.htm> (käyty 2.5.2018)

Nirij (Network of Iraqi Reporters for Investigative Journalism) / Berwani, Dlovan [päiväämätön], *Female genital mutilation in Kurdistan – Painful stories in search of happy endings*. <http://www.nirij.org/?p=418> (käyty 2.5.2018)

O'Driscoll, Dylan 2017. *Women's participation in peacebuilding and reconciliation in Iraq*. K4D Helpdesk Report. Brighton, UK: Institute of Development Studies. 24.11.2017. Saatavilla: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/239-Womens-Participation-in-Peacebuilding-Iraq.pdf> (käyty 22.3.2018)

OFpra 2016. *Divorce, remarriage et naissances hors mariage au Kurdistan irakien*. https://www.ofpra.gouv.fr/sites/default/files/atoms/files/1612_irq_divorcekurdistan.pdf (käyty 8.5.2018)

OECD 2012. *Gender Equality in Education, Employment and Entrepreneurship: Final Report to the MCM 2012*. C/MIN(2012)5. Toukokuu 2012. <http://www.oecd.org/employment/50423364.pdf> (käyty 9.3.2018)

PassBlue /Higgs, Johanna & Rudzite, Liga, 6.5.2014. *In Kurdistan and Beyond, Honor Killings Remind Women They Are Worthless*. <http://www.passblue.com/2014/05/06/in-kurdistan-and-beyond-honor-killings-remind-women-they-are-worthless> (käyty 16.4.2018)

Raseef 22 / Zeidan Salam 17.8.2016. *In Iraq, Women are Offered as Tributes to Settle Tribal Vendettas*. <https://raseef22.com/en/life/2016/08/17/fasliya-marriage-iraq-girls-peace/> (käyty 16.4.2018)

RDC (Refugee Documentation Centre) 2013. *Country Marriage Pack – Iraq*. Lokakuu 2013. Saatavilla: https://www.ecoi.net/en/file/local/1352084/1930_1390234709_iraq-marriage-pack-2013.pdf (käyty 30.4.2018)

RI (Refugees International) / Vigaud-Walsh, Francisca, 2017. *Guilt by Association: Iraqi Women Detained and Subject to Sexual Exploitation and Abuse*. Lokakuu 2017. <https://static1.squarespace.com/static/506c8ea1e4b01d9450dd53f5/t/59d2ba72bce17611a02da12/1506982518246/20171003Iraq.pdf> (käyty 23.4.2018)

SGBV(Sexual and Gender-Based Violence) Sub Working Group 2013. *Iraq: Inter-Agency Newsletter (Final)*. [lähde: UNHCR] http://iraq.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/QuarterlySGBV2013newsletter-July-October2013final_0.pdf (käyty 3.5.2018)

Shafaaq News, 2.5.2015. *High divorce rate of about 20 % in Iraq continues, "Turkish drama" is one of the most important reasons*. http://www.shafaaq.com/en/En_NewsReader/5621f022-e765-4198-9baa-ef12cec019c7 (käyty 23.4.2018)

Thomson Reuters Foundation News / Kansa, Heba, 29.3.2018. <http://news.trust.org/item/20180329195428-0am05/> (käyty 17.4.2018)

UK Home Office (United Kingdom Home Office),

2017. *Country Policy and Information Note – Iraq: Kurdish 'honour' crimes*. Version 1.0. Elokuu 2017. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/641609/Iraq_-_Kurdish_honour_crimes_-_CPIN_-_version_1_0.pdf (käyty 2.5.2018)

2016a. *Country Information and Guidance – Iraq: Female Genital Mutilation (FGM)*. Version 1.0. Elokuu 2016.

https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/565851/CIG-Iraq-FGM-v1-August-2016.pdf (käyty 4.5.2018)

2016b, *Country Information and Guidance – Iraq: Return/Internal relocation*.

18.8.2016. Version 3.0. Saatavilla: <http://www.refworld.org/docid/5853d52b4.html> (käyty 7.5.2018)

UNAMI (United Nations Assistance Mission to Iraq) & OHCHR (United Nations Human Rights Office of the High Commissioner for Human Rights),

2017a. *Report on Human Rights in Iraq - January to June 2017*. 14.12.2017.

http://www.uniraq.com/index.php?option=com_k2&view=itemlist&layout=category&ask=category&id=164&Itemid=650&lang=en&limitstart=0 (käyty 16.4.2018)

2017b. *Promotion and Protection of Rights of Victims of Sexual Violence Captured by ISIL/or in Areas Controlled by ISIL in Iraq*. 22.8.2017.

<http://www.refworld.org/docid/59b67bf04.html> (käyty 17.4.2018)

2013. *Report on Human Rights in Iraq: July – December 2013*. Kesäkuu 2014.

http://www.ohchr.org/Documents/Countries/IQ/HRO_July-December2013Report_en.pdf (käyty 2.5.2018)

UN CAT (United Nations Committee Against Torture) 2015. *Concluding observations on the initial report of Iraq*. 7.9.2015. CAT/C/IRQ/CO/1. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/201/57/PDF/G1520157.pdf?OpenElement> (26.4.2018)

UN CEDAW (United Nations Committee on the Elimination of Discrimination Against Women) 2013. *Consideration of reports submitted by States parties under article 18 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, Combined fourth, fifth and sixth periodic reports of States parties: Iraq, 11 January 2013*, CEDAW/C/IRQ/4-6.

<http://www.refworld.org/docid/525bea814.html> (käyty 22.3.2018)

UN CRC (United Nations Committee on the Rights of the Child) 2015. *Concluding observations on the combined second to fourth periodic reports of Iraq*. CRC/C/IRQ/CO/2-4. 3.3.2015.

<http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2FPPRiCAqhKb7yhsnrF18dyx5m6sTXXozprc%2FjQJzAkU4K0IVyzZaHpcN%2BYZglSt4C%2B5OvEWGfs0%2F2%2F3LwQr69lx2M43DRgn4kBdQnCdCWuhcKy1v8lwo%2FUmyit> (käyty 11.4.2018)

UNDP (United Nations Development Program) 2012. *Women's Economic Empowerment Integrating Women into the Iraqi Economy*. 29.9.2012.

http://www.iq.undp.org/content/iraq/en/home/library/womens_empowerment/publication_1/ (käyty 22.3.2018)

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) [päiväämätön]. *National Strategic Framework for Literacy in Iraq – 2011 – 2015*.

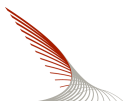
<http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002237/223757e.pdf> (käyty 12.3.2018)

UNFPA (United Nations Population Fund),

2016a. *A report on the GBV Assessment in Conflict Affected Governorates in Iraq*.

<http://iraq.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/The%20GBV%20Assesment.pdf> (käyty 13.4.2018)

2016b. *Child Marriage in Kurdistan region -Iraq*. 2016.

<http://iraq.unfpa.org/sites/default/files/pubpdf/Child%20Marriage%20Broucher%20English%20Final%20covers%206.pdf> (käyty 11.4.2018)

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees),

2018a. *Background Note on Gender Equality, Nationality Laws and Statelessness* 2018. 8.3.2018. <http://www.refworld.org/docid/5aa10fd94.html> (käyty 24.4.2018)

2018b. *Thousands of displaced Iraqis obtain vital legal documents with UNHCR's help*. 22.1.2018. https://www.ecoi.net/en/file/local/1422670/1930_1516703243_press-release-unhcr-iraq-legal-documentation.pdf (käyty 24.4.2018)

2018c. *Tribal Conflict Resolution in Iraq*. <http://www.refworld.org/docid/5a66f84f4.html> 15.1.2018. (käyty 24.4.2018)

2012. *UNHCR eligibility guidelines for assessing the international protection needs of asylum-seekers from Iraq*. 31.5.2012. HCR/EG/IRQ/12/03. <http://www.refworld.org/docid/4fc77d522.html> (käyty 2.5.2018)

UN HRC (United Nations Human Rights Council) 2017. *Report of the Special Rapporteur on minority issues on her mission to Iraq*. 9.1.2017. A/HRC/34/53/Add.1. <http://www.refworld.org/docid/5899be124.html> (käyty 3.5.2018)

UNICEF (United Nations Children's Fund),

2017. *Child Poverty in Iraq. An Analysis of Child Poverty Trends and Policy Recommendations for the National Poverty Reduction Strategy 2017-2021*. Tammikuu 2017. [https://www.unicef.org/iraq/Unicef_Child_Poverty_in_Iraq_English_Booklet_\(3\).pdf](https://www.unicef.org/iraq/Unicef_Child_Poverty_in_Iraq_English_Booklet_(3).pdf) (käyty 12.3.2018)

2016. *Female Genital Mutilation / Cutting – Country Profiles – Iraq*. 17.8.2016. <https://data.unicef.org/resources/female-genital-mutilation-cutting-country-profiles/> (käyty 3.5.2018)

2013. *Female Genital Mutilation/Cutting: A statistical overview and exploration of the dynamics of change*. Heinäkuu 2013. http://data.unicef.org/wp-content/uploads/2015/12/FGMC_Lo_res_Final_26.pdf (käyty 16.4.2018)

[päiväämätön]a. *The Cost and Benefits of Education in Iraq: An Analysis of the Education Sector and Strategies to Maximize the Benefits of Education*. <https://www.unicef.org/iraq/TheCostOfEducationInIraq-EN.pdf> (käyty 12.3.2018)

[päiväämätön]b. *Child Marriage*. <http://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/#> (käyty 16.4.2018)

UN Iraq 2013. *Women in Iraq Factsheet March 2013*. 10.3.2013 <https://reliefweb.int/report/iraq/women-iraq-factsheet-march-2013> (käyty 9.3.2018)

UN OCHA (United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Assistance) 2017. *Humanitarian needs overview*. Tammikuu 2017. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/irq_2017_hno.pdf (käyty 11.4.2018)

UN SC (United Nations Security Council), 2018. *Report of the Secretary-General pursuant to resolution 2367 (2017)*. S/2018/42. 17.1.2018. http://www.uniraq.com/images/SGReports/S201842_N1800447_ENG.pdf (käyty 21.3.2018)

UNTC (United Nations Treaty Collection) 2000. *12. a Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons, Especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. 15.11.2000.

https://treaties.un.org/Pages/ViewDetails.aspx?src=IND&mtdsg_no=XVIII-12-a&chapter=18&lang=en (käyty 2.5.2018)

UN Women (United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women) [päiväämätön]. *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. <http://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/reservations-country.htm> (käyty 16.4.2018)

US DoS (United States Department of State),

2018. *Country Reports on Human Rights Practices for 2017 – Iraq*. 20.4.2018. <https://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/2017/nea/277243.htm> (käyty 25.4.2018)

2017a. *Country Reports on Human Rights Practices for 2016 – Iraq*. 29.3.2017. <https://www.state.gov/j/drl/rls/hrrpt/humanrightsreport/index.htm?year=2016&dliid=265498#wrapper> (käyty 16.4.2018)

2017b. *2017 Trafficking in Persons Report – Iraq: Tier 2 Watch List*. 27.6.2017. <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/countries/2017/271208.htm> (käyty 16.4.2018)

2017c. *Iraq 2016 international religious freedom report*. 15.8.2017. <https://www.state.gov/documents/organization/269136.pdf> (käyty 3.5.2018)

2016. *Country Reports on Human Rights Practices for 2015 – Iraq*. <https://www.state.gov/documents/organization/253137.pdf> (käyty 3.5.2018)

Wadi

2017a. *Female Genital Mutilation (FGM) in Iraqi-Kurdistan: Still an unresolved problem*. 28.12.2017. <https://wadi-online.org/2017/12/28/female-genital-mutilation-fgm-in-iraqi-kurdistan-still-an-unresolved-problem/> (käyty 25.4.2018)

2017b. *Kurdish Satellite Channel reports about FGM*. 9.8.2017. <https://wadi-online.org/2017/08/09/kurdish-satellite-channel-reports-about-fgm/> (käyty 25.4.2018)

2017c. *Six year old Girl died in Iraqi-Kurdistan after being mutilated*. 25.5.2017. <https://wadi-online.org/2017/05/25/six-year-old-girl-died-in-iraqi-kurdistan-after-being-mutilated/> (käyty 25.4.2018)

2012. *Female Genital Mutilation in Iraq: An empirical study in Kirkuk Province*. http://www.stopfgmkurdistan.org/media/Study_FGM_Kirkuk-en-1.pdf (käyty 4.5.2018)

The Washington Post / Sly, Liz 18.2.2013. *Iranian-backed militant group in Iraq is recasting itself as a political player*. https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/iranian-backed-militant-group-in-iraq-is-recasting-itself-as-a-political-player/2013/02/18/b0154204-77bb-11e2-b102-948929030e64_story.html?utm_term=.ad6d5d1393e1 (käyty 16.4.2018)

The World Bank, 2012. *World development report 2012. Gender equality and development*. <http://siteresources.worldbank.org/INTWDR2012/Resources/7778105-1299699968583/7786210-1315936222006/Complete-Report.pdf> (käyty 3.5.2018)

Vastuuvapauslauseke

This document was written by the Finnish Immigration Service's COI Service according to the common EU-guidelines for processing factual COI (2008). It was therefore composed on the basis of carefully selected, publicly available sources of information. All sources used are referenced. All information presented, except for undisputed/obvious facts has been cross-checked, unless stated otherwise. The information provided has been researched, evaluated and processed with utmost care within a limited time frame. However, this document does not pretend to be exhaustive. Neither is this document conclusive as to the merit of any particular claim to refugee status or asylum. If a certain event, person or organization is not mentioned in the document, this does not mean that the event has not taken place or that the person or organization does not exist. The information in the document does not necessarily reflect the opinion of the authority and makes no political statement whatsoever.